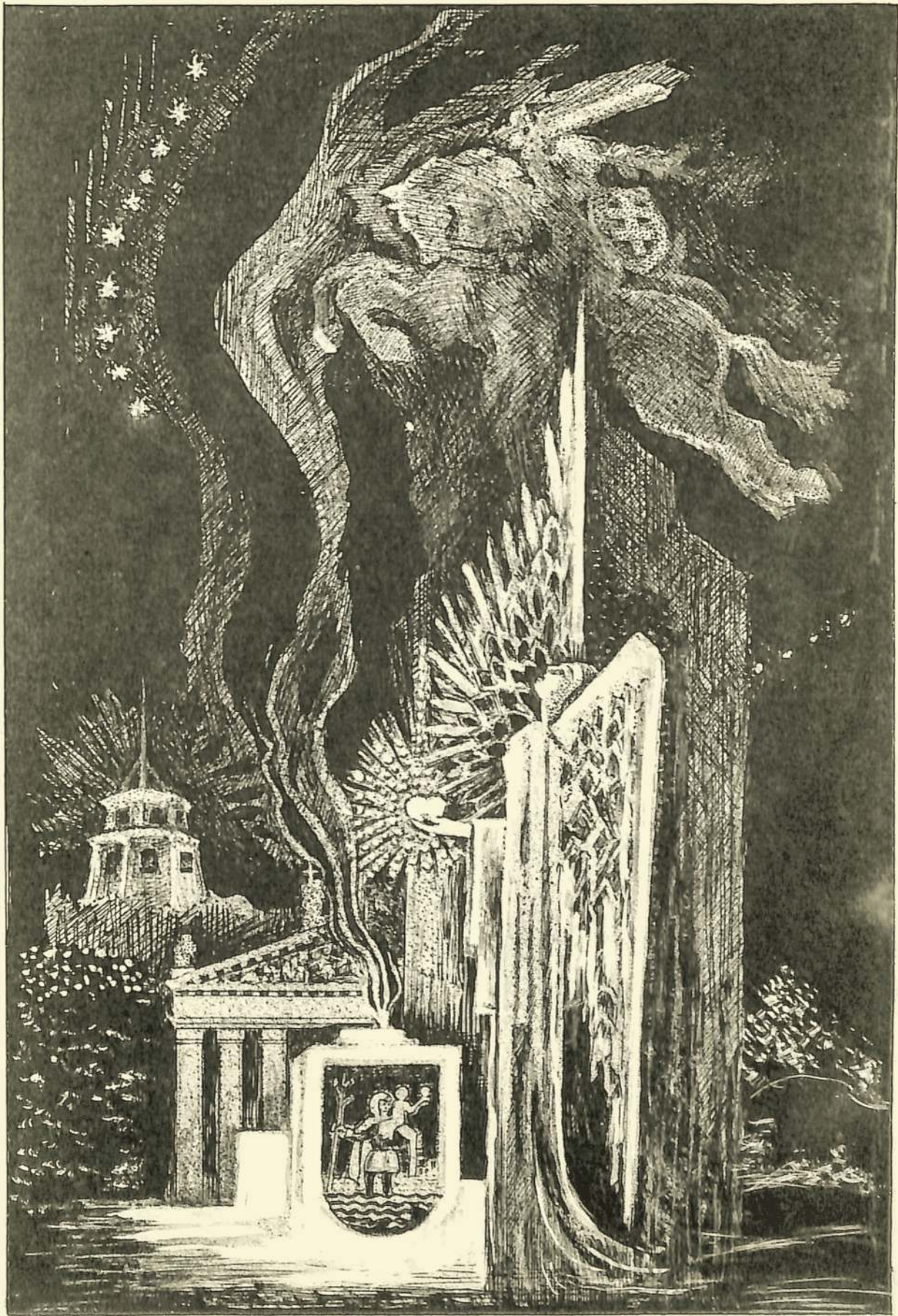


MŪSU SPARNAI



OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

-Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
-Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
-5230 So. Artesian Ave., Chicago, Ill., 60632, U. S. A.

TURINYS

		Psl.
Inž. H. Pavilionis	LIETUVOS LAISVĖS DVASIA (viršelis, pagal dail. B. Macutkevičiaus kūrinių, "Trinitas"1940)	
Dail. J. J. Neimanai	VINJETĖS	
Kun. St. Neimanas	RAMYBĖS SIEKIMAS	2
M. Z.	REFORMACIJOS ŠVENTEI	6
Dagys	ŽMOGUS	6
Kun. St. Neimanas	BAŽNYČIŲ STOVIS EUROPOJE	8
Kun. St. Neimanas	BAŽNYČIOS PADĖTIS SOVIETŲ SAJUNGOJE	14
Kun. St. Neimanas	DELTUVOS PARAPIJA	18
J. Kregždė	ABRAOMO KULVIEČIO KOLEGIJA	23
V. Karosas	LIETUVOS UNIVERSITETAS	30
J. Kregždė	POETO DAGILIO JAUNYSTĖ IR SENATVĖ	41
Jurgis Jašinskas	POETAS STANISLOVAS DAGILIS	45
Jonas Jokubonis	PAPILIEČIŲ PADAVIMAI	56
M. Tamulėnas	VASARIO 16 MININT	64
Stasys Dagys	KLAIPĖDOS KRAŠTAS IR UOSTAS	67
Dagys	TU LAIMĖS NIEKAD NEŽINOSI	72
J. Kregždė	DAGIO SKULPTŪROS PARODA	73
M. Z.	MELANCHOLIŠKAS GRUODIS	76
Dagys	Į AMŽINYBĘ LYDINT	76
J. Kregždė	MOKYTOJAS JONAS DILYS	77
K. Klastauskas	TEISININKAS MYKOLAS JAŠINSKAS	78
Kun. St. Neimanas	ROČESLOVAS MAŽEIKA	78
J. L.	X-SIS LIET. EVANGELIKŲ ADVENTAS	80
M. Z.	MOTINOS DIENOS PROGA(pasikalbėjimas)	83
* * *	KRONIKA	86

LEIDĖJAS
REDAKcinė KOMISIJA

-Lietuvos Evangelikų Reformatų Kolegija Tremtyje
-Petras BRUŽAS, Eugenius GERULIS, Jokūbas KREGŽDĖ, Palmyra LAMPSATIENĖ, generalinis superintendantas kun. Stasys NEIMANAS, Jonas PALŠIS, Arvydas RAMONIS

REDAGUOJA

-Jokūbas KREGŽDĖ, 2439 W. 51^{st.} St., Chicago, Ill., 60632, U. S. A.

ADMINISTRUOJA

-Jonas PALŠIS, 5718 S. Richmond St., Chicago, Ill., 60629, U. S. A.

KAINA

-AUKA

REDAKCIJA rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autorių pavarde, slapyvarde ar inicialais nebūtinai reiškia leidėjo ar redakcijos nuomonę.



MŪSU SPARNAI

LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951

1973 BIRŽELIS

Nr. 34



GYVENIMAS IR MIRTIS

DAGYS



Kun. St. NEIMANAS

RAMYBĖS SIEKIMAS

"Pagaliau, broliai, kas tik yra tiesa, kas tik gerbiama, kas tik teisinga, kas tik tyra, kas tik mylima, kas tik turi gerą vardą, jei yra kokia dorybė ir jei kas verta gyriaus, - apie tai mąstykite! Ko jūs išmokote ir ką gavote, ir girdėjote, ir matėte manyje, tai darykite, ir ramybės Dievas bus su jumis". Filip. 4, 8-9.

Šiuo metu, kai pasaulyje juntamas dėl politinių ir ideologinių pažiūrų skilimas ir įtempimas, krikščionys bando savųjų tarpe surasti bendrą kalbą ir geriau vieni kitus pažinti. Tam tarnauja įvairios bažnytinės konferencijos į kurias suvažiuoja pasitarimams įvairių kraštų ir konfesijų tikintieji.

1948 m. Amsterdame buvo įsteigta Pasaulio Bažnyčių Taryba (PBT). Nuo to laiko pradėtos intensyvesnės pastangos krikščioniją vienyti. Tačiau tikybų skirtumai nebuvo paliesti. Jie liko tokie, kokie buvę. PBT nariai suvažiuoja bendriems pasitarimams. Jie nori būti paklusnūs Biblijai ir gyventi Jėzaus Kristaus išganymu, nors kiekvienas tai savaip išreiškia.

1952 m. rugpiučio 15-20 d. d. įvyko Pasaulio Bažnyčių konferencija Lunde, Švedijoje. Svarbiausiu dienotvarkės klausimu buvo: "Kas yra tikroji Bažnyčia?" Šio klausimo aiškinime tebėra skirtumai, likosi ir skirtingos bažnytinės apeigos. Jei mes tikime į Jėzų Kristų, klausomės Jo Žodžio, priklausome, kaip nariai, tam vienam dvasiniam kūnui, - ekumeninis pokalbis reikalingas, sveikintinas ir reikšmingas.

Kas domisi reformacijos išsivystymu 16 amžiuje, tas žino, kad tas didysis tikinčiųjų skilimas buvo iššauktas dalinai dėl Šv. Rašto

supratimo ir aiškinimų. Platinant Bibliją suprantama liaudžiai kalba ne tik teologai, bet ir eiliniai Bažnyčios nariai galėjo savo Bažnyčios mokslą ir skelbimą palyginti su Šv. Rašto nurodymais ir Biblijos šviesoje pastebėti prasilenkimus su tiesa. Todėl nebe pagrindo nurodoma į tai, kad krikščionybė, kuri dėl Šv. Rašto interpretavimo dalinai suskilo, vien per Bibliją turi būti vėl suvienyta.

R.K. Bažnyčioje pasireiškusi atsinaujinimo judėjimą, ypač po II Vatikano susirinkimo, protestantų Bažnyčios seka, norėdamos jį nuodugniai pažinti. Džiaugiamės, kad vieton buvusios nedraugiškos nuotaikos, dabar kita laikysena iš jos pusės pastebima ir kad rodomas viens kito gerbimas. Tačiau tebėra tikėjimo klausimų, su kuriais evangelikai nesutiks, jei norės pagal Dievo Žodį reformuota Bažnyčia vadintis. Mokslas apie popiežiaus neklaidingumą ir jo nepribotą galią Bažnyčioje, Marijos kultas, Šventos Vakarienės supratimas ir aiškinimas, -mums svetimi.

Šiuo metu katalikų Bažnyčia yra spaudžiama dviejų srovių-pažangiųjų ir konservatyviųjų. Pažangiųjų pusėje stovi progresyvieji, kurie ieško naujų kelių, veržiasi pirmyn ir nevengia iškelti neliečiamų dogmų klausimų. Kitoje pusėje stovi konservatyvieji, kurie mato išganymą tame, kad paskutiniojo šimtmečio tvarka būtų išlaikyta ir dabar.

Protestantai, t. y. evangelikai, orientuojasi pagal Evangeliją ir Jos laikosi. Čia norėtųsi paklausti, ar to visi tvirtai laikomės, ar nepasiduodame laiko srovei, kai senos tradicijos ir papročiai atmetami, kaip atgyvenę savo laiką? Ar protestuojame, kai planuojama prieš Kristaus meilę ir tiesą, kur Bažnyčia ateistų valdoma ir kontroliuojama? Ar išdrįstame tai, ką pažinome kaip klaidingaviešai klaida ir vadinti? Kaip laikosi visa krikščionija ateistų atžvilgiu?

Džiaugiamės, kad tarpkonfesiniai santykiai sušvelnėjo, skyrianchios pertvaros truputį sumažėjo ir tikintieji darniau bendrauja. Negalima smerkti ir tų, kurie laikosi santūriau tuo klausimu ir ieško užuovėjos savoje Bažnyčioje. Ekumenizmas, dalinai primenąs reformacijos aušros laikotarpį, savo vardą tik tuomet pateisins, jei jis bus bešališkas ir tolerantingas.

Bažnyčia rūpinasi, kad joje būtų viskas teisingai daroma, kaip apašt. Povilas korintiečiams rašė: "Mano broliai, uoliai siekite pranašauti ir nedrauskite kalbėti, tačiau viskas teįvyksta padoriai ir tvarkingai". I Kor. 14, 39-40. Šioji pastaba pirmoje eilėje taikoma mokytojams, dvasiškiams, bažnyčių seniūnams, veikėjams, kurie dalyvauja Bažnyčios klausimų svarstymuose ir sprendime. Iš jų laukiama, kad jie tiksliai žinotų faktus, dėl kurių kilo nesutarimai ir skirtingas aiškinimas, pirma negu kalbės ir dalyvaus debatuose. Ginčijamuose klausimuose abipusiškai turi būti tinkamai sveriamos, vertinamos, nagrinėjamos kitų padarytos pastabos prieš

pasisakant, nenukrypstant į pašalinius, nereikšmingus klausimus. Turime kalbėti be baimės, jei dvasia mus tam žadina. Apaštalai Petras ir Jonas nepabūgo pareikšti savų įsitikinimų, nors ir buvo kalėjime, nebudami savo asmens saugumo, apie ką skaitome Apšt. drb. 4, 13: "Žydai stebėjosi Petro ir Jono drąsumu". Panašiai galime stebėtis ir kunigų Demskio, Šeškevičiaus, Bubnio tvirta laikysena okup. Lietuvoje, ginant savo apkaltinimus, o taipgi ir Nobelio laureato, rašytojo Aleksandro Solženicino, pasisakymus dėl daromų valdžios skriaudų stačiatikių Bažnyčiai. Tai įsidėmėtina, nes šiuo metu dalis krikščionių Bažnyčių yra ateistų valdoma ir kontroliuojama.

Kiekvienas, ar būtų konservatyvus ar liberalas, gali klysti, tad turėtų sutikti, kad būtų pamokytas, kad pakeistų savo pažiūrą, jei tam yra ryškūs įrodymai. Jei esame meilės įstatymų vedami, tai turėtume tą taikyti ir tiems, su kuriais nesutinkame. Mat. 7, 1-2: "Neteiskite, kad nebūtute teisiame, nes kokiu teismu teisiame, tokiu jūs būsite teisiame, ir kokiu saiku seikite, tokiu jums bus atseikiama". Katalikų Bažnyčios teologas Augustinas yra pasakęs: "Abejotiniais klausimais-laisvė, esminiuose klausimuose-vienybė, visuose likusiuose klausimuose-tesireiškia artimo meilė, nuolaidumas".

Gyvename ne praeitimi, bet dabartimi, todėl turime stebėti, kaip reformacija šiuo metu vertinama ir tęsiama. Bažnyčia turi ir šiuo metu sutikti ir prisipažinti, kad joje dar užsiliko mitologijos, padavimų ir skelbimų, kas buvo savo laiku ir tam praeitam laikui parašyta, kur tilpo ir daug poezijos. Biblija nėra kurios nors vienos Bažnyčios teologijos vadovas, bet yra neišsemiamas šaltinis stiprinti religinį gyvenimą, -duota nuraminimui priespaudos laike, paguodai, pažadinimui daryti gerą ir to siekti.

Plačiai minimas katalikų teologas prof. Hans Küng pareiškė, kad tikiybinius klausimus šiandien nebegalima vien autoritetingu metodu išrišti ir išspręsti. Nuo reformacijos laikų dar niekuomet nebuvo pastebėtas toks katalikų Bažnyčioje tiesos ieškojimas tikiybiniame gyvenime, kaip popiežiaus Jono XXIII ir Vatikano II susirinkimo metu. Bet po to laiko vėl teko daug kam nusiminti ir apsilvilti. Sielos vadovams sunku kalbėti apie Bažnyčią. Popiežius Povilas VI esąs rimtas, rūpestingas dvasiškis, kuris Bažnyčiai ir žmonijai gerą siekia ir linki, bet savo vadovavimo metu dideles klaidas padarė savo enciklikomis apie gimdymo kontrolę, celibatą, mišrias vedības. Kol tokia reakcija Bažnyčios viršūnėje reiškiasi, lojali opozicija reikalinga. Šioji opozicija neturi būti prieš popiežių nukreipta, bet turi daboti, kad Bažnyčia atgautų tinkamą pasitikėjimą tikiybiniiais klausimais. Prof. Küng savo paskaitoje: "Kas Bažnyčioje turi pasilikti ir turi būti išlaikyta", paryškino Bažnyčios teigiamas ir neigiamas puses. Kaip teigiamą reiškinį jis pabrėžė ekumeninį

veikimą, kuris atgaivino ir pataisė tarpusavio santykius ne tik tarp krikščionių, bet ir su žydais; dialogus tarp krikščionių ir kitų pasaulio religijų; tikybos laisvės išpažinimo pripažinimą; teologijos pastangas suprasti šių laikų modernų žmogų; Bažnyčios struktūros sudemokratinimą; Bažnyčios susirūpinimą ir susidomėjimą socialiniais reikalais. Kaip neigiamą reiškinį pastebėjo esamas problemas: gimdymo kontrolė, celibatas, tarpkonfesinė Šv. Vakariene, popiežiaus išrinkimo tvarka, -tai dar galutinai neišrištos, kas veda prie rimtų pasekmių: jaunų dvasiškių prieauglio trūkumo ir, kad tarp vyskupų ir pas popiežių nepastebėta inspiracijos vadovavime. Prof. Kūng nurodo į Jėzų Kristų, kaip į asmenį, o ne į religinį principą arba etikos laikyseną. Krikščioniu esąs tik tas asmuo, kuriam Kristus yra vadovas ir kelrodis. Krikščionybė nėra tik humanizmas. Neužtenka žinoti keletos posmelių iš Šv. Rašto ir juos cituoti. Kristui vyriausiu autoritetu ir siekimu buvo Dievo valia, kas kitaip tariant reiškia - žmonijos išganymas.

Tokiu pareiškimu ir tokia laikysena, teologas pažadino ne tik savo bendratikius, bet ir evangelikus neišsižadėti savo tikėjimo centro ir nereikšmingus skirtumus laikyti reikšmingais.

Reformuotų Bažnyčių Sąjungos V. Vokietijoje moderatorius prof. dr. Niesel, aplinkraštyje - kvietime savo narių į suvažiavimą Hamburge 1972 m. spalio 12-14 d. d., kuriame buvo svarstomas ir aiškinamas klausimas - "Prievara ir kontrprievara Jėzaus Kristaus šviesoje", - aplinkraščių baigė džiuginančiu pranešimu. Jis rašo: "Romas katalikų teologas Hans Kūng savo paskaitoje iškėlė klausimą: kur ir koks yra krikščionių Bažnyčios sveikas vidurkis? Į tai jis atsakė, kad krikščionybės esmė nesanti kokia nors idėja, koks nors principas, bet asmuo, - Jėzus iš Nazareto. Krikščionis esąs tas žmogus, kuriam Jėzaus gyvenimas, mirtis ir prisikėlimas yra reikšmingi ir jo gyvenime. Krikščionių Bažnyčia turi uždavinį tą prisiminimą suaktyvinti. Jei Bažnyčiai pasiseks Kristų savo veikla parodyti, Ji nebus praradus savo sielos". Bažnyčia, nežiūrint visų pakeitimų, galėtų dar daug šalutinių dalykų išsižadėti, bet turi Kristaus tikėjimo pagrindų laikytis. Jei visi taip kalbėtų, kaip reikšminga ir svarbu tai būtų visai krikščionybei", - baigė aplinkraščių dr. Niesel.

* Pamokslas pasakytas 1972 m. spalio 29 d. Lietuvių Ev. Reformatų bažnyčioje, Chicagoje, minint Reformacijos šventę.



REFORMACIJOS ŠVENTEI

Širdys džiaugsmo pilnos,
O giesmė garsi:
Švenčiam dieną kilnią
Mes šiandien visi!

Vienas mūsų siekis,
Vienas visiškai:
Tau, Dieve, tikėti
Evangeliskai!

Mums skirta ši šventė
Prisiminti tai,
Kaip kovojo, kentė
Reformatoriai.

Nors kažin kaip skaudžios
Dienos mus sutiks, -
Mūsų eilės glaudžios
Jiems paklusnios liks!

Vis tvirtais mes būsim,
Būsim vieningais,
Kol Bažnyčia mūsų
Dievo Žodį skleis!

Laimink ją šiam darbe,
Viešpatie dangaus,
Kad ji Tavo garbę
Skelbtų ir toliaus!

M. Z.

DAGYS

ŽMOGUS

Žmogus gražus,
Žmogus dailus,
Žmogus žavus;
 Žmogus gailingas
 Ir išmintingas...
 Žmogum gėriuos,
 Žmogum džiaugiuos!
Žmogus-paguoda ir viltis
Ir tamsumoje švyturys...

Žmogus biaurus,
Žmogus žiaurus,
Žmogus baisus;
 Žmogus klastingas
 Ir apgaulingas...
 Taveš bijau
 Kandus žmogau!
Juk tu tai ledas ir ugnis,
Nuodingos sultys ir tulžis...

Ir aš žmogus,
Ir tu žmogus, -
Tokiais ir mūsų ainiai bus.
 Pasaulis mūsų
 Nekenčia jūsų. . .
 Mes statom jį, -
 Mes lyg šventi!
Mes šypsomės vis angelais
Ir veikiam demonų veiksmiais.



Olga PIPINIENĖ su dukra prof. dr. Alvyna ŠABANIENE prie Šv. Petro ir Povilo remontuojamos bažnyčios. Vilnius, 1972 vasarą. Nuotr. dr. A. ŠABANIENĖS



Viena iš restauruotų Vilniaus gatvių. Vilnius, 1972 m. vasarą. Nuotr. dr. A. ŠABANIENĖS

BAŽNYČIŲ STOVIS EUROPOJE

Vengrijoje 1972 m. gegužės mėn. posėdžiavo Tarptautinė Evangelikų Darbo Taryba konfesiniams klausimams tirti. Šią sąjungą prieš 10 metų įsteigė Vokietijos, Olandijos ir Šveicarijos evangelikai-protestantai. Posėdžiauta Rytų Europos valstybėje todėl, kad galėtų dalyvauti ir socialistinių valstybių atstovai. Lenkijos atstovas neatvyko, nors buvo pasižadėjęs; taip pat nedalyvavo Ispanijos ir Italijos atstovai. Iš Tarybos pranešimo sužinome:

Vakarų Vokietijos katalikai visada buvo ir tebėsa ištikimi Romai, nors esą daug pažangių (progresyvių), vienok popiežius gali Vokietijos vyskupais pasitikėti. Vyksta praktiškas bendravimas tarp evangelikų ir katalikų. Ekumeninio pobūdžio parengimai Wormse ir Augsburgėje plačiai žinomi. Buvo daryta žygių, kad dr. Martyno Liuterio prakeikimo raštą Roma atšauktų. Romai nesutikus, tolimesni žygiai tuo reikalu nedaromi. Po pasireiškusio ekumeninio sąjūdžio pakilimo, šiuo laiku R.K. Bažnyčia stengiasi tolimesnį jo vystymą stabdyti. Sakoma, kad su Romos katalikų vienybės sekretoriatu yra panaši istorija, kaip ir su didžiųjų valstybių nusiginklavimu: kalbama, bet nieko nedaroma.

Vakarų Vokietijoje šiuo laiku gyvena 49% evangelikų, 45% katalikų, tarp jų 2.4 milijonai žmonių iš kitų valstybių. Nuo 1961 metų žmonių skaičius padidėjęs 4.4 milijonais.

Austrijoje evangelikų esą tik 6%-410,000 liuteronų ir 14,000 reformatų. Bendri bažnytiniai parengimai su katalikais vyksta. Evangelikai gali naudotis radiju ir TV, ir per juos transliuoti pamaldas. Mišrių vedybų daugėja, daugumoje susituokiant katalikų bažnyčiose, tik retai atlaikomos ekumeninės sutuoktuvės, kuriose dalyvauja ir evangelikų dvasiškis. Jei kuris iš katalikų Bažnyčios pasitraukia, tai tas oficialiai atžymimas kaip "atskalūnas". Mišrioms vedyboms duotas dispensas būna nutylimas. Per pastaruosius dešimtį metų evangelikų Bažnyčia turėjusi nemažai konvertitų. Vienok paskutiniaisiais metais didėja ir iš Bažnyčios pasitraukiančių skaičius, kurie užsirašo kaip bekonfesiniai. Katalikų Bažnyčioje austrų tautos dievobaimingumas dar stipriai reiškiasi.

Švedijoje iš 8 milijonų gyventojų tik 100,000 priklauso katalikų Bažnyčiai. Prieš II Pas. karą buvę tik 6-8,000 katalikų. Šiuo laiku Švedijoje esą 99 katalikai kunigai, iš kurių tik 9 gimę Švedijoje. Viso esą 222 vienuolės, iš kurių vietinių tik 10.

98% gyventojų priklauso oficialiai švedų Bažnyčiai. Švedų Katalikų Bažnyčia konsoliduojasi. Nuo 1971 m. ji yra švedų ekumeninės tarybos nariu. Švedų Katalikų Bažnyčia laikosi savo tradicijų. Gy-



Medininkų (Aušros) vartai. Vilnius 1972 m. vasarą. Nuotr. dr. A. ŠABANIENĖS

vuoja ir išsilaiko iš aukų. 1973 m. bus sprendžiamas paramos gavimas iš valdžios. Prieš keletą metų švedų katalikai stengėsi patraukti tikinčiuosius savo pusėn. Dabar to nebesą. Studentų veikla reiškiasi ekumeninėje dvasioje.

Danijoje padėtis panaši į Švedijos. Ekumeninė veikla nepastebėta. Mišrių vedybų klausimas neaktualus, nes gyventojai beveik visi protestantai.

Olandijoje, kaip ir Šveicarijoje, katalikai pirmą kartą sudaro daugumą. Iš 13 milijonų gyventojų, 39% katalikai, 38% evangelikai ir 23% nepriklauso jokiai Bažnyčiai. Romos atžvilgiu, katalikai reiškiasi savistoviai. Popiežius porą kartų buvo paskyręs jiems nepageidaujamus konservatyvius vyskopus. Bažnytiniams klausimams spręsti, jų vyskupai pakartotinai buvo kviešti į Romą. Olandų Katalikų Bažnyčia, tačiau, nėra linkusi visai nutraukti ryšius su Roma.

Ryšiai-pokalbiai su evangelikais palaikomi. 1971 m. buvo išleistas bendras mišrių vedybų reikalavimai pareiškimas. Nuo 1970 m. diskutuojamas apeigų ir bendros tarpkonfesinės komunijos klausimas. Bendra evangelikų-katalikų komunija, nors ji oficialiai dar nepripažinta ir Bažnyčios vadovybės neleista, pakartotinai praktikuojama.

Belgijos santykiai su Roma geri. Sakoma: "Važiuojama į Romą gauti palaiminimo, bet Italijos vynas vaidinąs svarbesnį vaidmenį". Ekumeniniai santykiai esą geri, nors evangelikai tik mažą nuošimtį tesudaro. Pasikeičiama net sakyklomis. Evangelikų ir katalikų teologų pokalbiai tęsiasi. 1971 m. lapkričio mėn. buvo viešai paskelbta, kad krikštas abipusiškai pripažįstamas. Taip pat ir miš-

rių vedybų deklaracija gana kilni. Belgijos valdžios išdas apmoka dvi savaitines tikybos pamokas mokyklose, -lygiai evangelikams bei katalikams. Evangelikai sudaro tik 1% gyventojų, tad ir jų veiklos galimybės mažos. Evangelikų teologų prieauglis geras. Jei iki šiol Belgijos evangelikai jausdavo trūkumą prancūzų kalba kalbančių kunigų, kuriuos atsikviesdavo iš Šveicarijos, tai šiuo laiku to daryti nebereikia.

Prancūzijoje tarpkonfesiniai santykiai geri. Mišrių vedybų nuostatai labai lojalūs. Patys tėvai sprendžia vaikų tikybos klausimą. Praktikuojama tarpkonfesinė komunija. Atspausdintas bendras Biblijos vertimas. Vaikams skirtas bendras religinis žurnalas ne labai vykęs. Leidžiamas pusantro puslapio bendras evangelikų-katalikų biuletėnis. Katalikų Bažnyčia pergyvena įtampą. Darbininkijos kunigai labai kairių pažiūrų. Daug katalikų kunigų išsižada savo luomo. Vyskupai sunkioje padėtyje. Jie klauso ir pritaria Romai, o tuo pačiu laiku stengiasi kuo kilniau, kuo laisviau interpretuoti dekretus.

Rytų Vokietijoje iki 1945 m. katalikai sudarė mažumą. Nuo 1948 m. jų skaičius padvigubėjo ir šiuo laiku sudaro apie 8-10%. Evangelikai jiems užleido naudotis savo bažnyčias. Iki 1963 m. virš pusė naudojamų katalikų bažnytinių pastatų priklausė evangelikams. Šiuo laiku Erfurte, kur katalikų labai mažai buvo gyventa, dabar ten yra katalikų teologijos fakultetas ir trys kunigų seminarijos. Vyskupų ryšys su Roma geras, normalus, nes valdžia respektuoja ir skaitosi su tuo, kad jų Bažnyčios aukščiausia vadovybė randasi Romoje. Ekumeninį judėjimą, kaip pastebėta ir kitur, iš katalikų pusės juntamas palinkimas prilaikyti. Kai evangelikų buvo kviestas docentas dėstyti Leipcige, ir buvo prašyta keistis lygiomis, katalikų Bažnyčios vadovybės nebuvo sutikta. Vengiama viso, kas galėtų per daug jaudinti katalikus palaikant glaudesnę kontaktą su evangelikų Bažnyčia. Be to, ir šiaip ten trūksta kunigų, kurie galėtų ekumeninį darbą palaikyti ir remti. Mišrios vedybos nevaidina vaidmens, vienok abi Bažnyčios-evangelikų ir katalikų-pareiškė savo nusistatymą krikščionių su nekrikščionimis vedybų reikalu.

Čekoslovakijoje konfesinė padėtis skirtinga Slovakijoje ir Čekijoje. Slovakijoje iki 1948 m. protestantai buvo nedraugiškai traktuojami. Kai Bažnyčioms buvo pripažintos lygios teisės, jų padėtis pagerėjo. Bažnyčių santykiai šiuo laiku yra geresni, negu buvo anksčiau. Mišriose vedybose vaikai turi būti katalikiškai auklėjami. Neskelbiama, kad šiuo laiku dispensai lengvai duodami. Asmeniškų kontaktų dėka, kai kur Bažnyčių santykiai būna artimesni ir draugiškesni. Čekijoje evangelikų ir katalikų santykiai korektiški. Mišrių vedybų klausimas vienodas, kaip ir Slovakijoje. Leidžiamas bendras Biblijos vertimas. Slovakijoje juntamas kunigų perteklius, o Čekijoje-trūkumas.



Biržų gimnazijos X laidos 1932 m. abiturientų, po 40 metų jos baigimo, suvažiavimo dalyviai prie buvusių gimn. rūmų (iš k. į d.) —

I-je eilėje: Valė Bertulytė, Stasys Balčiauskas, mkt. Viktoras JANUŠKEVIČIUS, mkt. Elena ŠLEKIENĖ, dabartinis direkt. REPŠYS, Marysė Zakrytė, vald. Jonas Želtinis;

II-je eilėje: Vanda Galvelytė, Kaziūnė Byraitė, Augustinas Ambroziūnas, Olga Šepetytė, Šura Krišukėnaitė, Olga Petrauskaitė, Regina Aukštikalnytė, Austra Cirylytė, Juzė Macijauskaitė, Julija Ambroziūnaitė, Otilija Dagytė, Vincė Ratkevičiūtė, Pranutė Jašinskaitė, Juozas Kučinskas, Povilas Dagys;

III-je eilėje: Juozas Niurka, Juozas Mažuika, Vincas Senulis, Petras Rauduvė, Vytautas Micevičius, Petras Dunkevičius, Artūras Dagys, Stasys Gorskis - Kalnius, Revina Variakojytė. Biržai, 1972. VII.2

Rumunijos atstovui skaityti referato nebuvo leista, tačiau jo mintys sužinotos iš netiesioginių šaltinių. Nors ten režimas griežtas ir Bažnyčių atžvilgiu nedraugiškas, vienok kiekvienas priklauso kuriai nors Bažnyčiai. Rumunai-stačiatikiai, reformatai ir liuteronai-draugiškai tarpusavyje sugyvena. Oficialiai ekumeninio kontakto nėra. Katalikų Bažnyčia nepripažįsta nekatalikiškų sutuoktinių, nors valstybės konstitucija pripažįsta tikybės laisvę, betgi katalikų Bažnyčia ypač jaučia spaudimą iš vyriausybės pusės. Kaip ir kitose socialistinėse valstybėse, visų Bažnyčių kunigai gauna iš valdžios mažas algas. Katalikai turi teologijos fakultetą Klausenburge ir Hermanstadte. Kunigams tikybės pamokas dėstyti leidžiama tik bažnyčioje.

Vengriją prieš dvejis metus aplankė popiežius, nes ten yra pašvęsta 50 vietovių Marijai. Katalikų santykiai su Roma geri. Buvę religiniai protestantų persekiojimai dar ir šiandien jaučiami Bažnyčių santykiuose. 20% gyventojų reformatai, 5%-liuteronai ir 70%-katalikai. Evangelikų Bažnyčios per ekumeninę sąjungą glaudžiai bendradarbiauja. Romos katalikų Bažnyčia tebegyvena ir laikosi senoviškai, tarsi Vatikano II susirinkimo visai nebūtų buvę. Protestantai, kaip ir seniau, vengrų katalikų Bažnyčios akyse tebėra sektantai. Mišriose vedybose iš nekataliko reikalaujamas raštiškas pasižadėjimas, kad vaikai bus auklėjami katalikais. Per metus išduodama apie 6000 pasižadėjimų ir tuo evangelikų Bažnyčiai daroma žala. Pasitaiko, kad mišrių šeimų vaikai auklėjami ir evangelikais. Pasiteisinimui, dažniausiai, sakoma, kad protestantas nieko nenustoja susituokęs ne savo Bažnyčioj, kai tuo tarpu katalikas, susituokęs svetur, praranda Bažnyčios palaiminimą. Katalikų ir kitų Bažnyčių atstovai tik iškilmių, pašventinimų proga susitinka, ir tuomet rodomas tariamas draugiškumas, bet tikrovė esanti kitokia.

Lenkijos lauktas referentas neatvyko. Evangelikų su katalikais santykiai dar šalti, santūrus. Lenkijos liuteronai, atrodo, realiai suprato savo konfesinę situaciją, kurią 1971 m. rugsėjo 9 d. išreiškė 15 tezių. Valdžia atidavė katalikams evangelikų paliktas skaitlingas bažnyčias bei bažnytinius pastatus.

* * *

Pranešimai iš įvairių Europos valstybių parodė, kokie yra skirtingi konfesiniai santykiai atskiruose kraštuose ir ryšiai su valstybės režimu. Taipgi parodė, kaip ta pati katalikų Bažnyčia nevienodai reiškiasi ir užsilaiko kitų religijų atžvilgiu. Todėl negalima kalbėti bendrai apie katalikų Bažnyčią, nenurodžius valstybės. Stebina ir tai, kad ir ten, kur krikščionys persekiojami ir spaudžiami, neišsivysto glaudesnis bendravimas ir viskas likosi, kaip seniau buvę. Istorinė praeitis neužmirštama ir tebeveikia. Pranešimai įrodo, kad dar nėra atėjęs laikas bekonfesinei krikščionybei.

Tebegyvuoja konfesijos ir kiekviena yra tik žmonių netobula forma vienintelės tiesos, kuri yra Jėzus Kristus. Todėl turime savo tikėjimo ir savos Bažnyčios nurodymų laikytis ir juos pildyti. Turime mylėti savo Bažnyčią, ją gerbti, o taipgi gerbti ir kitų Dievo garbinimo būdą.





Vilniaus inžinerijos statybos institutas. Vilnius, 1972 m. vasarą. Nuotr. dr. A. ŠABANIENĖS



PENSIJA PERMAŽA (medis)



NIEKAM NEDUOSIU (medis)

DAGYS

BAŽNYČIOS PADĖTIS SOVIETŲ SĄJUNGOJE

Iškilusi laisvojo pasaulio spaudoje polemika, dalinai įnešė šviesos į tragišką Bažnyčių padėtį Sovietų Sąjungoje.

Nobelio premijos laureatas, rašytojas Aleksandras Solženicinas 1972 m. didžiojoje savaitėje paskelbtu laišku apkaltino rusų stačiatikių patriarchą Pimeną. Laiškas rado platų atgarsį ne tik pačiame patriarchate, bet ir Vakarų spaudoje ir pas Rytų-Vakarų Bažnyčių atsakinguosius.

Po sukeltos sensacijos, sekė laiško turinio nagrinėjimas. Iškilo klausimas: ar rašytojas yra teisus kaltindamas patriarchą dėl apverktinos Bažnyčios padėties Sov. Sąjungoje? Laiško turinys nedviprasmiškai parodė, kad Bažnyčia turi sunkumų, suvaržymų, kurie liečia lygiai ir kitas SSSR esančias Bažnyčias, dėl kurių ir šandie tikintieji kenčia. Rašytojas pradeda laišką nurodydamas, kad dar visai neapmirusią tikinčio stačiatikio širdį, slegia lyg antkapis tai, ką jis šiuo savo laišku nori pareikšti. Solženiciną ypač sujaudino patriarcho ganytojiškas laiškas, rašytas Kalėdoms ir skirtas emigrantams.

Laiškas pradėtas taip: "Į Jus, mieli tautiečiai, už mylimos tėvynės ribų, kreipiuos su prašymu, kad Jumyse neužgęstų meilė stačiatikių Bažnyčiai ir didžiajai tėvynei. Sėkite meilę į savo vaikų širdis ir apsaugokite juos nuo atšalimo. . . Tuo tarpu čia, tėvyneje, baigiama tikėjimo laisvė ir meilė nuslopinti. Kodėl aš turiu, jei aš noriu savo vaiką pakrikštyti, atėjęs į bažnyčią registruoti savo pasą, koku Bažnyčios kanonu patriarchas remiasi? . . Reikia tik stebėtis ta tėvų dvasios drąsa, kurie tos registracijos pasėkoje, savo darbovietėje sulaukia pasmerkimo, persekiojimo ir ignorantų išjuokimo. Šventu krikštu gi baigiasi ir visas vaikų krikščioniškas auklėjimas. Vaikai ir jaunuoliai tarp 3-18 metų amžiaus varžomi bažnyčias lankyti, tikybės pamokose dalyvauti".

Laiškas ilgas, nuoseklus. Laiške toliau nurodoma daromos Bažnyčiai ir tikintiesiems skriaudos, kurias ramiai stebi ir leidžia patriarchas. Išvedžiojimai baigiami pastaba: "Neleiskite mums manyti, kad mūsų vyriausiam dvasiškiui žemiška galia ir valdžia aukštesnė, negu dangiška; ir žemiška atsakomybė baisesnė, negu atsakomybė prieš Dievą. Klasta pasisekimo nelaimėsime. Krikščionybės pradžioje nebuvo lengviau, bet ji išsilaikė, pražydo ir pasiaukojimu parodė kelią į pergalę. Tas, kuris visas žemiškas gėrybes praranda, laimi pergalę. Šimtmečiai neužmiršo tikėjimo kankinių. Anuomet juos numesdavo liūtams suėsti, šiandien pra-

randame tik savo gyvenimo laimę ir laisvę. Šiandien, kai klaupsitės po kryžiumi maldai, klauskite Viešpatį, kaip turite savo tautai tarnauti, kuri jau beveik prarado krikščionybės dvasią ir išvaizdą". Pasirašė - Aleksandras Solženicinas. Laišką spaudai vertė ir komentavo Eugenius Voss.

Į tai atsiliepė per spaudą Maskvos patriarchato vyskupas Zūriche Serafin Rodionof, tarpininkaujant Rytų skyriaus instituto pasaulietiškiems klausimams referentui Robert Hotz: "Nuo komunizmo ir ateizmo režimo įvedimo Rusijoje, skaudžiausiu Maskvos patriarchato smūgiu-kryžiumi buvo ir yra tai, kad kaip Rusijoje, taip ir užsienyje, patriarchatas yra kaltinamas krikščionybės išdavyste. Sovietų Sąjungoje ateistai išžiūri kiekvienoje religinio pobūdžio veikloje priešą, kuri reikia naikinti. Rusų stačiatikių Bažnyčia, kuri jau caro laikais kai kurių savo teisių buvo nustojusi, sovietams įsigalėjus, visas dar turėtas teises prarado ir pateko po jai priešingai nusistačiusia priežiūra ir valdžia. Iki šiol komunistų režimas pasiliko prie tos pažiūros, kad Markso-Lenino ir krikščionybės pasaulėžiūras skiria neperžengiamas tarpas. Sovietų režimo nedraugiškumas dar ir tuo buvo sustiprintas, kad kaip stačiatikių, taip ir kitos Bažnyčios dar iki šiol nerodė nė mažiausio komunistų pasaulėžiūros supratimo, nė koncesijų. Už tai Bažnyčia per pastaruosius 55 metus sumokėjo aukštą kainą. Nepasisekus ateistų režimui Bažnyčią sugriauti, dėl narsaus tikinčiųjų tikėjimo ir pasiaukojimo pasireiškimų, ateistai rusų stačiatikių Bažnyčią sukaustė retėžiais. Taip ji ištisus metus kenčia persekiojama, šmeižiama, po kryžiumi sukniubdama, bet nepalaužiama prisikėlimo viltyje.

Tai ne bailumas, ne fatalizmas, kuris padeda rusų tikintiesiems sunkius retėžius tyliai, kantriai nešti. Tai yra nepalaužiamas tikėjimas į pergale to, kuris pasaulį savo rankoje laiko, - į Dievą. Tai yra aktyvus kentėjimas dėl Dievo. Stačiatikių Bažnyčios nariai, daugumoje, yra tos valstybės piliečiai, kurie dėl jų tikėjimo valdžios persekiojami. Plati visuomenės masė, deja, to nesupranta. Jei jie ginklais: bombomis, peiliais sukiltų prieš savo engėjus, - jiems visuomenė rodytų pritarimą, nors Šv. Raštas ir visai priešingai tuo atžvilgiu mokytų.

Tokiu būdu, stačiatikių Bažnyčia atsidūrė, lyg tarp girnų: ateistų režimo persekiojama, niekinama, Vakarų pasaulio įtarta, apkalrinta neištikimybė tikybai. Tas vyksta tokiu laiku, kuris giriasi ekumenine dvasia, viens kito supratimu. Mes pilnai suprantame, kad Vakarų kraštų krikščionims sunku visus stačiatikių Bažnyčios sunkumus pramatyti ir suprasti, kurių ir vietiniai ne visuomet pramato".

"Rašytojas Aleksandras Solženicinas tuo atžvilgiu parodė liūdną pavyzdį savo š. m. gavėnios metu parašytu laišku Maskvos patriarchui Pimenui, sodindamas jį kaltinamųjų suolan". . . Taip rašo

stačiatikių dvasiškis, sovietų pilietis Sergei Šeluchow Solženicinui ("Ruskaja Mysl", 1972. VII. 22). Panašiai rašė ir kiti Rytų Bažnyčios žinovai-Irenarus Totzke, Robert Hotz. Jie visi sutarė, kad Solženicinas dėl kai kurių faktų nežinojimo, klaidingai nušvietė visą Bažnyčios padėtį, tuo pačiu klaidingai nuteikdamas visuomenę. Jei jis būtų teisus, kad Bažnyčia tarnauja ir pataikauja ateistams, tai nesuprantama, kodėl komunistų režimas iki šiol stačiatikių Bažnyčią laiko pavojingu ideologijos priešu ir priešiška su ja elgiasi. Jie, komunistai, geriau supranta ir orientuojasi, negu E. Voss; jie žino, kad stačiatikių Bažnyčia, nežiūrint visų sunkumų ir kančių, nepasiduodama ištikimai tarnauja krikščionybės tiesai. Marksistų įkvėpta idėja-"revoliucijos teologija" išaugo Vakaruose ir stačiatikių Bažnyčios neakceptuota, kaip lygiai dar niekuomet Markso-Lenino pasaulėžiūrai nepritarė. Metropolitai Nikodemas nedviprasmiškai pareiškė, kad rusų stačiatikių Bažnyčiai joks dialogas su marksistais neįmanomas.

Rusų stačiatikių Bažnyčia, tačiau, buvo priversta ieškoti "modus vivendi" su ateistais, kaip lygiai ir katalikų Bažnyčia. Bet tai dar nereiškia, kad Markso-Lenino pasaulėžiūra priimta. Sergei Šeluchov, atsakydamas rašytojui Solženicinui į kaltinimus, rašo: "Visa tiesa glūdi tame, kad teisėta bažnytinė organizacija nėra "laisvės sala" mūsų griežtai vieningai suorganizuotoje visuomenėje, kur ji galėtų laisvai veikti. Taip, mūsų Bažnyčia nėra laisva, bet ar ji turi dėl tų nešamų retėžių, kuriuos dėl Kristaus neša, gėdintis?"

E. Voss mano, kad Solženicinas teisus ir gali laukti iš savo Bažnyčios patriarcho pasiaukojimo, kaip lygiai jis pats, kaip rašytojas, pasiaukėjo ir politiniai nukentėjo. Bet E. Voss, Rytų Bažnyčios padėties žinovas, kaip jis pristatytas visuomenėje, visai neužsimena, kad patriarchas Pimenas jau gera dalimi pasiaukėjo ir tebesiaukoja: tyliai užsilaikydamas, vidujiniai kenčia. Patriarchas Pimen-sunkus ligonis, kurio tik vienas inkstas silpnai beveikia. Ligą gavo ilgametiniame ištrėmime Sibire, tolimoje šiaurėje, Stalino persekiojimo laikais nubaustas kaip tikintis.

Neturint užtektinai tikrų žinių ir padėties aiškaus supratimo, galima lengvai suklysti darant išvadą: nekaltąjį kaltu paskelbiant ir tuo dar skausmą padidinant. Jei nebūtų tokia liūdna Bažnyčios padėtis ten, už geležinės uždangos, tai norėtųsi pakartoti žymaus rusų humoristo rašytojo Krilovo pasakymą:"Kas kaltas, kas teisus -ne mums išspręsti".





Dailės muziejus. Vilnius, 1972 m. vasarą. Nuotr. dr. A. ŠABANIENĖS



RAGANIUS BURIA (medis)



POETĖS SAFOS TRAGEDIJA

DAGYS

DELTUVOS PARAPIJA

Nepriklausomai Lietuvai atiteko iš reformacijos praeities nebylūs liudininkai, -Deltuvos ir Naujamiesčio parapijų bažnyčios, kuriose, kaip Naujamiestyje, pamaldos retokai buvo laikomos.

Deltuva-tai senas, nedidelis Ukmergės aps. miestelis, valsčiaus centras, apie 6 km į vakarus nuo Ukmergės, prie Kėdainių-Ukmergės vieškelio, tarp dviejų nedidelių ežerėlių. Kas įsteigė Deltuvoje reformatų parapiją ir kada, dar iki šiol istorikai tikslių žinių neturi. Lenkų istorikas J. Lukaszewicz nurodo, kad Deltuvoje reformatų parapiją įkūrė XVI a. kng. Višnioveckiai. Kun. St. Yla rašo, kad ten reformatų p-ją įsteigė didikai Kęsgailos (Stasys Yla "Šiluva Žemaičių istorijoje", Id., 1970). LE nurodo, kad "Radvilos, greičiausia, bus Deltuvoje įsteigę reformatų bažnyčią" (IV t., 431 psl.). Mažoji Liet. Tarybinė Enciklopedija rašo, kad XV a. Deltuva priklausė didikams Kęsgailoms, o XVI a. pradžioje atiteko Radviloms, kurie ten pastatė reformatų bažnyčią.

Iš paminėtų šaltinių sužinome, kad tais laikais Deltuvoje reformatų kunigu buvo Stanislovas Marcijanas (LE-Marcianas), XVI a. lietuvių rašytojas, žinomas, kaip vertėjas iš vokiečių kalbos M. Mažvydo giesmyno 2-je dalyje 1570 m. išspausdintos giesmės: "Duchauna giesme apie Schlowe Diawa Szodza" (Dzauketese scheme czese, Jus werneghi Crikszczanis). Kun. St. Marcijanas 1570 m. buvo pasiūstas į generalinį reformatų sinodą Sandomire, Lenkijoje, o 1578 m. dalyvavo Vilniaus liuteronų sušauktame sinode (LE, XVII t., 285 psl.).

1597 m. Deltuvos reformatų p-jos kunigu buvo Petras Dergvilis. Darata Samborecka-Zavišienė buvo žymi Deltuvos reformatų rėmėja-aukotoja. Savo testamente paskyrė Deltuvai 3, 500 lenkiškųjų auksinų. Ši uoli reformatų globėja paskutiniuosius savo gyvenimo metus praleido Deltuvoje ir čia 1622 m. buvo palaidota.

Po šios žymios reformatų globėjos, Deltuvos reformatų p-ją perėmė globoti jos duktė-Darata Zavišaitė, Vitebsko pilininko Zavišos duktė, ištekėjusi už Brėslaujos maršalo Jurgio Samsono Podbereskio, kuris pradėjo statyti Deltuvoje bažnyčią, bet ligi savo mirties nebaigė. Statybą užbaigė velionio žmona-Darata Podbereskienė, kuri taipgi aprūpindavo ir kunigą.

Bajorų Podbereskių duktė Marijona Podbereskytė-Gruževskienė (apie 1603-1673) irgi buvo žymi reformatų veikėja. Po jos vyro mirties, kuris buvo Žemaičių teisėju, nuo 1651 m. tvarkė reformatų gyvenimą Kelmėje, Deltuvoje ir Mantvyduose. 1629 m. įsteigė pradinę reformatų mokyklą Deltuvoje. Kelmėje pastatė mūrinę



Deltuvos ev. reformatų bažnyčia 1929 m.

bažnyčią, išlikusią iki šių dienų. Religinių kovų su katalikais metu, M. Podbereskytė-Gruževskienė Kelmėje, turgaus dieną, sufanatizuotos katalikų minios buvo užmušta akmenimis. Palaidota Kelmės reformatų bažnyčioje šalia savo vyro (LE XXIII t., 183-4 psl.).

H. Merčingo duomenimis, reformatų bažnyčiose, apie kurias yra žinių, kad jos buvo XVII a. Žemaičių distrikte, - iš 37 parapijų 16-je pamaldos buvo laikomos lietuvių kalba. Prie pastarųjų priskaitoma ir Deltuva.

1704 m. Deltuvos p-jos reformatų kunigo aprūpinimas buvo menkas. Iš dvaro tegaudavo 600 auksinų. Po Didžiojo Šiaurės karo (1700-1721) Deltuvos reformatų p-ja buvo pavesta globoti Kelmės savininkui Jokūbui Gruževskiui. Gruževskiai pastatė dabartinę mūrinę bažnyčią Deltuvoje 1752 m.

1755 m. Žemaičių rajone buvo likusios tik trys pilnai veikiančios reformatų p-jos: Kėdainių, Kelmės ir Deltuvos. Stanislovo Gruževskio vienintelei dukteriai Jakobinai užsimušus ir tėvams Deltuvą palikus, nuo 1835 m. Deltuvos dvarai atiteko gr. Tiškevičiams.

1843 m. Deltuvoje dar kunigavo Žemaičių superintendentas kun. Aleksandras Rapolas Močiulskis, kurio vardą išskaičiau Nem. Radviliškio bažnyčios sename didesniajame varpe, kurio rūpesčiu tas varpas buvo gautas. Lietuvių rašytojui kun. A. R. Močiulskiui (1790 Kelmėje-1866 Biržuose) rusai buvo pavedę Lietuvos ev. reformatų

knygų cenzūrą. Jis cenzūravo lietuvių rašytojo, Gudijos superintendente, K. Nerličo darbus.

Močiulskis 1861 m. naujai paruošė "Trumpą katekizmą". Jis parašė 5 knygeles: "Atsiminimą da geroje adijnoje", "Nusidavimas biedna Joniuka", "Prisiwertimas grieszna žmogaus ing Dievą", "Wartojimas arba Meginimas patis sawę" (šios knygelės buvo išleistos 1863 m.) ir "Gromata Naszlaitela ing sawa miela Iszgani-toja", išleista 1865 m. Visos šios knygelės buvo išspausdintos Rygoje (LE, XIX t., 89 psl.).

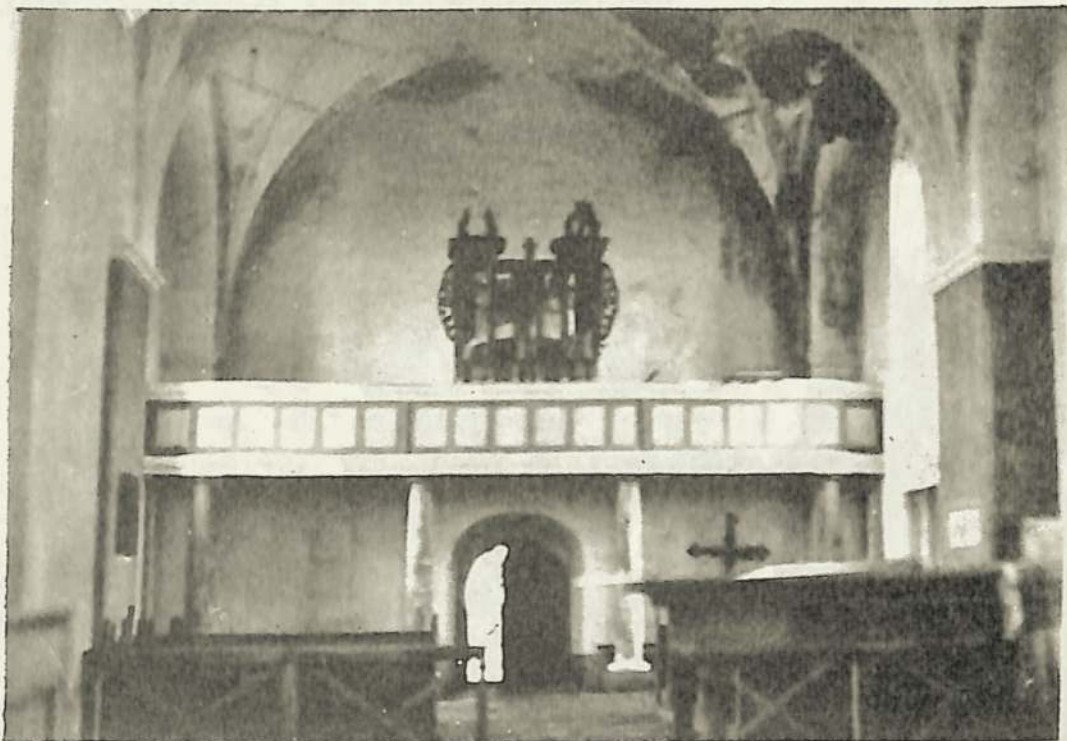
1812 m. ties Deltuva įvyko didelės kautynės tarp prancūzų maršalo Š. Udino kariuomenės ir rusų feldmaršalo P. Vitgenšteino vadovaujamo ariergardo. Tuo metu, tur būt, nukentėjo ir parapija, nes rašoma, kad XIX a. pradž. įsteigta parapijinė mokykla, kai yra žinių, kad pirmoji mokykla buvo jau 1629 m. įsteigta. 1897 m. Deltuvoje buvo 516 gyventojų.

Likusi be globėjų, Deltuvos reformatų p-ja ilgainiui sunyko, vienok pamaldos protarpiais buvo laikomos ligi I Pas. karo. Bažnyčios rūsyje buvo palaidoti parapijos globėjai dvarininkai. Nepriklausomybės kovose 1919 m. pradžioje Deltuvą buvo užėmę rusų bolševikai. Jie išlaužė reformatų bažnyčios rūšį, iškrėtė karstus su palaikais, ieškodami brangenybių. Bolševikus iš Deltuvos išstūmė Panevėžio atskiras batalionas 1919. V. 2, kurio vadu buvo kar. Jonas Variakojis.

Kurt. plk. lt. Jonas Variakojis savo atsiminimuose apie kovas dėl Lietuvos nepriklausomybės rašo: "Kovo 28 d. priešas susilaukė prie Deltuvos ir parodė stipresnį pasipriešinimą. Mūsų artilerijos būrys užėmė poziciją prie Mielašiūnų kaimo. Deltuvos miestelyje priešas buvo pastatęs kulkosvaidžius reformatų bažnyčios bokšte ir sunkino mums slinkti pirmyn. Manydamas, kad puldami galime turėti daug nuostolių, įsakiau art. būrio vadui kar. V. Geigai paleisti ugnį į bokštą. Po kelių šūvių buvo pataikyta į bažnyčios duris ir į katalikų bažnyčios kleboniją, kur buvo bolševikų vadovybė. Tai buvo pirmieji Lietuvos kariuomenės artilerijos šūviai ("Karaliaus Mindaugo Pulkas", 1965, 34 psl.).

Lietuvos nepriklausomybės metu Deltuvos reformatų bažnyčią prižiūrėjo parapijos nedidelio žemės ūkio nuomininkas. Vėliausiais neprikl. metais tas ūkis buvo parduotas ir iš to buvo sudarytas reformatų jaunimo kultūros centrui statyti fondas. Neoficialiai Deltuvos katalikų bažnyčios vadovybė teiravosi, ar Kolegija nesutiktų jiems parduoti bažnyčios pastatą, kurį jie naudotų savo pamaldoms. Su tuo pasiūlymu Kolegija nesutiko ir šis klausimas nebuvo sino-de svarstomas.

Teologijos Fakulteto prof. dr. Jonas Beblavy, susidomėjęs Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios praeitimi, 1926 m. paprašė mane, kartu su prof. dr. kun. P. Jakubėnu, dr. M. Yču nuvykti į Deltuvą ir



Deltuvos ev. reformatų bažnyčios vidus 1929 m.

apžiūrėti reformatų bažnyčią. Nusileidus su prof. Beblavy į bažnyčios rūsi, kur buvo padėti karstai su šios bažnyčios ir parapijos steigėjų bei globėjų palaikais, -pagavo klaiki savijauta. Buvo aiškiai matyti, kad karstai yra buvę atidaryti, nes kai kurių karstų viršai buvo sukeisti. Bažnyčios pastogėje buvome sutikti nesuškaitomo būrio išgąsdintų karvelių. Bažnyčios vidus karo audros nebuvo paliestas. Suolus nugulusios dulkės liudijo, kad senokai čia bebuvo susirinkta. Kyla klausimas, kodėl čia, Žemaitijoje, toji dvasia neišsilaikė, kuri Aukštaitijoje buvo radusi palankesnę dirvą? Į tai tiksliau galėtų atsakyti Vilniuje esantieji aptrūniję sinodo archyvo dokumentai. Šiuo metu sinodo archyvo išlikę dokumentai, daugumoje, yra LTSR mokslų akademijos centrinės bibliotekos ir LTSR respublikinės-valstybinės bibliotekos rankraščių skyriuose.

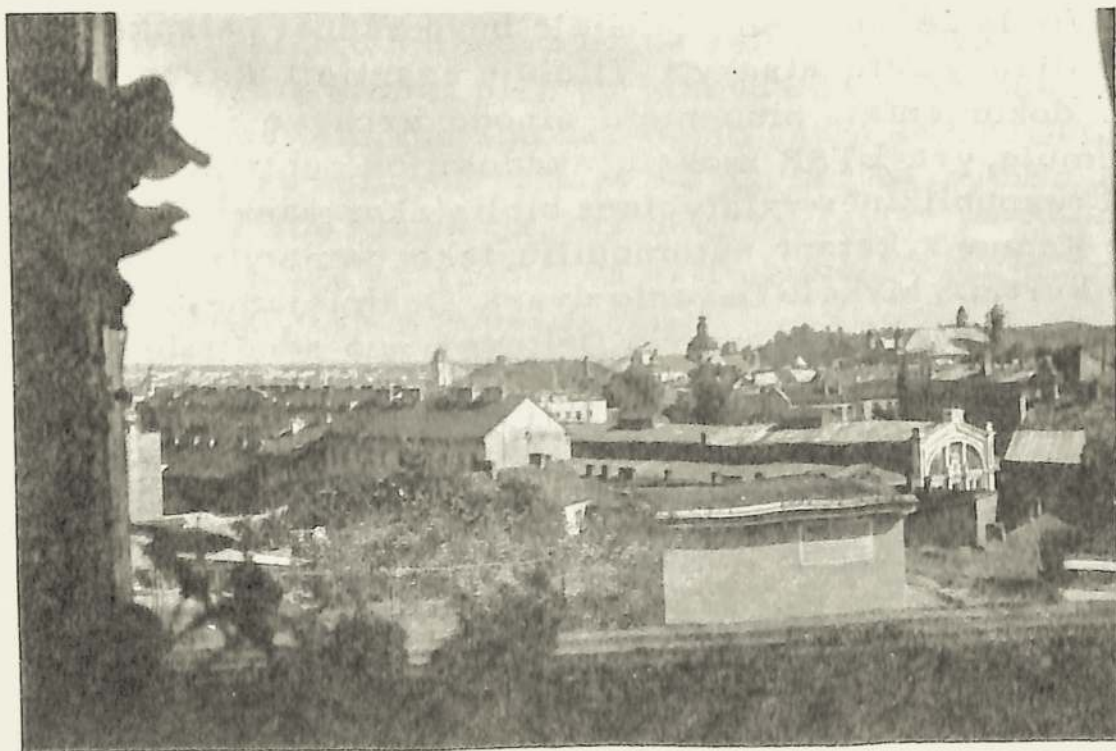
Iš Kauno vykstant automobiliu, teko pamatyti mūsų Bažnyčios nario kurt.dr. Mykolo Devenio dvarą. Dešiniajame Šventosios upės krante, 4 km į pietryčius nuo Deltuvos, nuo senų laikų stovėjo Leonpolio dvaras, priklausęs Radviloms. Nepriklausomybės metais šis dvaras (263 ha ploto) priklausė Deveniams, kurie čia įruošė pavyzdingą ūkį. Mūriniai dvaro rūmai gražiai atrodė iš priešakio, bet dar gražiau nuo Šventosios upės pusės. Padarytas gražus skverras ir išpuoštas gėlynais. Rūmus supo didelis parkas. Dvare veikė pieninė ir spirito varykla. Laukuose ganėsi didelė veislinių galvijų banda.

Lietuvos nepriklausomybės metais tvirtai tebestovėjusi Deltuvoje mūrinė reformatų bažnyčia, gyvai liudijo apie praeityje klesėjusią čia evangelišką šviesą, nešusią žmonijai šviesesnio rytojaus viltį ir išsilaisvinimą iš dvasinės vergovės.



Pianistė Raminta LAMPSATYTĖ, Tėviškės p-jos bažnyčioje, menišku tikslumu bei stilingumu išpildė J. Bacho, L. Beethoveno, M. Regerio ir F. Mendelsohno kūrinius. Piano koncertas buvo gražus ir gausus dalyviais. Nuotraukoje (iš k. į d.): Senj. A. Trakis, Iz. Motekaitienė, dail. prof. A. Varnas, M. Varnienė, Al. Stephens, P. Lampsatienė, J. Lampsatis, muz. A. Nakas, pianistė Raminta LAMPSATYTĖ, komp. prof. Vl. Jakubėnas, O. Jakubėnienė, pian. M. Motekaitis. Chicago, 1973.III.31.

Nuotrauka V. Noveikos



Vilniaus miesto vaizdas pro restorano langą. Vilnius, 1972 m. vasarą. Nuotr. dr. A. ŠABANIENĖS

ABRAOMO KULVIEČIO KOLEGIJA

Nuo XVI a. antrojo ketvirčio prasidėjęs platesnis po visą Lietuvą reformacijos sąjūdis, be pastangų atnaujinti nugyventą Romos Katalikų Bažnyčią, sugražinant ją į apaštalių laikų krikščionybę, be kitų idėjinių krypčių, reiškėsi ir kaip mokyklų steigėjas, mokslo ir dvasinės laisvės skleidėjas. Reformacijai plisti labai padėjo humanistų išaukštintas mokslo, meno ir išminties siekimas. Iš V. Europos atnešta reformacijos sėkla Didž. Lietuvos Kunigaikštijoje rado paruoštą dirvą ir greit prigijo.

Supažindinti liaudį su krikščionybės mokslo pagrindu-Šventraščiu, reikėjo jį paruošti ne tik šnekamąja liaudies kalba, bet taip pat reikėjo žmones išmokyti tą raštą skaityti ir jį suprasti. Tam reikalingos buvo mokyklos, kurių tuo metu Lietuvoje beveik nebuvo. "Visoje Žemaitijoje tuo metu buvo tik viena pradinė mokykla, o Vilniaus vyskupijoje pora" (Kun. J. Šepetys "Lietuvos Reformacijos Istorija", Vilnius 1922, 35 psl.). Tuo metu visos mokyklos, -jų steigimas, išlaikymas, mokymas ir priežiūra, priklausė R. K. Bažnyčiai, kaip neatskiriama jos dalis. Nors Vilniaus vyskupystės 1528 m. statutas reikalavo iš Bažnyčios rektorių steigti mokyklas, bet jų steigimu niekas nesirūpino. To laiko vyskupai, kanauninkai, klebonai rūpinosi ne Dievo Žodžio skleidimu, ne apšvieta, o savo gerbūviu, turtų krovimu ir uliojimu. Bajorams, kurie rengėsi tapti parapijų kunigais, universiteto mokslas nebuvo reikalingas. Daugumoje kunigai buvo bemoksliai; jie neišeidavo ne tik dvasininkų seminarijų, bet jokių mokyklų. Parapijos kunigui užtekdavo mokėti skaityti, rašyti, atlikinėti religines apeigas. Nemaža buvo kunigų, kurie mokėjo tik paskaityti.

Lietuvoje aukštojo mokslo siekė daugiausia pasauliečiai: didžiūnų, bajorų ir turtingų miestelėnų vaikai. Didžiūnų jaunimas, nesant mokyklų Lietuvoje, vykdavo studijuoti į V. Europos universitetus. Pav., Leipcigo u-te mokėsi Abraomas Kulvietis, Jonas Chodkevičius, Jokūbas Sapiega, Merkelis Giedraitis, Benediktas Voina ir kt.

Reformacija Lietuvoje iš pat pradžios sutiko atkaklų R. K. Bažnyčios ir Lietuvos didž. kunigaikščio valdžios pasipriešinimą. 1541 m. Lietuvos-Lenkijos karalius Žygimantas Senasis (1467-1548), uolus katalikybės gynėjas, paskelbė dekretą, draudžiantį Lietuvos bajorams ir miestiečiams mokytis protestantiškuose Vokietijos universitetuose, ypač Liuterio reformacijos centre Wittenberge, kurio bajorai vienok nepaisė.

Didž. Lietuvos Kunigaikštijoje aukštesnės mokyklos steigimo

pradininkais buvo ne R. K. Bažnyčios dvasininkai, bet lietuviai mokslininkai-reformatoriai, ir tik jiems toji pelnyta garbė priklauso. Vienas iš bandžusių mokyklą steigti buvo Jonas Viliamovskis, Lietuvos kanclerio ir Vilniaus vaivados Alberto Goštauto raštininkas ir pasiuntinys. Drauge su Jurgiu iš Eišiškių (pagal prof. K. Jablonskį-tai Jurgis Zablockis-Užubališkis), 1539. IV. 28 kreipėsi į Vilniaus vyskupo kapitulą, prašydami leisti atidaryti privačiuose namuose mokyklą bajorų vaikams mokytis ir auklėti. Kapitula leidimo nedavė motyvuodama, kad negalima mokyklos patikėti tiems, kurie studijavo Leipcige, kad nesugadintų jaunuomenės.

Žygimanto Senojo žmonos-karalienės Bonos Sforza (1494-1558) paremtas, aukštųjų mokslinių kvalifikacijų humanistas Abraomas Kulvietis, teisių daktaras, į Lietuvos kultūros istoriją įėjęs kaip aukštesnio tipo mokyklos įsteigėjas, 1539 m. pabaigoje atidarė Vilniuje kolegiją, veikusią 1539-1542 m. Šios aukšto lygio humanistinės mokyklos paskirtis buvo ruošti moksleivius universitetinėms studijoms. Be kitų dalykų, joje buvo mokoma klasikinės lotynų ir graikų kalbos. Ši mokykla turėjo nepaprastą pasisekimą. Iš karto į ją įstojo 60 jaunuolių. Mokykla buvo atidaryta be vyskupo sutikimo. Kiti tos mokyklos mokytojai buvo irgi išymūs humanistai: S. Rapolionis, J. Zablockis ir veikiausiai M. Mažvydas.

Karalienės Bonos ir Prūsijos hercogo Albrechto rekomenduotas, A. Kulvietis buvo paskirtas vokiečiams skirtos Šv. Onos bažnyčios pamokslininku, kuri buvo ne parapijos, bet D. L. K. dvaro bažnyčia. Čia jis viešai pradėjo skelbti reformatų idėjas. Jis skelbė ir R. K. Bažnyčios pasmerktas, visos Europos pirmtako reformatoriaus anglo J. Wicliffo (apie 1320-1384) pažiūras. Reformacinių pažiūrų mokykla ir A. Kulviečio pamokslai susilaukė griežto katalikų hierarchijos pasipriešinimo. Vilniaus vyskupo Povilo Alšėniškio paveiktas, karalius Žygimantas Senasis 1542. V. 9 paskelbė dekretą prieš A. Kulvietį ir jo vedamą kolegiją.

Iš A. Kulviečio kolegijos, kaip ir kiti pirmieji Europos universitetai, būtų organiškai išaugęs universitetas. Deja, šiai suklestėjusiai mokyklai, dėl katalikiškos reakcijos, neteko išaugti į universitetą ir ji griežtomis priemonėmis buvo užgniaužta. Šios mokyklos mokytojai: A. Kulvietis, J. Zablockis ir S. Rapolionis, karalienės Bonos laiku įspėti, 1542 m. pradžioje atsidūrė ištrėmimo-Prūsijoje.

Kaip žinome iš istorijos, jungtinės Lietuvos-Lenkijos karinės jėgos 1410 m. ties Žalgiriu sudavė Kryžiuočių ordinui smarkiausią smūgį. Vienok, ši žiaurų R. K. Bažnyčios ordiną, kardu ir ugnimi per du šimtmečius teriojusį Lietuvą, galutinai likvidavo tik reformacija. Paskutinis Kryžiuočių ordino vyr. magistras Albrechtas Hohencolernas (1490-1568), karaliaus Jogailos giminaitis, 1521 m. formaliai sekuliarizavo šį ordiną. Paklauseęs dr. Martyno Liuterio, 1525 m. kartu su savo broliais vienuoliais priėmė evangelišką ti-



VAIDILA IR STUDENTAS

DAGYS

kėjimą ir tapo Prūsijos hercogu. Jis rėmė reformaciją Lietuvoje ir Lenkijoje. Išguiti iš Didž. Lietuvos lietuviai mokslininkai tapo Karaliaučiaus universiteto steigėjais ir profesoriais.

Abraomas Kulvietis (1510-1545), vienas pirmųjų Lietuvos humanistų ir lietuvių kalba literatūros pradininkas, 1542. VI. 23 buvo paskirtas hercogo Albrechto tarėju, o 1542. XII. 11 Karaliaučiuje įkurto partikuliario (paruošiamosios universitetui m-los) rektoriumi. 1544 m. perorganizavus partikuliarą į universitetą, Kulvietis buvo paskirtas pirmuoju graikų kalbos profesoriumi, kartu dėstydamas graikų kalbos gramatiką ir komentodamas Dovydo psalmes.

A. Kulvietis 1543 m. išspausdino Karaliaučiuje viešą laišką lotynų kalba, skirtą karalienei Bonai, į kurią atsakymo nebuvo sulaukta. Iš to laiško, "Abraomo Kulviečio tikėjimo išpažinimas šviesiausiajai Lenkijos karalienei", patiekiamos svarbesnės ištraukos:

"Net budelis galėtų atjausti mano sielvartą; vien priešai negali pasisotinti mano nelaimėmis. Jie prikaišioja, kad dėl to taip kenčiu, jog nusikaltau erezija. Atsakau. Prikaišioti ir neįstengti įrodyti yra grynas šmeižtas ir akiplėšiškumas. Liudininkas Dievas ir visi teisieji, kad man patikėtus mokinius sąžiningai mokiau Dievo

baimėje ir drausmėje. Tai patvirtins Jūsų Didenybei apie mane daugelis mano mokinių, jų tarpe ir pono Pauliaus Naruševičiaus sūnus. O kad įsigytų Jūsų Didenybių pasitikėjimą ir nuteiktų prieš mane, jie klastingai apsimeta tai darą iš uolumo tikėjimo dalykuose. Bet iš tikrųjų-ne uolumas, o nelabumas, šventasis pelnas, pilna kišenė ir ne Kristus yra priežastis, kad jie taip įtūžę šelsta prieš mane. Suprantama, epikurinkai bijo savo pilvų suveržti, bijo sa-
kau, kad jų, -kadangi niekuo nenaudingi valstybei, -nepristatytų prie arklo. Vienu žodžiu, jie bijo, kad apgaulės ir veidmainystės, kuriomis tiek amžių valstybę mulkino, nebūtų į viešumą iškeltos. Iš čia tas jų šventasis uolumas pilvo-jų Dievo, labui; iš čia tie šauksmai: "Nukryžiuok! Nukryžiuok! Ant laužo!" Jie piktžodžiavo Kristui, Švenčiausiajai Panelei, šventiesiems, nusikalto Didenybės įžeidimu!"

Apie katalikų kunigus laiške taip atsiliepiama: ". . . kad jie didesni nemokšos už neišprususius vienuolius. Jie netinka net vaikų mokyklai vadovauti, ką jau bekalbėti apie tai, kad būtų verti Bažnyčios mokytojo vardo. Ką besakyti apie jų nepasotinamą gobšumą, pūtimąsi, garbės troškimą ir daugybę kitų nedorybių, kuriomis yra aptekę. O Kristus juos vadina žemės druska, pasaulio šviesa. Jei kada pati šviesa virsta tamsybe, kuo reikia laikyti žemesnius, jei ne dar didesne tamsybe?"

Laiškas baigiamas kreipiantis į karalienę: "Jeigu Jūsų Didenybės viešpatystėje man nebus vietos, šį skyrimą (mokyklos rektoriumi, J. K.) priimsiu. Bet, Maloningiausioji Ponia, skaudu, kaip Dievą myliu, mums visiems, kad trokšdami dirbti saviesiems, dabar dirbame svetimiems" (J. Jurginis "Renesansas ir Humanizmas Lietuvoje", Vilnius 1965, psl. 206-209).

Jurgis Zablockis (apie 1510-1563), laisvų menų magistras, vienas pirmųjų humanistų, reformacijos skleidėjas ir lietuvių rašytojas, prikalbino Kulvietį grįžti Lietuvon. 1545 m. pradžioje A. Kulvietis, apsirūpinęs rekomendaciniais ir apsaugos raštais, sugrįžo į Vilnių ir čia porą mėnesių karštai dalyvavo vykstančioje tikybinėje kovoje. Balandžio mėn. apsirgęs-gydėsi, bet dėl fanatiko daktaro įduotų vieton vaistų nuodų, porą savaičių pasirgęs, mirė savo motinos namuose Kulvoje birželio 6 d. Jam mirštant jo draugai giedojo giesmes jo išverstas į lietuvių kalbą (Kun. J. Šepetyš "Reformacijos Istorija Lietuvoje", Vilnius 1922, psl. 52).

Stanislovas Rapolionis (apie 1485-1545), teologijos daktaras, pirmas nuo 1544 m. Karaliaučiaus u-to teologijos profesorius, vienas pačių pirmųjų lietuvių kalba rašytojų. Po metų darbo universitete nelauktai mirė gegužės 13 d. Jo gailėjosi lietuviai, Karaliaučiaus u-tas ir hercogas Albrechtas. Palaidotas labai iškilmingai, pačiam hercogui dalyvaujant, Karaliaučiaus katedroje šalia kunigaikščių laidojimo vietos. Jo antkapio epitafijoje lotyniškai įrašyta: "Čia guli didis vyras, lietuvių tautos garbė".

Šių didžiųjų Lietuvos mokslininkų, Kulviečio ir Rapolionio, per ankstyva mirtis buvo skaudus smūgis lietuvių kultūrai. Pirmaisiais mokslo metais Karaliaučiaus u-te mokėsi daugiau kaip 10 lietuvių.

Martynas Mažvydas (apie 1520-1563) nepasitraukė į Prūsiją, liko Lietuvoje ir, greičiausia, buvo suimtas ir kalinamas. Paleistas ar bausmę atlikęs, nes jis save laikė "pirmuoju kankiniu", gyveno Žemaitijoje. Hercogo Albrechto iškviestas, M. Mažvydas įstojo į Karaliaučiaus u-tą 1546 m. ir jį 1548. IV. 5 baigęs filosofijos magistro laipsniu, buvo paskirtas Ragainės klebonu. Jis buvo pirmas lietuvis baigęs Karaliaučiaus u-tą. Šiame universitete tuo metu mokėsi iš Lietuvos atvykę būsimi lietuvių rašytojai: J. Bretkūnas, V. Buivydas, B. Vilentas ir kt. Šie mokyti Lietuvos vyrai ėmėsi didelio, naujo ir lietuvių kultūrai reikšmingo darbo: leisti evangeliškas knygas lietuvių kalba. M. Mažvydo, lietuvių raštijos tėvo, pirmoji lietuviška knyga "Katekizmas" su obalsiu: "Broliai, seserys, imkit mane ir skaitykit", buvo išspausdinta Karaliaučiuje 1547 m. hercogo Albrechto lėšomis. Taigi, pirmoji lietuviška knyga gimė ne katalikiškoje, feodalinėje D. L. K., o evangeliškoj Prūsijoje.

M. Mažvydas pirmas lietuvių kalba pradėjo skleisti ne tik evangeliją, bet ir poeziją kurti. Taigi, reformatoriai pirmieji "surado" lietuvių kalbą, taja kalba skelbė evangeliją liaudžiai ir kūrė lietuvių kalba raštiją. Jie mokė paprastus žmones skaityti jų šnekamąją kalbą. Reformacija skleidė ne vien tik religiją, bet ir ano meto mokslo žinias. Katekizmu tuomet buvo vadinama ne tik religijos, bet bendrai viso mokslo pradžios knyga. M. Mažvydo katekizmas drauge buvo ir elementorius-pradžiamokslis. Tik žymiai vėliau elementorius atsiskyrė nuo katekizmo. Mažvydo katekizmas ilgą laiką buvo vartojamas mokyklose, kaip mokslo vadovėlis.

Lietuvių kalba knygų leidimu bei spaustuvių steigimu pirmieji susirūpino protestantai. Reformacijos metu kiekviena evangelikų kryptis stengėsi turėti savo spaustuvejį. XVI a. viduryje žymiu spaudos centru buvo pasidaręs Karaliaučius, kuriame buvo išspausdinta nemaža įvairių autorių lietuviškų knygų. Po Mažvydo katekizmo sekė "Giesmės krikščioniškos", J. Bretkūno "Postilė", S. Vaišnorio "Žemčiūga teologiška" ir kt.

Didž. Liet. Kunigaikštijos kancleris Mikalojus Radvila Juodasis 1553 m. Lietuvos Brastoje įsteigė spaustuvejį ir čia 1563 m. išspausdino lenkų kalba puošnią, taip vadinamą, "Brastos" Bibliją. Tai buvo tikrai gražus ir monumentalus darbas. Vėliau, po tėvo mirties, jo sūnūs (perkrikštai): Mikalojus Kristupas ("Našlaitėlis") ir vysk. Jurgis (vėliau kardinolas) Radvilos minėtą Bibliją Vilniuje sudegino, o L. Brastos spaustuvejį buvo perkelta į Vilnių ir, kartu su turtinga kng. M. Radvilos J. biblioteka, atiduota jėzuitams.

Arionai savo centrą-komuną buvo įsteigę nedideliame Rakovo

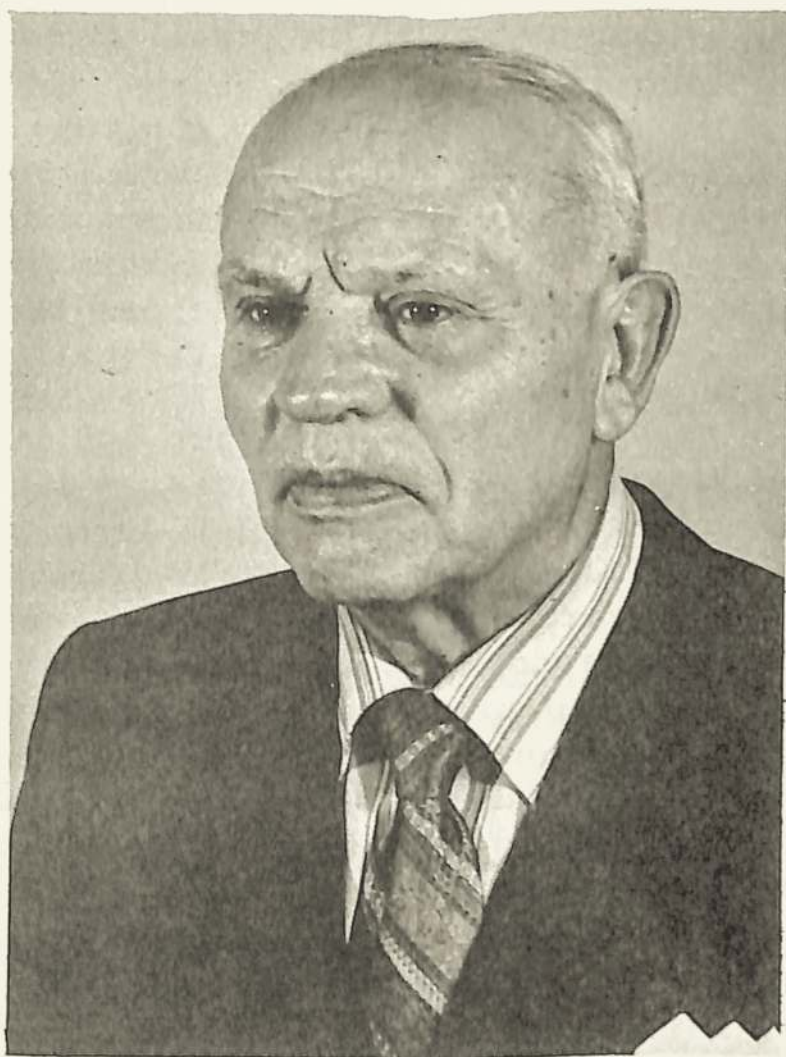
miestelyje 1564 m. ir turėjo ten spaustuvėje išspausdinti nemažą arioniškų raštų. Varšuvos teismo sprendimu 1638 m. buvo uždaryta Rakovo arionų bažnyčia, kolegija ir spaustuvė. Jų komuna buvo išsklaidyta, o centras likviduotas.

Reformatai nuo minties ir pastangų įsteigti universitetą nebuvo atsisakę. Vilniuje A. Kulviečio klasikinę kolegiją atgaivino kng. M. Radvila Juodasis. Atsteigtoji kolegija buvo atidaryta Goštautų rūmuose ir turėjo bajorų pasitikėjimą. Kolegija buvo praplėsta, įvedant joje matematikos ir teisės dėstymą. Kng. M. Radvilos J. atkviestas 1559 m., šioje kolegijoje mokytojavo rašytojas M. Čekavičius. Kng. M. Radvila J. testamentu užrašė šiai kolegijai stambią pinigų sumą. Gardino seime 1568 m. reformatai didikai stengėsi išgauti iš didž. Lietuvos kunigaikščio leidimą-privilegiją steigti aukštąją mokyklą. Šios protestantų pastangos labiausiai sujaudino vysk. Protasevičių. Nors didysis Lietuvos kunigaikštis Žygimantas Augustas (1520-1572) Vilniaus dvare laikė pamokslininkus reformatus, bet kolegijai steigti privilegiją davė Vilniaus vysk. Valerijonui Protasevičiui ir jo atkviestiems 1569 m. į Lietuvą (kovai prieš reformaciją) jėzuitams. Vėliau, Lietuvos-Lenkijos karalius Steponas Batoras 1577. IV. 27 privilegija suteikė išimtiną teisę steigti ir išlaikyti mokyklas tik Vilniaus vyskupui. Aukščiausioji valstybės valdžia kartu su jėzuitais stoji kontrreformacijos pusėn ir stengėsi užtikrinti Lietuvoje R. K. Bažnyčiai viešpataujančios religijos padėtį.

Reformatų pastangos įsteigti aukštąją mokyklą Vilniuje ir gerai veikiantis Karaliaučiaus u-tas, iššaukė jėzuitų kolegijos įsteigimą Vilniuje 1570 m. Į akademiją ji buvo pakelta 1579 m. Jėzuitų kolegijos atsiradimas tuo laiku, o ne žymiai vėliau, buvo irgi reformacijos nuopelnas. Vysk. V. Protasevičius kolegijos steigimą pavedė ne Lietuvos mokslininkams, o iš užsienio atkviestiems svetimtaučiams jėzuitams. Jie atvyko iš Romos, Vienos, Prahos, Pultusko kolegijų.

Jėzuitų Akademijoje scholastiniai ir kiti mokslai buvo dėstomi lotyniškai, tik kai kurie dalykai lenkiškai. Jėzuitai, kurie šią mokyklą tvarkė du šimtus metų (1570-1773), pakelti jos iki universitetinio lygio nesugebėjo. Nepasistengė įsteigti joje net lietuvių kalbos skyriaus ar seminaro, bent tokio, koks tada veikė vokiečių tvarkomame Karaliaučiaus u-te. Vilniaus Jėzuitų Akademija buvo ne lietuviškas švietimo židinys, o daugiau tarptautinis ir prolenkiškas. Kaip Vilniuje, taip ir Rituose Lietuvos švietimo centruose sėdėjo internacionalistai ir prolenkiškos orientacijos jėzuitai. Jiems lietuvių tautinis švietimas mažai rūpėjo.

Iš pradžių kontrreformacija buvo vykdoma intelektualinėmis priemonėmis. Kova tarp religijų vyko ideologinėje plotmėje, nevartojant prievartos. Šiai kovai vesti jėzuitai buvo priversti mokytis



Kuratorius ekonomistas Petras ŠERNAS, buvęs Klaipėdos Žemės Banko direktorius, 1972.XI.6 sulaukė garbingų 75.metų amžiaus

lietuvių kalbos, nes be jos išsiversti nebegalėjo. Taipgi Jėzuitų ordinui teko ieškoti lietuviškai mokančių kunigų, galinčių ne tik skaityti, bet ir rašyti. Pamažu idėjinę kovą jėzuitai pakeitė į smurtą: padegimus, užpuolimus, žudynes.

Sufanatizuota Jėzuitų Akademijos studentija ir Vilniaus tamsioji minia galėjo, nebijodama bausmės, griauti reformatų mokyklas ir bažnyčias. A. Kulviečio atstatyta kolegija, kartu su reformatų bažnyčia, biblioteka, archyvu, pirmą kartą buvo sudeginta 1611 m. Sugriautoji mokykla buvo atstatyta 1614 m.

Seimo nutarimu 1640 m. buvo uždraustos reformatų pamaldos Vilniuje ir mokykla buvo uždaryta. Kolegijos turtą ir dalį mokinių perėmė Kėdainių ir Slucko gimnazijos (LE, XV t., 746 psl.).

"Teroro keliu susidorojus su arionais, smurtu ir kitokiomis priemonėmis buvo nugalėti kalvinistai (reformatai, J. K.) ir liuteronai, nors jūtikėjimas nebuvo paskelbtas už įstatymo ribų. Kontrreformacija laimėjo, nebebuvo prieš ką stengtis, su kuo lenktyniauti ir intelektualiai kovoti. Prasidėjo grįžimas į viduramžius" (J. Jurginis "Renesansas ir Humanizmas Lietuvoje", Vilnius 1965, 273).

LIETUVOS UNIVERSITETAS

1579-1803-1922

(Komentarai)

Tokiu pavadinimu Lietuvių Profesorių Draugija Amerikoje išleido 1972 m. Chicagoje stambų veikalą, arti 900 psl., kurį redagavo Pr. Čepėnas. Visas veikalas suskirstytas į 4 dalis. I-ji dalis apima Lietuvos universitetų istoriją; II-ji-Lietuvos universitetų veiklą 1922-1944 m.; III-ji-atsiminimus; IV-ji-bibliografiją, santrauką anglų kalba ir vardyną.

Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad veikalas paruoštas labai kruopščiai. Kiekvienam skyriui patiekta plati bibliografija ir išnašos, patvirtinančios veik kiekvieną autorių teigimą. Iš formalios pusės darbas atliktas be priekaištų. Tik skaitant Antano Rukšos studiją-Lietuvos universitetų istoriją, -atsiveria praraja-nė vienu žodžiu neprasitarta apie garsųjį Karaliaučiaus universitetą. Kiekvienam lituanistui žinoma, kad lietuvių tauta gyvena Didžiosios ir Mažosios (Prūsijos) Lietuvos plotuose, kuriuos apjungė į vieną tautinį vienetą ne didieji Lietuvos kunigaikščiai, bet A. Kulvietis, St. Rapolionis, M. Mažvydas, J. Zablockis. Šie lietuvių tautos mokslo vyrai įkūrė 1539 m. Vilniuje pirmąją kolegiją, kuri būtų išaugusi į universitetą. Šie mokslininkai jau 1542 m. turėjo bėgti nuo persekiojimo į Karaliaučių, kur padėjo pagrindus įkūrimui garsaus hercogo Albrechto universiteto. Tokiu būdu Prūsų Lietuva tapo tautinės kultūros ir mokslo židiniu, skirtu tarnauti visai lietuvių tautai iki pat Aušros ir Varpo gadynės.

Jau Aristotelis nustatė, kad mokslas yra vienas ir mokslo metodai yra taikomi visoms mokslo šakoms vienodai. Pirmas mokslo principas reikalauja, kad nagrinėjama tema turi apimti visus elementus sudarančius visumą. Šiuo atveju nagrinėjamas objektas-Lietuvos universitetų istorija, iš kurio yra išjungtas Karaliaučiaus universitetas, suvaidinęs lemiamą vaidmenį lietuvių tautinės kultūros ugdyje. Prasilenkiant su mokslinio metodo principais, nuvertinama veikalo vertė. Mokslinis metodas taipgi nebuvo taikomas aptariant Vilniaus Jėzuitų Akademijos paskirtį, mokymo tikslus ir poveikį į lietuvių tautos kultūrą.

A. Rukša rašo: "Vilniaus universiteto steigimas glaudžiai susijęs su reformacijos ir vėliau sustiprėjusios katalikų akcijos šalininkų religine, iš dalies politine kova. Abidvi pusės, tiek protestantai, tiek katalikai, švietimą laikė stipriu religinės kovos ginklu ir stengėsi pačios steigti gimnazijas ir universitetą, neleisdamos ki-

tai pusei užbėgti už akių. Ne tik mokslo, bet ir protestantizmo platinimo tikslais buvo Vilniuje įsteigta Kulviečio mokykla, bet dėl per aštrios religinės kovos, priešingos pusės pastangomis, ji buvo uždaryta. Nuėjo niekais, kad ir dėl kitos priežasties, ir kalvinų (ne kalvinų, bet reformatų, V. K.) sumanymas steigti Vilniuje aukštąją mokyklą. Šiai mokyklai steigti 1565 m. miręs Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos kancleris Mikalojus Radvila Juodasis testamentu užrašė stambią pinigų sumą" (L. U., 12-13 psl.).

Įsidėmėtina, kad autorius religinių kovų atžvilgiu stengiasi užimti pernelyg neutralią poziciją. Jis atskiria nuo religijų švietimą, mokslą, lietuvių rašto ugdymą, nuošaliai paliekant pačių religinių sistemų analizę, lyg neturėjusių tiesioginio poveikio į tautų kultūrą, visuomeninę santvarką, ekonominę struktūrą ir t. t. Šioji galvosena yra būdinga visoje lietuvių raštijoje, neišskiriant ir tarybinės. Pav. L. Gineitis savo veikale "Kr. Donelaitis ir jo epocha" rašo: "Nuo XVI a. vidurio lietuvių gyvenamuose kraštuose dėl įtakos sferų vyko atkakli protestantizmo kova prieš katalikybę. Jos eigoje susidarė du kultūrinio gyvenimo židiniai: protestantiškasis - Rytų Prūsijoje (Karaliaučius) ir katalikiškasis - Didž. Lietuvos Kunigaikštijoje (Vilnius). Šių dviejų židinių rivalizacijos (varžymosi) dėka atsirado, galima sakyti, visa tos epochos raštija lietuvių kalba". Pagal šią galvoseną išeity, kad lietuvių tautinė kultūra išsivystė tik kaip šalutinis religinių kovų produktas.

Will Durant "The Story of Civilization" autorius tvirtina, kad kiekvienos civilizacijos pagrinde yra religija, kuri formuoja žmogaus ir ištisų tautų dvasinę būseną, kuri savo keliu apsprendžia galvoseną, moralę, reagavimą į aplinką ir veiklą. Mokslas ir filosofija, nežiūrint savo svarbos, buvo prieinama tik neskaitlingam elitui, kai tuo tarpu religija pasiekdavo kiekvieną bendruomenės, genties ar tautos narį. Vien mokslas ar filosofija, be atramos plačiuose tautos sluoksniuose, negali sukurti pastovios civilizacijos, kaip tai pakankamai įrodė renesanso, apšvietos gadynės. Religija savo formuojančia galia pasiekia žmogaus sielos gelmes, arba pagal mūsų dienų psichiatrijos mokslą, nugrimsta į sąsąmonę. Čia ir glūdi religijos svarba išlaikant esamas kultūrinės, moralinės, idėjinės bei socialines vertybes ar kuriant naujas. Tai buvo praeityje įrodyta kovoje tarp R. Katalikų Bažnyčios ir Reformacijos. Nesupratus religinių sistemų, kaip formuojančių žmogaus dvasinę būseną, kuri apsprendžia jo galvoseną ir veikimą, prarandame patį svarbiausią faktorių, kuriuo remiantis galima atskleisti ir suprasti istorinį vyksmą. Nei Rukša, nei kiti autoriai nedaro gilesnės išvalgos į aprašomą dalyką. Į viską žiūrima paviršutiniškai - "lietuvišku požiūriu".

Kalba tėra tik priemonė perduoti mintis, sampratas, dvasines vertybes. Nėra esminis dalykas, ar tauta religiją, mokslą, idėjas įsisavina savo gimtoje kalboje ar pasisavintoje. Svarbu, ar tautos

kultūra yra pranašesnė už savo priešų, nes nuo pat žmonijos pradžios ištisos civilizacijos, ar paskiros tautos, buvo ir tebėra amžinoje kovoje. Atsilikimas kultūroje, dvasinis išsigimimas, moralinis nuosmūkis atnešdavo tautoms pražūtį. Šią istorinę tiesą paliudija Didž. Lietuvos Kunigaikštijos žlugimas.

Istoriniai žvelgiant, kova tarp Reformacijos ir R. K. Bažnyčios buvo ne vien religinė, bet tolygiai idėjinė, dvasinė, pagaliau politinė ir militarinė tarp esamo viduramžių feodalinio pasaulio ir naujai kylančios naujųjų amžių epochos. Ton žūtibūtinėn kovon stojo D. L. K. bajorija, kuri vėliau nusigandusi, kad Reformacijai laimėjus gali netekti savo privilegijų ir baudžiauninkų, - pasuko atgal į viduramžius. Buvo sprendžiamas lemiamas lietuvių tautos istorijoje klausimas: išlaikyti Didž. Liet. Kunigaikštijos praeitį, ar pasukti į modernaus pasaulio demokratijos kelią. Lietuvos reformacijos pralaimėjimas nulėmė lietuvių tautos likimą. Šios istorinės tiesos dar iki šiai dienai negali suprasti didžiuma lietuvių intelektualų.

Svarstant Lietuvos universitetų istoriją ir bendrai kultūros raidą lietuvių tautoje, reikalinga visą nagrinėjimą statyti reformacijos ir kontrreformacijos kovos plotmėje. Autorius apie reformaciją turi tokį supratimą: "Paskelbus Liuterio ir Kalvino mokslą, begaliniai ginčai pavertė vokiškų kraštų universitetus per ištisą šimtmetį sektų židiniais" (195 psl. ir LE XXXII t. 245 psl.). Aišku, į tą skaičių įeina ir Karaliaučiaus u-tas, todėl nenuostabu, kodėl jis nebuvo vertas Rukšos dėmesio. Vilniaus Jėzuitų Akademiją autorius pristato, kaip pirmąjį Lietuvos universitetą. Ši akademija turėjo tris skyrius: žemesnį-atitinkantį vidurinei mokyklai; aukštesnį-pašvęstą scholastinei filosofijai; aukščiausį-teologijai. Tokia akademijos mokymo struktūra kėlė mokslininkams abejonę, ar tinka jai universiteto terminas. Akademijos paskirtį, mokslinį lygį, dedikaciją krikščionybei ir humanizmui apibūdinant, autorius neprisi-laiko mokslininkui reikalaujamo integralumo. Viso veikalo rašymo būdas-literatūrinis, kur, kaip poetinėje kūryboje, su tikrove, žodžių prasme ir terminologijos tikslumu nesiskaitoma ir stengiamasi atskleisti ne istorinę tiesą, bet sukurti jausminę būseną, pasididžiamą garbinga praeitimi. Pasirodo, Styjkovskio, Kojalavičiaus rašymo metodai ir dvasia išsilaikė iki pat paskutiniųjų Vytauto Didžiojo universiteto dienų.

Vilniaus Jėzuitų Akademija, įkurta vysk. V. Protasevičiaus pastangomis ir Lietuvos-Lenkijos karaliaus St. Batoro patvirtinta, tarnavo ne lietuvių tautai, bet Tridento susirinkimo nustatytiems tikslams. Tridento susirinkimas, sušauktas imperatoriaus Karolio V-jo parėdymu, turėjo reformuoti R. Katalikų Bažnyčią surandant kompromisą su reformatorių skelbtomis tiesomis. Tačiau netrukus iškilo Jėzuitų ordinas, kurio įtakoje Tridento susirinkimas paskelbė žūtibūtinę kovą reformacijai. Buvo nustatytas principas, kad



Ir vėl ruduo



Suteik man tėvišką malonę

DAGYS

tik R. K. Bažnyčiai priklauso pilnas dieviškų ir žemiškų tiesų supratimas ir aiškinimas. Visa, kas nesiderina su katalikiškuoju mokslu (čia pavartotą terminą "mokslas" reikia suprasti kaip "dogmą") turėjo būti išrauta su šaknimis ir sunaikinta. Jau 1543 m. buvo įvestas pagarsėjęs Index Librorum Prohibitorum, kurio sąrašė buvo ne vien visų reformatorių paskelbti raštai, bet ir krikščioniško humanizmo kūrėjo Erazmo Rotardamiečio veikalai, įskaitant ir jo verstą Naująjį Testamentą iš originalios graikų kalbos. Į indeksą pakliuvo to meto didžiausi mokslininkai: Kopernikas, Kepleris, Bruno ir daugumas renesanso mokslininkų ir humanistų. Iš antikinio pasaulio mokslo ir filosofijos buvo pašalinti: Platonas, Sokratas, Heraklitas, Pitagoras, Protogoras ir kiti, kas tik dvelkė racionalia galvosena. Paliktas buvo tik vienas Aristotelis, ir tai tik Tomo Akviniečio interpretacijoje. Lotynų ir graikų kalbai mokytis buvo paliktas Ciceronas, Vergilius, Horacius, Homeras ir kiti mitų kūrėjai, bet gerai išcenzūruoti. Iš renesanso gadynės buvo palikta Machiavellio sukurta absoliutizmo teorija. Vietoje krikščioniškos moralės buvo įvesta jėzuitų išdirbta etika-tikslas pateisina priemones. Kovai su protestantizmu ir bendrai su renesanso ir huma-

nizmo idėjomis buvo sukurta jėzuitinė kazuistika, paremta sofistų metodais, kurios pagalba jėzuitai vedavo garsiuosius disputus su savo idėjiniais priešais. Norint atpalaiduoti karalių, didikus, ar eilinius bajorus nuo duotos priesaikos, įvedė teologinę sampratą "reservatio mentalis", t.y. pateisinimą, kad duotoji priesaika buvo duota neapgalvotai ar aplinkybių verčiama. Dėstant astronomiją buvo aiškinama, kad saulė sukasi aplink žemę.

Politinėje srityje buvo pasisakyta už konstitucinių laisvių ir privilegijų panaikinimą, nes suteiktos laisvės bajorams ir miestelėnams privedė prie erezijų įsiviešpatavimo. Pasisakyta už absoliutinį monarchizmą pavaldų popiežių nurodymams. Griežtai pasmerktas valstybinis ir tautinis nacionalizmas, nes šie sąjūdžiai pasireiškę renesanso ir reformacijos įtakoje, pakirto popiežių autoritetą ir suardė R.K. Bažnyčios vienybę. Kovai prieš reformaciją teroro priemėmis popiežiaus Povilo III bule 1542 m., visai Europai buvo praplėsta ispaniškoji inkvizicija. Vėliau, popiežių iniciatyva, buvo sudaryta katalikiškų Tautų Lyga, tikslu ginklu ir ugnimi sunaikinti viską, kas trukdo pilnam R. K. Bažnyčios viešpatavimui. Tridento susirinkimo nutarimai buvo pavesti vykdyti popiežiams ir visai R. K. Bažnyčiai, vadovaujant jėzuitams. Šis sąjūdis gavo kontrreformacijos vardą, o kartais yra vartojamas ir kitas terminas-katalikiška reakcija, t.y., gražinimas Bažnyčios į viduramžius. Jėzuitų ordinas sudarė, pilna to žodžio prasme, pirmąjį internacionalą, kuris veikė griežtoje disciplinoje ir paklusnume popiežiui.

Tokie tai buvo Vilniaus Jėzuitų Akademijos moksliniai, humanistiniai ir krikščioniški pradai, apie kuriuos autorius rado reikalinga nutylėti. Akademijos įsteigimo garbei 1579 m. kard. Jurgis Radvila, atverstas pirmojo akademijos rektoriaus P. Skargos į "tikrąjį tikėjimą", surengė Vilniuje pirmąjį eretiškų knygų deginimą, kur ant laužo buvo metama, tarp kitų knygų, ir garsioji Brastos Biblija, išleista jo tėvo kng. M. Radvilos Juodojo. Toje pačioje Akademijoje buvo įsteigtos t.v. studentų sodalicijos, kurios drauge su miesto padugnių gaivalais sistemingai terorizavo protestantus, vėliau žydus ir stačiatikius. Jų dideliame nuopelnei reikia priskaičiuoti keturis kartus Vilniaus reformatų bažnyčių sudeginimą, dvasiškių žudymą, kapų išniekinimą, lavonų tampymą miesto gatvėmis ir kt. Rukša, net ir M. Biržiška, tai pamini prabėgomis, kaip "apgailėtiną pavienių studentų išsišokimą".

Jėzuitų Akademijoje neegzistavo jokia akademinė laisvė. Priešingai, buvo įvesta griežta disciplina ir priežiūra, įskaitant ir studentų plakimą. Kiekvienoje klasėje buvo paskirtas oficialus cenzorius studentų priežiūrai. Be to, veikė slapukai, kurie pranešinėjo profesoriams apie kiekvieno studento elgesį. Mokymas buvo vykdomas t.v. kalimo sistema, t.y. dažnu dalyko kartojimu. Koks galėjo būti Akademijos mokslo lygis, paliudija tos institucijos profeso-

riaus V. Kojalavičiaus pažiūra į to laiko "istorinius faktus", kuriuos randame jo lotynų kalba rašytoje *Historiae Lituanæ*: "... kaip kalvinisto Radvilos Juodojo sūnui Mikalojui Kristupui ("Našlaitėliui") pasniko metu (Kančios sekmadienį) būvęs padėtas ant stalo keptas gaidys. Kai kunigaikštis ta proga nusikeikęs, gaidys lėkštėje atsistojo, sparnais suplasnojo ir ėmė giedoti" (LE XII-197).

Aukštasis mokslas tuo skiriasi nuo vidurinio ar žemesnio, kad čia mokoma ne įsisavinti mokslo žinias, bet mokėti savarankiškai galvoti mokslo kategorijomis. Vilniaus gi Akademijoje vieton mokymo buvo vartojama indoktrinacija bei paruošimas akademikų Tridento susirinkimo nutarimams įgyvendinti. Su panašiomis institucijomis mes susitinkame komunistiniame pasaulyje, kur veikia visas tinklas žemesnio, aukštesnio ir aukščiausio laipsnio marksistinio-leninistinio tipo institutų ar akademijų. Kaip viename taip ir antrame atvejuje yra ruošiami profesionalai, -vieni katalikybės, kiti komunizmo įgyvendinimui. Vieni ir antri yra mokomi nuodugniai pažinti savo sistemų dogmas, gerai pažinti veikimo metodus ir sąlygas, gudriai išnaudoti susidariusius priešingumus, prisitaisyti prie aplinkybių, išmokti vietinių žmonių kalbą, papročius ir kt.

Jei jėzuitai, būdami svetimtaučiai, Lietuvoje vartojo lietuvių kalbą, tai ne tam, kad duoti lietuvių tautai savitą kultūrą, bet, kad išmušus ginklą iš savo priešų rankų. Kai Lietuvos reformacija buvo palaužta, tai nuo tada jėzuitų lietuviškumas dingo be pėdsako. Lietuvių tautos laimei, lietuvių tautinės kultūros židinys išliko prie Karaliaučiaus universiteto, kur subrendo Kr. Donelaitis, L. Réza, Fr. Kuršaitis ir kiti. Kol Lietuvos reformacijai vadovavo kng. Radvilos ir kiti didikai bei bajorai, jėzuitai per pamokslus ir savo raštuose reiškė didelį susirūpinimą baudžiauninkų padėtimi, stengdamiesi juos nukreipti prieš savo ponus. Kai dauguma didikų ir bajorų sugrižo į R. K. Bažnyčios prieglobstį, tada baudžiavos našta su dievišku palaiminimu buvo padvigubinta. Pagaliau, jėzuitų pastangos įvesti absoliutinę monarchiją, panaikinti religines ir pilietines laisves, privedė pradžioje prie naminio karo 1606 m., vėliau prie Chmelnickio sukilimo ir, pagaliau, prie "Tvano". Mažai truko, kad Rzeczpospolita jau tuomet būtų buvęs padalinta, bet nesusitarus dalintojams, dalybos buvo atidėtos visam šimtmečiui. Tai buvo didysis jėzuitų nuopelnas, nes jie bajorijoje sugriovė tiesos pažinimą ir meilę artimui, paversdami juos obskurantais ir fanatikais. Liaudžiai buvo parūpinta teatralinio pobūdžio religinio kulto spektakliai. Iki Vatikano II susirinkimo visos protestantų išleistos Biblijos buvo įtrauktos į indeksą ir draudžiamos katalikams imti į rankas. Tik po II Pas. karo arkiv. J. Skvireckas baigė versti visą Šv. Raštą į lietuvių kalbą. Vargu ar iki nepriklausomybės galo bent 5-10% lietuvių katalikų turėjo progos susipažinti nuodugniau su krikščionybės pagrindais.

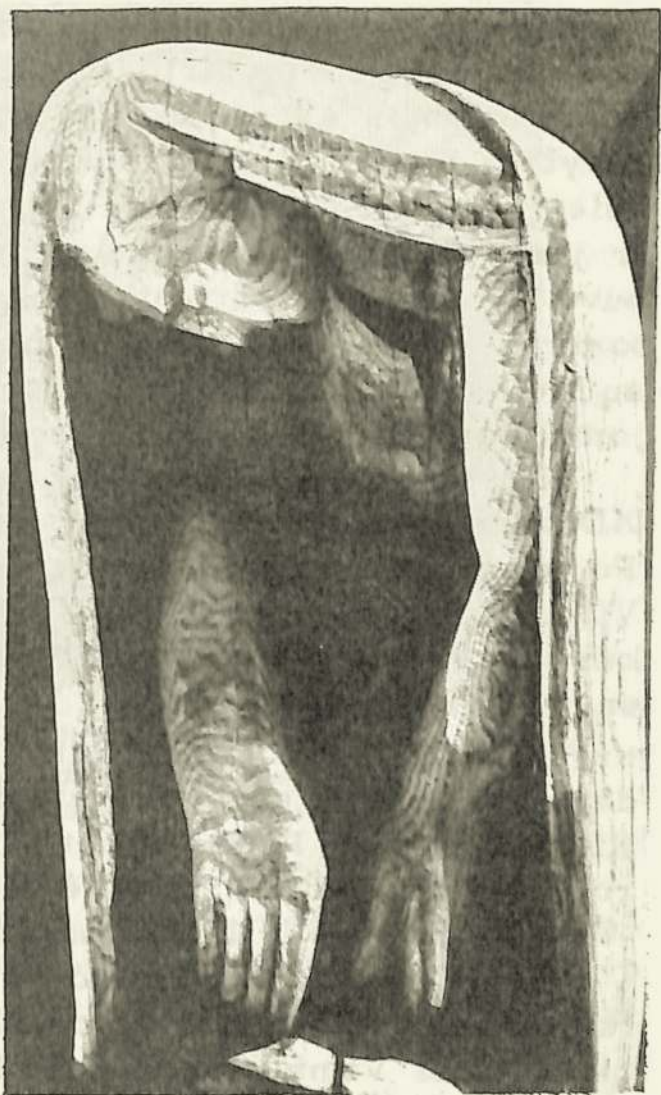
Visų šių faktų nėra su žiburiu nerasime nei A. Rukšos, nei M. Biržiškos veikaluose, nei, pagaliau, LE-joje. Viskas yra nutylėta, vietomis paskandinta bendrybių frazeologijoje; kai kur, pateisinimui, lengvai nudailinta ir visa tai daroma "tikrojo-vakarietiško mokslo" vardu. Neteko susipažinti su tarybinių mokslininkų išleistu veikalu "Vilniaus universitetas", kurį Rukša apibūdina "tendencingu". Tiesa, kad tarybinių mokslininkų protai yra sukaustyti marksizmo-leninizmo dogmomis ir stropia rusų cenzūra, bet nežiūrint to, jie visgi sugeba daug giliau, sąžiningiau ir išvalgiau atskleisti Lietuvos praeities tikrovę.

Panaikinus 1773 m. Jėzuitų ordiną, drauge dingo jų akademijos ir kolegijos. Jų vieton tapo įkurta Lietuvos Vyriausioji Mokykla, kuri apšvietos idėjų poveikyje, tampa universitetinio lygio su 4 fakultetais mokslo institucija. Pradžioje Vyriausioje Mokykloje dėstė daugumoje eksjėzuitai bei pakviestos iš užsienio mokslinės pajėgos. Nors jie prisilaikė naujų programų, bet toli gražu nesugebėjo išvystyti pilno mokslinio potencialo. Tik 1803 m. pertvarkius Vyriausiąją Mokyklą į Imperatorinį Vilniaus universitetą, atkvietus daugelį žymių profesorių iš Vak. Europos, suteikus universitetui pilną autonomiją, įrašius į statutą, kad šios mokslavietės uždavinys yra pažinti tiesą visose mokslo šakose, - pirmą kartą Didž. Lietuvos istorijoje įsikūrė universitetas. Šis faktas turėtų išblaškyti sukurtą mitą, kad Vilniaus Jėzuitų Akademija buvusi pirmuoju Lietuvos universitetu.

Universitetas nebūtų universitetu, jei jame nepasireikštų idėjos, kurios yra varomoji ar stabdomoji istorijos jėga. Idėjos pirmonėilėn, o ne mokslas, formuoja tautos kultūrą. Rukša pažymi, kad apšvietos idėjų poveikyje Vilniaus universitetas nustatė visoms vidurinėms mokykloms tokią programą: "Visų mokyklų auklėjimo kryptis turėjo būti liberalinė, atitinkanti to meto šviečiamąsias idėjas. Nors mokyklose buvo palikti kapelionai šventadieniais sakyti pamokslams ir laikyti mišioms, kurių kasdien klausydavo mokiniai, tačiau tikybos vietoje buvo įvestos natūralinės etikos pamokos: aiškinta, kad žmogus savo veiksmuose turi vadovautis ne religiniais motyvais, bet žmoniškumu ir gerais darbais" (65 psl.). Labai taikliai nusakyta, kad Vilniaus universitetas pasisavino ne pilnas apšvietos grynės idėjas, kurios paskelbė karą absoliutizmui, feodolinei santvarkai už žmogaus laisvę ir prieš viduramžių obskurantizmą. Apšvietos grynės idėjos sukėlė Didž. Prancūzijos Revoliuciją, kurią Em. Kantas apibūdino, kaip "proto pergalę prieš obskurantizmą". Vilniaus universiteto profesūra ir studentija nebuvo pagauta apšvietos revoliucinių idėjų, bet pasitenkino paviršutinišku liberalizmu. Tačiau Vilniaus universitete prasiveržė visa savo idėjine galia romantizmas, kurį Rukša ne visai tiksliai sutapdina su patriotizmu. Romantizmas, kaip idėjinė srovė, pasistatė sau



Viskas dingo



Pavargo mano rankos

DAGYS

tikslu atsipalaiduoti nuo apšvietos gadynės idėjų, tendencingai idealizuojant praeitį. Romantikai istorikai, kaip J. Lelevelis, I. Onacevičius, J. Kraševskis, T. Narbutas ir rašytojai: A. Mickevičius, J. Slovackis, L. Kondratavičius, Rukšos teigimu, "... romantiškai žiūrėjo į Lietuvos praeitį ir ugdė klausytojų meilę Lietuvai. Kaip matyti iš laiško J. Kraševskiui, Onacevičius aukštino didžiųjų Lietuvos kunigaikščių-Gedimino, Kęstučio, Algirdo, Vytauto valdymo laikus, nes jie sudarę... "Lietuvos didybę ir garbę". Jis buvo stipriai paveikęs ir savo studentą Simaną Daukantą"(93 psl.), Amerikos ir Prancūzijos revoliucijos siekė išlaisvinti žmogų iš despotiškos ir tamsios praeities, romantikai giliaupsino "garbingą praeitį". Amerikos ir Prancūzijos laisvės kovotojai teikė patrioto vardą tiems, kurie laisvino pavergtą žmogų, P. Višinskio žodžiais, "iš savų despotų". Tuo tarpu romantikai patriotais vadino tuos, kurie garbino savus despotus ir sėmėsi stiprybės iš praeities. Šioji romantiška srovė pagimdė mūsų dienų nacionalizmą, kuris buvo padėtas Aušros idėjų pagrindu.

Vilniaus universiteto romantikai skelbė karą Rusijos carui ir Torgovicos konfederantams už atstatymą Rzeczpospolitos, pilnai

suliedintos ir sulenkintos. A. Mickevičius nė vienoje savo poemoje nepavaizdavo nužmoginto lietuvio baudžiauninko ir nereikalavo jam nei laisvės, nei žmoniškumo. Tuo tarpu Kr. Donelaitis visoje savo kūryboje niekur neužsiminė nei apie didžiuosius kunigaikščius, nei apie garbingą Lietuvos praeitį, nes jis visa savo siela mylėjo būrą ir jame matė lietuvių tautos ateitį. Tos pačios minties ir dvasios buvo L. Réza, kuris, atmetęs romantizmą, pirmas lietuvių tautos istorijoje supažindino Vak. Europą su lietuvių dvasiniais turtais. Prūsų Lietuvos tautinės kultūros kūrėjai atstovavo demokratinėms idėjoms, kurių nebuvo galima rasti Vilniaus universitete.

Vilniaus universiteto romantiški polėkiai sudužo atsitrenkę į XIX a. tikrovę, palaidodami po savo griuvėsiais pačią mokslavietę. Po nepasisekusio 1831 m. bajorijos sukilimo, visu gajumu atgijo Vilniaus Jėzuitų Akademijos intelektualinis ir dvasinis palikimas, kuris per seminarias, vysk. M. Valančių, vysk. A. Baranauską, Šviesą, Apžvalgą, Tėvynės Sargą bei visą sekusią katalikišką raštiją ir organizacijas, plačia vaga įsiliejo į lietuvių liaudį, išstumdamas dar užsilikusias senovės lietuvių religijos sampratas ir tradicijas. Kiek pavėluotai, Prūsijos lietuvninkams talkininkaujant, ateina Aušros ir Varpo gdynė, paveldėjusi Vilniaus universiteto romantiškai - nacionalistines ir liberalines idėjas.

Įsteigtas 1922 m. Lietuvos Universitetas Kaune, vėliau pavadintas Vytauto Didžiojo vardu, sugebėjo kompromiso keliu sutelkti viename kūne Vilniaus Jėzuitų Akademijos ir Vilniaus Universiteto tradicijas. Rukša rašo: "Pagal V. Čepinski, humanizmas "klasicizmo dvasia"-dalykai labai artimi scholastikai ir net teologijai: "Humanistams, klasikams ir filologams niekuomet neteko susidurti su teologija dėl minties ir tyrinėjimo laisvės, nes šitos sritys ir teologija turi bendrą scholastinį ir metafizinį pagrindą. Taigi pas juos nėra ko laukti atsparumo prieš teologijos pastangas paimti juos savo globon, su pagalba gi klasikų ir filologų klerikalai tikisi jei ne eliminuoti priešingus jiems gamtos mokslus, tai bent neutralizuoti juos" (155 psl.).

Iš antros pusės, katalikiška srovė įsteigė atskirą teologijos-filosofijos fakultetą, kuris turėjo net tokias katedras: istorijos, geografijos, pedagogikos ir net žurnalistikos, - praktiškai imant, sudarė atskirą katalikišką universitetą Lietuvos universitete. Tuo labiau, po konkordato sudarymo, teologijos-filosofijos fakultetas atsidūrė tiesioginėje Vatikano ir vietinio vyskupo globoje. "... 1922 m. įkurtasis Kaune Lietuvos universitetas pagrindiniu siekimu laikė ugdyti tautinę lietuvių kultūrą" (182 psl.). Per visą nepriklausomybės laikotarpį vyko politinė ir idėjinė kova tarp šių pagrindinių stovyklų - nacionalizmo ir katalikybės. A. Kulvičio kolegijoje iškelti renesanso, humanizmo ir reformacijos idealai nebuvo gražinti nei į Lietuvos universitetą, nei į lietuvių tautos gyvenimą. Tas pa-



Buęs Tauragės gimn. direkt. Teodoras BLINSTRUBAS ir Mažosios Lietuvos istorijos tyrinėtojas mkt. Martynas GELŽINIS, skaitęs paskaitą „Ne vieną Klaipėdą, bet visą Mažąją Lietuvą“, Mažosios Lietuvos 50 metų atvadavimo sukakties minėjime. Chicago, 1973.I.14
Nuotr. M. NAGIO

aiškina mums, kodėl studentija prisidėjo prie gruodžio 17 perversmo, kodėl Lietuva netapo demokratinio pasaulio dalimi, kodėl buvo vartojamas svetimas mokslinis metodas nagrinėjant istorinius ar humanistinius klausimus.

Tikslieji mokslai pirmieji išsivadavo iš scholastikos ir inkvizicijos replių, atsistojo ant savųkojų ir sprendžia problemas neatsižvelgiant į jokiais religines, ideologines ar politines dogmas ar doktrinas. Mokslininkas nėra mokslininkas, jei jis yra pajungtas tarnauti, sava ar svetima valia, dogmų ar doktrinų gynimui. Tokios rūšies "mokslininkus" ruošė Vilniaus Jėzuitų Akademija ir Kauno u-to teologijos-filosofijos fakultetas. Rukša taip supranta mokslinę tiesą: ". . . S. Daukantas pirmasis pradėjo lietuviškai rašyti Lietuvos istoriją. Kai Daukanto nekritiški istorijos veikalai turi daugiau literatūrinę, meninę vertę, negu istorinę, Vyr. Vilniaus seminarijos auklėtinio vysk. M. Valančiaus "Žemaičių vyskupystė" yra svarbus, kritiškai parašytas istorinis veikalas"(108 psl.). Nieko nuostabaus, kai nepriklausomybės metais per tikybos pamokas buvo "moksliskai" griauinama Darvino evoliucijos teorija. LE-je yra "moksliskai" įrodyta, kad Reformacija buvusi erezija, o Šiluvos Marijos pasirodymas, kaip tikra "mokslinė" tiesa.

Veikale visur pabrėžiamas lietuviškumas, kuris laikomas svarbiausiu kriterijumi svarstant visų universitetų poveikį į lietuvių kultūrą. Netiesa, kad kiekviena lietuvių kalba išleista knyga, praeityje ar ypač mūsų laikais, laikytina įnašu į tautinę kultūrą. Pasiremiant šiuo kriterijumi, visa komunistinė propaganda lietuvių kalba,

kuri taip gausiai užtvindė ir tebetvindo lietuvių tautą, tektų skaityti vis didėjančiu lietuvių tautinės kultūros augimu. Gimtoji kalba buvo ir yra priešų vartojama žmogaus ar tautos individualumui sunaikinti, moralinių jėgų palaužimui ir kitų idėjų primetimui. Visos kosmopolitinės religijos ar ideologijos, nors buvo ir yra platinamos gimtąja kalba, niekuomet netarnavo tautinių kultūrų subrendimui. Šito dėsnio reikia laikytis, kada yra vertinama raštija lietuvių kalboje nuo pat pirmosios knygos.

"Lietuvos Universitetas" veikale yra paduoti ypač gausūs šaltiniai, kuriais remiami tvirtinimai, tuo pridodant neva tvirtus mokslinius pagrindus. Tiksliuosiuose moksluose taip pat yra vartojami šaltiniai, tik tuo skirtumu, kad mokslininkas pirma turi nustatyti ar duotasis tvirtinimas nėra naujų atradimų pakeistas. Pav., medicinos mokslininkas negali remtis ankstyvesnių amžių autoritetų tvirtinimais, jei jiems dar nebuvo žinomi vėlesnių amžių toje srityje atradimai. Tuo tarpu lietuvių istorikai ir humanistai to dėsnio nesilaiko. Ką toks Strykovskis ar Kojalavičius nusimanė apie naujų amžių formavimąsi, naujas idėjas, religijas, kylančias naujas visuomenines ir ūkines sistemas, bet jie po šiai dienai laikomi autoritetais. Tai scholastinio metodo pritaikymas XX-me amžiuje. Istorija yra didžiausias visų teorijų, dogmų, filosofijų ir religijų kritikas. Kritikos šviesoje turi būti peržiūrimas kiekvienas ankstyvesnis tvirtinimas ar pasakymas. Kas neišlaiko kritikos, negalima vartoti kaip mokslinį šaltinį. Rukša ir kiti autoriai šio principo netaiko vartojant šaltinius.

Šioje kritinėje apžvalgoje sustojome ties pirmutiniu ir pačiu svarbiausiu "Lietuvos Universitetas" skyriumi - A. Rukšos "Lietuvos universitetų istorija", nes šioje studijoje atsiskleidė ne tik autorius, bet ir bendrai, atsivežtas iš Lietuvos mokslinis lygis. Likusieji skyriai nieko naujo neįneša, tik paduoda sausas informacijas apie kiekvieną fakultetą, katedrą, ar studentų organizacijų veiklą ir bibliografiją.

Martynas Mažvydas savo pirmoje lietuviškoje knygoje "Catechismusa Prasty Szadei", lotynų kalba rašytoje prakalboje, taip tarė lietuvių tautai: "Ne be didelio skausmo tatai miniu, kokia nekultūringa ir tamsi, nepažįstanti jokio dievotumo ir krikščionių religijos yra mūsų tauta, palyginus su kitomis tautomis". Mažvydo tarti žodžiai tebegalioja ir šiai dienai. Yra nusikaltimas prieš tautą, kai vietoje tiesos jai tiekiami mitai, propaganda ar suliteratūrinta fantazija. Yra nusikaltimas visų Lietuvos mokslininkų, kurie per ketvirtį šimtmečio gyvendami Amerikoje ar V. Europos labiausiai kultūringose tautose, išmokę tų kraštų kalbas, neįstengia kritiškai patikrinti anksčiau vartotų metodų, teorijų ar sampratų.

POETO DAGILIO JAUNYSTĖ IR SENATVĖ

Šiais metais sueina poeto Dagilio 130 gimimo metinės. Stanislovas Dagilis gimė 1843 m. kovo 3 d. Mažutiškių kaime, prisiglaudusiame prie didžiosios Biržų girios. Dagilių šeimoje Stanislovas buvo vyriausias ir vienintelis sūnus. Turėjo keturias seseris: Oną, Zuzaną, Ievą ir Katrę. Vaikystėje Stanisliukas mėgo knygas, kurios nuo jo "skaitymo" nukentėdavo. Tad jo senelis buvo jam padaręs tošinę knygą.

Būsimo poeto vaikystė prabėgo Biržų girios gausme. Čia jis uogavo, grybavo, riešutavo ir žaidė su kaimo vaikais. Paūgėjęs, vasaromis ganė tėvų gyvulius, o žiemos metu mokėsi Biržų pradžios mokykloje. Tuomet dar buvo sunkūs baudžiavos laikai. Parovėjos dvaro laukuose dirbantiems namiškiams dažnai nešdavo pietus. Mėgo klausytis vyresniųjų kalbų, pasakų ir dainų. Mėgo ištisas valandas čirpinti savo pasigamintu smuikeliu. Tikruoju smuiku, kurį jam tėvas nupirko, pagrieždavo ir kaimo jaunimo šokiuose.

Biržų ev. reformatų supernt. kun. K. Mačiulskis kalėdodamas susipažino su S. Dagilio muzikiniais gabumais ir pasiūlė jam vykti į Kėdainius mokytis vargonininku. Iš grafo Tiškevičiaus leidimą baudžiauninkui išvykti iš kaimo, per ilgą prašymą ir ašaras, išgavo jo motina. Aštuoniolikmetis jaunuolis išvyko į Kėdainius mokytis bažnytinės muzikos ruošimo klasėje. Bendrabučio draugai, pastebėję jo gabumus, prikalbino jį stoti gimnazijon. Vienerius metus pasiruošęs, įstojo trečion klasėn. Neilgai jam teko mokytis Kėdainių gimnazijoje. Po 1863 m. sukilimo numalšinimo, 1864 m. Kėdainių gimnazija rusų valdžios buvo uždaryta. S. Dagilis su kitais mokiniais buvo perkeltas į Slucko gimnaziją Baltarusijoje. 1869 m., baigęs gimnaziją, įstojo į Peterburgo istorijos-filologijos institutą.

Mokytis S. Dagiliui buvo nelengva. Tėvai stipriau paremti savo sūnaus neišgalėjo. Besimokydamas gimnazijose ar institute pasiūldavo tėvų, gimtinės pastogės. Vasaros atostogoms parvykdavo tėviškėn. Poeto sesers Katrės sūnus dr. Jokūbas Mikelėnas prisimena, kad grįžimui į mokyklą turėjo rinkti aukų kaime ir, gavęs kele tą kapeikų, grivinų ir net rublių, išvažiavo. Ypač buvo dėkingas mažąžemiui, turėjusiam 4 dešimtines žemės, Jurgiui Prunckui, kuris jam davęs kelionei rublių. Baigęs mokslus, visiems aukotojams atsilygino penkeriopai.

Baigęs 1873 m. institutą, kaip valdžios stipendininkas, buvo paskirtas Charkovo gubernijoje Sumų gimnazijos senovės kalbų mo-

kytoju. Čia praleido pajėgiausius savo gyvenimo 21 metus. Vasaros atostogų praleisti taipgi parvykdavo savo gimtinėn. Dažnai ap-lankydamo savo seserį Zuzaną Yčienę, prof. dr. Jono ir Martyno Yčų motiną, gyvenusią Šimpeliškių kaime. Yčų sodas rėmėsi į Apaš-čios upės krantą. Vasaros vakarais, jaunimo apsuptas, S. Dagilis praleisdavo su jais ilgas valandas, skaitydamas savo eilėraščius, vertimus ar užrašinėdamas biržėnų dainas.

S. Dagilis, pasiūsdamas Tilžės lietuvių literatūros draugijai 23 dainas ir liaudies pasakas, rašė, kad apgarsintos spaudoje Nessel-mann'o ir kitų lietuvių dainos, beveik visai nežinomos biržiečiams, todėl siunčiąs dainas "dėl prabos", gal pripažinsią ir jose vertumo. Tuomet galėsiąs ir daugiau atsiųsti.

Dėl klausos susilpnėjimo iš tarnybos Sumų gimnazijoje buvo atleistas su puse pensijos. Manoma, kad klausą pradėjo silpnėti nuo peršalimo, važinėjant šaltu žiemos metu diližanais iš tėviškės į tolimas gimnazijas. Nuolatiniai apsigyvenęs Biržuose, S. Dagilis nenuobodžiavo ir veltui laiko neleido. Rašė, skaitė, budriai sekė lie-tuvių spaudą ir joje aktyviai reiškėsi. Kas sekmadienį lankė refor-matų bažnyčią, kur jam prie vargonų buvo įtaisytas atskiras suo-las, prie kurio rinkdavosi per pamaldas jo suorganizuoti choristai. Jis mokė choristus giedoti bei atskirais balsais dainuoti. Pamo-koms jie rinkdavosi pas "profesorių" (taip jį Biržuose visi vadino), gyvenusį Kučinsko namuose, kiekvieną sekmadienį. Tai buvo kiek daugiau prasilavinę jaunuoliai, baigę Biržų pradžios mokyklą ir vieną, kitą Bauskės ar Mintaujos gimnazijos klasę.

S. Dagilis parašė parapijos ir parapijos senelių prieglaudos sta-tutus. Besirūpindamas parapijos gerove buvo praradęs gerus san-tykius su savo mokslo draugu, Vilniaus sinodo gener. suprnt., Bir-žų p-jos kunigu Vilgelmu Meškausku. Varpinės durims atremti "zvanininkai" vartojo dalbą. S. Dagilis parašė kun. Meškauskui laišką, kad dalba sudaro didelį pavojų žmonėms, nes ji nuo vėjo ar ki-tų priežasčių galinti dripti ant įeinančių į bažnyčią parapijiečių galvų. Kunigas užsigavo ir santykiai visam laikui nutrūko.

Dagilis mėgo jaukią nuotaiką, mylėjo gimtąją kalbą, literatūrą ir domėjosi pirmaisiais lietuviškais spektakliais. Sužinoję iš laik-raščių, jog gautas leidimas Rygoje vaidinti lietuvių kalba, poetas su kun. Povilu Jakubėnu tyčiomis važiavo į Rygą, kad būti tame va-kare ir parodyti, kad lietuvių esama nemažai. Nepabojų poetas se-natvėje atlikti tolimą kelionę arkliais iki geležinkelio stoties.

Dar labiau klausai susilpnėjęs, poetui teko atsisakyti nuo choro vadovavimo. 1902 m. Dagilis nusipirko iš Jansono namą. Čia ir pra-gyveno paskutiniuosius savo viengungiško gyvenimo metus, pasi-švėsdamas vien tik literatūriniam darbui. Papildomai išleido abi "Šiupinio" dalis. Vilniaus sinodo paprašytas, septynerius metus taisė ir papildė naujomis, iš kitų kalbų verstomis, giesmėmis re-



Poetas Stanislovas DAGILIS apie 1880 m.

formatų giesmyną. 1911-13 m. Dagilis padėjo suprnt. kun. Jonui Šepečiuui leisti ir redaguoti "Pasiuntinį". Šio žurnalo 1911 m. 1-8 numeriuose išspausdino iš latvių kalbos verstą apysaką "Pražuvęs sūnus". Vertė ir spausdino eilėraščius "Biržų kalendoriuose".

Sesers Onos dukrai Z. Jevaltienei rašytame 1909 m. kovo 12 d. laiške, pažymėjęs, kad visai neturįs laiko, nes "drukavojęs kancionalą", poetas nusiskundė: kad "senatvė pradeda užminti apie save", nes neseniai buvusi sutinusi koja; kad kurčiam žmogui nelabai gerai važinėti geležinkeliu, nes negalįs susikalbėti; kad Rygoje apžiūrėjęs ausų "triūbą", bet nenupirkęs, nes maža nauda dėl ausų.

Pradėjus vis daugiau silpnėti klausai, pagaliau visiškai apkurto. Visa tai jį labai slėgė. Dėl klausos netekimo, negalėjo dalyvauti viešuose susirinkimuose. Vienok jo namuose dažnai rinkdavosi Biržų veikėjų būrelis aptarti opius lietuviškus reikalus. Tarp jų būdavo kun. P. Jakubėnas, Jurgis Trečiokas, dr. Kuprevičius, katalikų kun. Kazimieras Rimkevičius.

Dagilis turėjo didžiulę biblioteką. Knygų lentynos buvo sukaltos iš paprastų lentų, užtrauktos gobeleno užuolaida. Poetas buvo tvarkingas. Išduotą knygą užrašydavo ant lapelio. Dagilio biblioteka naudojosi tarpe kitų ir Biržų keturklasės mokyklos mokiniai, kurie atitiko pedagogo principams. Duodavo skaityti knygas tiems moksleiviams, kurie negėrė, nerūkė, buvo tvarkingi ir pažangūs moksle. Be mokytojų rekomendacijos į biblioteką neišleisdavo nė vieno mokinio. Dagilio biblioteka naudojosi ir Julius Janonis, kuriam senukas sakydavo: "Tik tu skaityk ir skaityk. Ką perskaitysi,

tas nepražus". Kiek Dagilio kuklios lėšos leido, jis šelpė jaunimą einantį į mokslus, kviesdavo juos per didžiąsias šventes pas jį pavieršėti, pasikalbėti. Kartais gerokai išbardavo, sugraudindavo net iki ašarų, kai poetas, kaip senas pedagogas, pamatydavo, kad jaunuolis eina slidžiu keliu. Dagilis ilgą laiką rūpinosi būsimu poeto J. Janonio gyvenimu. Kviesdavo jį pas save pietums. Prieš pat I Pas. karą rūpinosi sudaryti šio gabaus jaunuolio parėmimui fondą. Užėjęs karas visus planus sugriovė. Per karą žuvo dauguma Dagilio bibliotekos knygų.

Sunkūs buvo poetui paskutiniai gyvenimo mėnesiai. Jo paskutines gyvenimo dienas labai apkartino užėjęs karas ir įsigalėjusi vėžio liga. 1915 m. liepos mėn. Dagilis atsisveikino su savo artimaisiais, pasitraukiančiais į Rusiją. Okupavus Biržus vokiečiams, dalis jų apsigyveno poeto namuose, palikdami jam tik vieną kambarėlį. Veltui senukas skundėsi vokiečių komendantui dėl savo vargingos padėties. Užėjus frontui, susisiekimas su kaime gyvenusiais giminėmis buvo nutrauktas. Nei giminės, nei draugai, gyvenę už Biržų, nebegalėjo jo pasiekti. Tada kun. K. Rimkevičius kasdien parūpindavo jam maistą kol susisiekimas pagerėjo ir giminės vėl galėjo jį lankyti. Valgyti Dagiliui iš Mažutiškių nešiojo jo sūnėnas Stasys Mikelėnas.

Poetas, nors ir ligotas, išeidavo į kiemą pasivaikščioti. Lapkričio mėn. pradžioje buvo numestos dvi bombos: viena nukrito Dagilio sodo gale už tvoros, antra - per 4 sieksnius (apie 9 metrus, J. K.) nuo jo namo galo. Visi langų stiklai išbyrėjo, o gonkoms ir rėmai buvo išnešti. Sveiki langai paliko tik poeto miegamajame. Trenksmas ligonį iš kart pasodino lovoje. Nuo išgąščio valgyti visai nebegalėjo. Po šio įvykio, 1-2 dienas pasirgęs, mirė 1915 m. lapkričio 19 d. 10 val. ryto, pragyvenęs 72 su puse metų. Palaidotas giminės - Pelaniškių kapinėse, kur sueina Pelaniškių ir Mažutiškių kaimų laukai ir kur ilsisi jo tėvai. Stambų akmens paminklą "Joninės Parovėjos karčiamoje" autoriui ir "Konrado Valenrodo" vertėjui pastatė giminės.

Poeto kilni siela, jo atlikti kultūriniai darbai turėtų ilgai išlikti nepamiršti. Teranda vietos kiekvieno biržiečio širdyje amžino atminimo meilės vainikas mūsų garbingam tėvynainiui.

* * *

Šaltiniai: dr. J. Mikelėnas "Stanislovas Dagilis", "M. Sp." Nr. 4, 28-30 psl., 1953 m.; LE IV t., 224 psl.; A. Butkevičius "Joninių Parovėjos karčiamoje autorius", "Biržiečių Žodis" 1973 m.



POETAS STANISLOVAS DAGILIS

TRYS SUSITIKIMAI SU POETU

Atsiminimų žiupsnelis

(Tęsinys iš "M. Sp." Nr. 33)

"Jis bėga, jūros kur banguoja, "Naktį snaudžia ant šakelės.
Verpetais griaudamos krantus Vos tik rytas aušt pradės-
Ir karšta širdžia apdainuoja: Dievo įkvėptos giesmelės
Smiltynus, kalnus ir miškus"... Skamb' iš karštos jo širdies"...

Ištraukos iš A. Puškino eilėraščių: "Poetas" ir "Paukštelis".

St. Dagilio vertimas

Pirmasis susitikimas su poetu Stanislovu Dagiliu įvyko 1921 m. vasarą, netoli nuo Nemunėlio Radviliškio esančiame Jokūbiškių vienkiemyje. Tas vienkiemis, apie 20-30 ha dydžio, buvo ev. reformatų Sinodo nuosavybė. Tai, greičiausia, kunigaikščių Radvilų dovana, kuriems kadaise priklausė ir N. Radviliškis.

Jokūbiškių vnk. buvo į pietų rytus apie 2-3 km atitolęs nuo N. Radviliškio. Jo žemė, su didokais miško plotais, buvo pailgos formos sklypas, savo ilgiu ištišęs nuo vakarų į rytus. Jį išilgai rėžė didokas Gervės upelis, gaunęs pradžią iš Biržų girios šiaurinių plotų, tekęs iš rytų į vakarus ir čia įsiliejęs į Apaščios srovę, kuri pro dešiniąją N. Radviliškio pusę susijungia su srauniuoju Nemunėliu, sudarydami didelę Lielupę.

Nuo aukštumėlės, ant kurios buvo Jokūbiškių vnk. trobesiai, rytuose ir vakaruose buvo matomi du didoki kaimai. Jų vardai išgaravo iš atminties. Arti, pietinėje pusėje, ant pat Gervės pietinio kranto, stūksojo Kriauklių kaimas, o į šiaurės rytus, miško apsuptas - Tilindžių vienkiemis. Tarp šių tolesnių ir artesnių gyvenviečių, Jokūbiškiai tarytum atstovavo kokį centrą.

* * *

1921 m. pavasarį, nebaigęs III-jo Biržų pradž. mokyklos skyriaus, kurio mokytoju buvo Vadopalas, keletą dienų prieš Jurgines, atsisveikinau savo mokytoją, tardamas:

- Pons mokytojau, dėkoju jums už mokslą. Nuo rytdienos į mokyklą nebeateisiu...

- Kodėl? Juk mokslo pabaiga dar nearti?

- Mano mama "pardavė" mano kailėlių gaspadoriui. Jis laukia manęs prieš Jurgines...

- Kaip tai "pardavė"?

- Taip pas mus vadina tą, kurį tėvai už sutartą atlyginimą išlei-

džia tarnauti pas ūkininką.

-Aha... O kodėl mama, ne tėtė?

-Mano tėvelis jau seniai mirė. Aš jį vos, vos atsimenu...

Mokytojo veidas, visada rimtas, dar labiau surimtėjo:

-Ar turi brolių ir seserų?

-Turiu, pone mokytojau: vienas brolis Amerikoje, o trys čia. Ir viena sesutė. Jie irgi yra "pardavę savo kailėlius" ūkininkams. Jie visi vyresni už mane.

-Taip, taip... Kągi, gaila, kad negalėjai lankyti mokyklos iki mokslo pabaigos. Buvai neblogas mokinys. Linkiu būti geru piemenėliu... - ir padavė ranką atsisveikinimui...

* * *

Būsimoji mano šeimininkė buvo pasakiusi mamai:

-Gerai būtų, kad Jurgiukas ateitų pas mus kelias dieneles prieš Jurgines: kraustomės į kitą gužtelę. Vaikelis iš anksto galėtų susipažinti su gyvulėliais, o gyvulėliai-priprasti prie jo...

Sekančią po atsisveikinimo su mokytoju dieną, triliuodamas lūpine armonikėle, iš gimtojo kaimo nužingsniavau į Mūrinės vienkiamį, esantį apie tris km į rytus nuo Biržų. Jau iš tolo pasitiko mane to vienkiamio laukuose besigananti gyvulėlių banda ir ją sergėjanti vyresnioji mano šeimininkė, kurią mūsų šeima anksčiau pažinojo ir kurią mes vadindavome "bobutyte".

-Taigi, taigi, vaikeliau, gerai, kad atkiūtinai. Matai, kaip gyvulėliai laukia tavęs: visi žiūri į tave norėdami atspėti, ar geras būsi jiems, ir ar jie bus geri tau, klausydami tavęs. Tu, vaikeliau, dabar būk su jais iki vakaro, o aš bėgsiu namolia pasikrapštinti. Ten tiek ruošos, skubėjimo visiems...

Taip prasidėjo mano trečioji "parduotoji vasara".

* * *

Jurginės, esančios balandžio 23 dieną, anksčiau Lietuvoje būdavo savotiškos rūšies darbo šventė. Tą dieną kaimuose ir vienkiamiuose prasidėdavo ne tik visipavasariniai ūkio darbai, bet ir vykdavo žemdirbių persikilnojimas iš vienos vietos į kitą. Tokiais persikilnotojais būdavo pusininkai ar nuomininkai, nuosavos žemės neturintieji. Samdiniai: bernai, mergos, pusberniai, pusmergės, piemenys ir piemenėlės tą dieną pradėdavo vasaros tarnybą pas juos nusisamdžiusius ūkininkus.

Mano šeimininkai buvo sudėtinė, nors ir viena, šeima: tėvai savo dukters ir jos vyro-jų vaikų seneliai, -viena šeimos pusė; duktė su žentu ir savo dviem vaikais-antroji šeimos dalis. Taip jie, tarpusavy susitare, plūkėsi į patogesnę gyvenimą.

Toji šeima buvo grynakraujai biržiečiai-biržėnai: nepaprastai darbštūs ir tolerantiški kitokių įsitikinimų bei tikėjimo asmenims, bet kartu nepalaužiami iš savo tėvų, protėvių paveldėtose dvasinėse vertybėse. Tikėk Dievą ir garbink Jį, kaip tau sąžinė sako, bet

tuopačiu nepaniekink ir kitokias pažiūras į tuos dalykus turinčiųjų.

Vyresnysis šeimininkas buvo reformatas, o jo žmonelė-katalikė. Jų vaikai ir vaikaičiai-reformatai. Visi labai dievoti. Ir nė vieno karto neteko girdėti kokių nors priekaištų viens antram tuose reikaluose. Sekmadieniais jaunesnieji šeimininkai kai kada važiuodavo į Biržus bažnyčion ir kiekvieną kartą su savim pavėžindavo savo močiutę, norinčią pasimelsti katalikų bažnyčioje. Vyresnysis šeimininkas likdavo namie ir čia meldavosi iš jo turimos maldų knygos. Šia proga norisi patvirtinti kun. St. Neimano "M. Sp-se" tęsiniais spausdinamame rašinyje "Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčia laisvoje Lietuvoje" esamus teigimus, kurių viename sakoma: "Iki Lietuvos nepriklausomybės laikų šeimos klausimą, -kaip ir kur tuoktis, kaip vaikus auklėti, -išrišdavo patys jaunavedžiai, dailinai gal ir tėvams patariant. . . Vaikus auklėdavo pagal susitarimą, dažniausiai-sūnūs pagal tėvą, dukros-pagal motiną. Viens kito tikėjimo gerbimas, kaip lygių partnerių, sudarydavo pamatą darniam, palaimintam sugyvenimui". Minėtas kun. S. Neimano rašinys yra neįkainojamos vertės liudijimas konfesiniuose klausimuose, buvusiuose prieš nepriklausomos Lietuvos paskelbimą, o taip pat neprikl. Lietuvos gyvenimo laikotarpyje.

Mano šeimininkai buvo labai sentimentalūs ir viens kitą vadindavo tik mažiabūniais, maloniniais vardais: seneliukas, bobutytė, tėvelis, mamytė, Juozukas, Marytė, jų tėvas-Martynukas. . . Ir šitie pavadinimai nebuvo meluoti: jie panašia prasme savybėje sugyvendavo. Nei barnių, nei kokių nesusipratimų toje šeimoje nesu girdėjęs. Toji sudėtinė šeima ir mane, piemenuką, įjungė į savo mažiabūnių bei maloninių leksikoną: vaikeliukas, Jurgiukas, sūnelis ir pn.

Jie buvo "piligrimai", ne kartą keitę vietas, ieškodami sau palankesnės. Vyresnieji (seneliukas ir bobutytė) turėjo nuosavą pirkelę Kilučių kaimo neturtėlių-bežemių "rajone". Jų vienintelei dukrai Marytei subrendus ir sukūrus šeimą su paprastu bežemiu darbininku, visi sutarė imtis ūkininko-pusininko darbo ir iš jo gautomis gėrybėmis dalintis lygiomis. Išnuomoję savo pirkelę kitam bežemiui darbininkui, jie nusikraustė pusininkais į Beržinių kaimą pas Kregždę ir čia iš pusės dirbo jo žemę keletą metų. Po to, persikėlė vėl į Kilučius pusininkais į Skeberdžio ūkį (šia pavarde tame kaime buvo kelios šeimos, kurių tarpe kalvio Jokūbo šeima davė Lietuvai kūrėją-savanorį ir vėliau pavyzdingą šeimos tėvą ir valstybės tarnautoją-Stasį Skeberdį). Iš Kilučių kaimo, prasiplūkę jame porą metų, persikėlė į našlės Jakūbonienės Mūrinės vienkiemį dirbti ten žemę. Čia jie jau turėjo prasigyvenę kelis arklius ir didoką būrelį gyvulių: karvių, avių, kiaulių, kurių "viršininku, prievaizda ir sargu" 1921 m. vasarą teko būti šiuos žodžius rašančiam.

Iš Mūrinės vnk. "piligrimai" Jonas ir Ona Pelaniai, jų duktė Marė ir jos vyras Martynas Kvedaravičiai bei jų vaikai-Marytė ir



PAĖMĘ ARKLĄ, KNYGĄ, LYRĄ

DAGYS

Juozukas, pasitelkę talkon kelis važiuotus kaimynus, jau minėtų Jurginių dieną išvyko Jokūbiškių vienkiemiu nuomininkais. Ir čia jie surado sau "pažadėtąją žemę", kurioje jaunesnioji tos šeimos dalis ir šiandien tebesiplūkia. Vyresnieji gi šeimos nariai, darbų nuvarginti ir metų naštos spaudžiami, grįžo atgal savo pirkutėn Kilučiuose ir čia baigė savo gyvenimo kelionę.

* * *

"Pilgrimai", pravargę tolimą ir varginančią kelionę (lauko keliukais iš Mūrinės, pro Pamūriškius, Stačkūnus, iš čia vieškeliu į Parovėją, šiaurėn pro Medeikius, Skultiškį, Lapakritą, o čia vėl iš vieškeliu į lauko keliuką, miškais, pro Sklėriškius, Kriauklus) atvyko į Jokūbiškius.

Taip, Jokūbiškiai. Juose I Pas. karo metu ir pokario metais buvo įsikūrusi tūlų Mineikių šeima. Kaip ir kokiomis sąlygomis- nežinia. Tiek žinoma (pats savo akimis mačiau), kad vienkiemis, jų tvarkomas, buvo virtęs tikru laužu: gyvenamo namo grindys visai iširusios, supuvusios, po jomis telkšnojo balos vandens, pro kiaurą stogą ir lubas pribėgusio. Buvusios ariamos dirvos virtę dirvonais, o pievose, ypač žemesnėse vietose ir pagrioviais priaugę krūmų, pro kuriuos "nė uodas snapo prakišti negalėtų".

Naujiesiems šeiminkams teko viską pradėti iš pradžių, kaip ir pirmiesiems piligrimams, anais laikais atplaukusiems į Amerikos žemyną ir sustojusiems prie Plymouth, Mass. (čia dar ir šiandien tebestūkso granitinės uolos).

Dar ir šiandien žvelgiu su nuostaba ir pagarba į tą lietuvių reformatų šeimą, kuri nuo pat pirmosios atvykimo į tą vienkiemį dienos ėmėsi ne tik žemę dirbti, bet ir iš naujo atkurti visą vienkiemį. Tų pačių metų rudenį tas vienkiemis jau turėjo visai kitą vaizdą.

Prie to vaizdo atkūrimo net piemenėliui teko savo "grašeliu" prisidėti. Jis iš to atkūrimo darbo pasidarė sau pramogą: kada gyvulėlių kaimenė prisiganiusi ilsėdavosi, jis kirsdavo pievą užgožusius krūmus, kraudavo juos į dideles kupetas ir po kiek laiko, jau pradžiuvusius, padegdavo. Ir reikėdavo matyti, kokios didelės liepsnos šaudavo į dangų, lydimos visokiausių spalvų dūmų kamuolių! Nė joks raketinis "fejerverkas" tam negalėtų prilygti! Šeiminkams tos piemenuko išdaigos patikdavo. Nereikalingų pievoje priaugusių krūmų pašalinimas buvo būtinas. Tegu sau vaikas tuo pasipramogauja; tuo ypač buvo susidomėjęs senasis šeiminkas, kuris nuo būtinų ūkio darbų atitrūkęs, pats tuos krūmus kirsdavo klūpodamas ant kelių. Jis piemenukui įtaisė lengvesnį ir labai išaštrintą kirvį:

-Jurgiuk, šis tau, nepersunkus, kad perdaug nepavargtumėi. . .

Kažkaip, vyresnysis šeiminkas, didelio ūgio, visaip stiprus, apskritu, raudonu veidu, didelėmis kojomis ir nuo darbų sugrubusiomis rankomis, lėtos eisenos ir judėsių, patapo tikru piemenuko tėvu: jis jį pradėjo globoti, kaip nuosavą vaiką, mokydamas jį gyvenimo "gudrybių". Kas gera, prakilnu ir sektina, o kas nepagirtina, vengtina ir atmestina. Jis buvo labai dievotas, todėl ir piemenukui savo dievotumą stengdavosi "įpiršti". Jis sėkmadieniais melsdavosi iš didelės, Jono Arandt'o parašytos, maldų knygos. Tą knygą pasiskaityti leisdavo ir piemenėliui. Leido net į lauką išsinešti:

-Tai dvasiška, vaikeli, gera ir tikra. Svetiškos knygos ne visada pagirtinos. Jos rodo netikrą kelią. . .

O piemenuką daugiau traukdavo "svietiškosios". Jis prie jų buvo pripratęs mokykloje. Šeiminkas tokių neturėjo. Tik vieną, reformatų kasmet prieš I Pas. karą Biržuose leistą "Biržų Kalendorių", 1914 m. laidos. Tuose Biržų kalendoriuose būdavo įvairiausių

pasiskaitymų. Jų tarpe beletristinių ir poetinių. Tą 1914 m. kalendorių piemenukas buvo perskaitęs ne vieną kartą. Jame jis atrado biržiečių poetų: Juliaus Janonio "Mano dainelės" ir Stanislavo Dagilio, rusų žymiausiojo poeto Aleksandro Puškino, eilėraščių: "Poetas" ir "Paukštelis" vertimus.

Tuos eilėraščius piemenukas buvo išmokęs mintinai ir juos deklamuodavo Jokūbiškius supantiems miškams; juos dainuodavo savopaties susikurtomis melodijomis ir tuo pavairindavo piemenavimo dienas. Tie eilėraščiai, gal su spragomis, ir šiandien tebestovėtų metų piemenuko atmintyje ir jis juos čia pakartoja:

A. Puškinas (Vertė St. Dagilis)

POETAS

Pakol Apolonas nevadina
Poeto prie šventos aukos, -
Jis prastą minią težino
Ir nieks nepuošia jo galvos.

Bet vos tik balsas pašaukimo
Jo ausį jautriąją užgaus, -
Dvasia, kaip sakalas, tuojau
Padangėse skrajoti ima...

Jis bėga, jūros kur banguoja,
Verpetais griaudamos krantus
Ir karšta širdžia apdainuoja:
Smiltynus, kalnus ir miškus.

PAUKŠTELIS

Paukštužėlis tai nežino
Jokios vargo sunkumos.
Rūpestingai negamina
Šilto lizdo dėl žiemos.

Naktį snaudžia ant šakelės.
Vos tik rytas aušt pradės, -
Dievo įkvėptos giesmelės
Skamb' iš karštos jo širdies...

A. Puškino eilėraščių "Poetas", daug vėliau už St. Dagilį, yra išvertęs lietuvis poetas Liudas Gira. Šių abiejų vertėjų eilėraščio vertimas skamba skirtingai: ir rimas, ir ritmas. Tačiau St. Dagilio vertime jaučiamas daug artesnis Puškinui eiliavimas, negu Liudo Girus vertime.

Antrasis susitikimas

"Vėlę pavedu Dievui, širdį Bažnyčiai, kūną Tėvynei".
(Iš vieno katalikų asketo testamentų)

1923 m. rugsėjo 2-ji diena Biržams, artimų bei tolimų apylinkių biržėnams, ypatingai Biržų gimnazijos moksleivijai, buvo nepaprastai reikšminga ir atmintina. Tą dieną, vėloką popietį, minios žmonių buvo užplūdusios Biržų "malkų ir šieno" turgavietę, prie kurios šiaurinės pusės stūksojo dviejų aukštų baltai dažytas pastatas, vadinamas "Baltoji Aptieka". Užtat ir toji aikštė-turgavietė



Trenkia šokiai, užia skripkos

DAGYS

kartais buvo vadinama "Baltosios Aptiekos aikštė", nors kai kurie ją vadino ir "Senosios vaistinės aikštė".

Toje aikštėje buvo pastatytas paminklas poetui Stanislovui Dagiliui ir tą rugsėjo 2-ją dieną tas paminklas, poeto 80 metų gimimo sukaktuvių proga, buvo pašventintas ir atidengtas. Į šias iškilmes suplūdo ne tik Biržų ir apylinkės gyventojų masės, bet prigužėjo apščiai svetelių ir iš laikinosios sostinės Kauno. Iš ten buvo atvykę žymūs Lietuvos valstybininkai ir menininkai: buvęs pirmasis Lietuvos prezidentas Antanas Smetona, švietimo ministras Leonas Bistras, vidaus reikalų - Žalkauskas, finansų - Petrulis, Emisijos banko dir. Grajauskas, danas prof. Age Meyer Benedictsen, Paryžiaus rusų univ. prof. Gronskis ir daug kitų. Iš žymiųjų menininkų, kurie po paminklo atidengimo iškilnių vakare "Mūzos" salėje davė savo koncertą, buvo žymiausias mūsų solistas Kipras Petrauskas ir smuikininkas Vladas Motekaitis. Jiems talkino biržiečiai: muzikas Vladas Jakubėnas ir Neimanaitė-Leoskienė. Iš okupuoto Vilniaus tose iškilmėse dalyvavo suprnt. kun. Jonas Šepetys.

Paminklą pašventė ir palaimino reformatų gener. suprnt. Povilas Jakubėnas, suglaustai pakartodamas bažnyčioje pasakytą labai patriotinį pamokslą, o Biržų reformatų bažnyčios choras pagiedojo poeto St. Dagilio verstą giesmę "Kaip garsus mūsų Pons Siono".

Paminklą, nuimdamas nuo jo tamsios spalvos apdangalą, atidengė švietimo min. L. Bistras ir nuo tribūnos, kuri buvo pastatyta kiek atokiau nuo paminklo, tarė atitinkamą žodį. Po jo sekė kiti kalbėtojai: poeto sūnėnas, paminklo fundatorius, kurt. adv. Martynas Yčas pasisakydamas, kad paminklą statydinęs visai Lietuvai, ne tam vienam geram Jos sūnui dainiui, nes tas dainius buvo vienas pirmųjų Lietuvos atgimimo pionierių; suprant. J. Šepetys, poeto bendradarbis leidžiant "Aušrą" dr. Jonas Šliūpas ir paskiausias kalbėtojas buvo rašytojas, publicistas bei nepavargstantis visuomenininkas kanauninkas Juozas Tumas-Vaižgantas.

Vaižgantas ne tik poetą St. Dagilį asmeniškai pažinojo, su juo prieteliavo, bet ir jo visus raštus bei poetinę kūrybą buvo išstudijavęs ir spaudoje dėl jos pasisakęs. Paminklo atidengimo iškilmėse Vaižgantas visa tai suglaustai pakartojo.

Įvertindamas St. Dagilio asmenį ir prilyginęs jį vienam katalikų asketui, kurs mirdamas palikęs testamentą: "Vėlę pavedu Dievui, širdį Bažnyčiai, kūną Tėvynei", Vaižgantas kalbėjo: "St. Dagilis augo tais laikais, kada dar nemokėta "vadintis" demokratais: jis buvo demokratas...: Prieinamas draugas, patarėjas visiems; auklėtojas, šelpėjas savo sesers vaikų Yčų, kaip ir našlaičiais likusių, tėvui emigravus į Ameriką.

Tikinčių tėvų evangelikų vaikas, liko iki pat galo lygiai taip pat tikintis evangelikas: gyveno tuo pat dievobaiminguoju gyvenimu, savo Bažnyčiai padėjo darbuotis, sutvarkė jai giesmyną, išvertė religinę knygele. Tuo žvilgsniu buvo tvirtintojas, ne ardytojas visuomenės, kurioje gyveno; švietė pavyzdžiu kitiems ir gėdino tuos, kurie savo "inteligentiškumą" ima nuo pat penktos klasės reikšti-religijos panieka. Taigi, širdį jis buvo atidavęs savo Bažnyčiai, savo artimajai visuomenei, kurią jis laikė artimąja savo tėvyne.

Šį neturtingąjį, bet savąjį luomą, tą savo visuomenę, jis apgieda eilėmis: "Ilsėk tu, mažutėli", "Joninės Parovėjoje" ir kitomis. Dagilis čia nesiekia aukštybių, jis gieda sodiečio širdį ir mintį. Jis, kaip ir kun. A. Strazdas, kun. A. Vienužis, liaudies dainiai, liaudiškieji kūrėjai. Gyvas būdamas, nei dvasia, nei kūnu neatsiskyrė nuo savųjų, tad ir miręs savo tėvynėj paliko, kad jo prisirišimas prie jos nenutrūktų, jo meilė nesiliautų".

Centrinė Vaižganto kalbos dalis buvo skirta St. Dagilio išverstam iš lenkų kalbos Adomo Mickevičiaus kūriniui "Konradas Valenrodas": "Konrad Walenrod" originale išauklėjo lenkų dvi kartas, jei ne daugiau. Jie sakė Lietuvos vardu Mickevičius vadinęs Lenkiją. Mums nereikia sąvokų kilnojimo: imkime Mickevičiaus tekstą, kaip jis yra, ir semkimės iš jo savo tėvynės meilės. Juk tam Dagilis ši, ne kuri kita, pateikė mums veikalą... Dagilio "Konradas Valenrodas" mums daugiau sveria, neg tai rodytūsi, paėmus į rankas nedidelę knygele. Pedagogai turi, galu gale, pastebėti šitą

leidinį ir dešimtį tūkstančių jo atmušti auklėjamajai jaunuomenei.

Tai padaryti pavelija ir pats vertimo darbas, padarytas taip sumaningai, jog pats autorius Mickevičius pabučiuotų mūsų senelį vertėją ir pasakytų: vertimas yra tikras brolis originalui. Kai kurios vertimo vietos yra net prašokusios originalą, net lietuvių kalba hegzametriniam ūpui yra nesulyginti tinkamesnė už slavų kalbas. Tad "Vaidilos pasaka" Dagilio vertime daug gražiau skamba, neg Mickevičiaus originale. . .

Mickevičius buvo širdimi lietuvis ir jo veikalas "Konradas Valenrodas" nukreiptas prieš visus Lietuvos naikintojus, ne prieš tuos vienus kryžiuočius. Taip reikia pabaigti Mickevičiaus giesmę; taip į mus Dagilis kalba iš anapus karsto karštu turiniu ir nesulyginamu žodžio artizmu. . . "

Kalbėdamas apie "Konradą Valenrodą" ir St. Dagilio to veikalo vertimą, Vaižgantas nepagailėjo citatinių ištraukų, kurių viena iki pat šių dienų užsiliko atmintyje, tada žemesniosios klasės gimnazistuko smegenyse įsižiebusi. Pasitikrinęs iš Dagilio vertimo, tą citatą perteikiu skaitytojams:

Traukdams pro Kauną, mačiau tavo pilį, -
Dabar griuvésiai, nebeverti domo, -
Žvelgiau ir bėgau maldyt skausmo gylį
Į mūsų slėnį, į žaliąją lomą.

Visa, tarytum, žemčiūgais nuberta:
Tos pačios gėlės, tas pats ūžmas gojų,
Vis' taip, kaip buvo paskutinį kartą,
Kad' lankėm savo žemiškąjį rojų.

Tebér didžiulis akmuo ant pievelės,
Kurį su džiaugsmu sveikinom kas rytą,
Samos tiktai ir smulkios žolelės
Aptraukė viršų purvais aptaškytą;

Viską nuplėšiau, ašaroms nuploviau;
Seną suolelį tarp uosio ir klevo,
Kur iš velėnų žalių tau sukroviau,
Versmę, kur troškį maldydavau tavo,
Vis' atieškojau, mačiau, apžiūrėjau.

Radau ir sodą, kur pakalnės šoną
Sausais žilvyčiais pats apkaišinėjau,
Anie žilvyčiai-stebuklas, Aldona!-

Į sausą smėlį brukti ranka mano,
Šiandien viršūnes į padangę kelia,
Pavasariniai lapeliai purena,
Ir jauno žiedo lakioja pukeliai. . .

Juk tai visiems kauniečiams gerai pažįstamas Adomo Mickevičiaus slėnio vaizdas. Kitoje citatoje Vaižgantas paduoda grįžtančių iš mūšio su kryžiuočiais paveikslėlių:



Linksmos širdys, linksma puota

DAGYS

Grižta lietuviai namo iš naktinės medžioklės.
 Brangų lobį gabena, kryžiuočių pilis apiplėšę;
 Didis belaisvių būrys su žirgais vos spėja pabėgti;
 Surištos rankos kietai, ant kaklų jiems virvės užnertos;
 Žiūri į Prūsus dažnai ir karštai ašaras lieja;
 Žiūri į Kauno tvirtovę-ir Dievo globon pasiduoda...

Ši Vaižganto patiekta citata yra paimta iš "Konradas Valenro-
 das" Vaidelioto-Vaidilos pasakos, apie kurią Vaižgantas išsireiškė:
 "Tad "Vaidilos pasaka" Dagilio vertime daug gražiau skamba,
 neg Mickevičiaus originale". Ar taip iš tiesų yra, galėtų pasakyti
 specialistas-kūrėjas-poetas, puikiai ir vienodai lygiai mokantis a-
 bi-lietuvių ir lenkų kalbas. Iš tos "Vaidilos pasakos" Vaižgantas,
 stovėdamas tribūnoje, paskaitė dar šią ištrauką:

Tos pavasario dovanos, jaunos į kapą įgrūstos, -
 Tai nuvarginti žmonės, tai mūsų broliai lietuviai,
 Biaurios-gi smiltys, iš užmario varomos vėjo-tai zokons. .
 Širdį užgaudavo žodžiai, žadėdavau keršyt kryžiuokams,
 Ar į Lietuvą bėgti. Senelis vėsindavo karštį:
 "Riteris gal visados išsirinkt sau tinkamą ginklą
 Ir ant lauko mėgint aštrumą užgrūdinto plieno.
 Lik dar čia pat, išmok nuo vokiečių karo dalykų,

Stenkis jų meilę įgyti, tuomet apmastysim, ką veikti".
 Aš paklausęs jo žodžio, į karąėjau su teutonais,
 Bet kad mūsų pradžioj pamačiau plevésuojant vėliuką,
 Ir aiškiaus išgirdau savo brolių karišką giesmę,
 Tuoj prie savųjų pristojau, vedžiau su savim ir senelį.
 Lygiai kaip sakals, išplėštas iš lizdo, narvelyj laikytas-
 Nors jam medėjas per ilgą kankinimą atima protą
 Ir išgabena laukan, idant gaudytų sakalus-brolius, -
 Kaip išsikels į padangę, išvys godingomis akimis
 Savo neapimtą erdvę namų mėlynojoj tėvynėj,
 Kaip užkvėpuos vėjeliu, apsidžiaugs iš sparnelių užimo:
 Grižk jau namo, nebelauk savo sakalo, mielas medėjau!

Vieno šviesiausio ir idealistiniai nusiteikusio lietuvių rašytojo ir atgimstančios Lietuvos žadintojo-"aušrininko"-istoriko kan. Tumo-Vaižganto pasiūlymas: "Konradas Valenrodas" didelio lietuviško patriotizmo veikalas... reikia ne tik atspausdinti visų St. Dagilio raštų rinkinyje, ne tik pigiai paleisti liaudžiai, bet išleisti atskiru iliustruotu leidiniu (pabraukta mano, J.), nes juo Adomas Mickevičius-Stanislovas Dagilis iš anapus karsto dar kalba į mūsų širdis turiniu ir žavi nepasiekiamu žodžio artizmu" (Atspindžiai, Nr. 2-1923 m.), -buvo praleistas negirdomis. Ir dėl to per visą nepriklausomos Lietuvos laikotarpį lietuviai mokytojai-literatūros dėstytojai, mūsų mokyklose turėjo tenkintis vien "Konrado Valenrodo" veikalo turinio atpasakojimu. St. Dagilio išverstas ir antrąja laida 1910 m. išleistas Mickevičiaus "Konradas Valenrodas" seniai buvo išsibaigęs ir tik, kaip seniena, vienur kitur užtinkamas. Gėda, kuri negali būti nuplauta.

Rusų antrosios okupacijos metu (1950 m.) rašytojas-poetas Mykolaitis Putinas išvertė "Konradą Valenrodą" į lietuvių kalbą. Ar dabartinėje Lietuvoje tas vertimas buvo išleistas, - nežinia. Tik 1953 m. JAV "Gabijos" leidykla išleido tą vertimą, papuoštą iliustracijomis, paimtomis iš 1851 m. Paryžiaus leidinio, dail. J. Tysiewicz. Tiesa, tą "Konrado Valenrodo" ir kitų A. Mickevičiaus kūrinų badą stengėsi sumažinti prof. Mykolas Biržiška, jo paties parūpintu vertiminiu veikalu (I-ji laida 1919, o II-ji 1927 m.) "Iš Adomo Mickevičiaus raštų". Betgi kiekvienas žinome, kad prof. M. Biržiška buvo žymus mokslininkas, veikėjas, politikas, pedagogas ir didelis Lietuvos patriotas, bet ne poetas, todėl ir jo paruoštas vertiminis A. Mickevičiaus kūrinų veikalas tegalėjo būti "bėdos priemonė" užpildyti esamai "spragai". Kodėl nepasinaudota poeto Dagilio vertimu ir Vaižganto patarimu, - iki pat šios dienos lieka misterijų-misterija. Lygiai taip pat, kodėl Antano Vaičiulaičio ir Aisčio paruoštoje lietuvių poezijos antologijoje poetas Stanislovas Dagilis paliktas "už durų"?

(Bus daugiau)

PAPILIEČIŲ PADAVIMAI

(Tęsinys iš "M. Sp." Nr. 33)

APIE KATALIKŲ-REFORMATŲ KOVAS

Užėjo Reformacijos laikai. Buvo planuota statyti reformatams bažnyčią Papilyje. Katalikams smarkiai pasipriešinus, nutarta buvo ieškoti vietos bažnyčiai kitur. Nesutikus duoti žemės nei Kubilių, nei Semeniškių kaimuose, reformatai kreipėsi su prašymu prie Papilio dvaro administracijos, kad ši paskirtų jiems žemės. Dvaras irgi buvo nerangus, bet gavęs įsakymą iš aukščiau, paskyrė reformatų bažnyčiai sklypą labai gražioje vietoje. Nuo tos vietos į šiaurę augo labai gražus eglynas, Liepupiu vadinamas. Į vakarus nuo eglyno buvo tarpas alksnių krūmų su eglių (kadagių) priemaiša. Tuoju už to siauro krūmų ruožo augo grynų gryniausias beržynas. Toji vieta buvo apie tris ketvirtadalius kilometro į šiaurę nuo Kubilių kaimo. Ten buvo pastatyta kukli medinė reformatų bažnytelė.

Gyvenimas plaukė ramiu keliu. Ne kurie nerimti katalikai didžiavosi, kad neleidę "kalvinams" pasistatyti bažnyčios Papilyje. Po keliolikos ramaus gyvenimo metų, gavėnios pradžioje, Papilio kunigas pranešė savo parapijiečiams, kad jie atliktų velykinę išpažintį (spavednę) ir priimtų švenčiausį sakramentą prieš Velykas, nes tuoju po Velykų bažnyčia būsianti uždaryta pertvarkymui. Darbas galis užsitęsti keletą mėnesių. Per tą laiką bažnytinio patarnavimo turėsią ieškoti tolimesnėse bažnyčiose. Taip pasakęs atsisveikino suparapijiečiais ir išėjo iš bažnyčios. Parapijiečiai išsiskirstė nieko blogo nenujausdami.

Kunigas, susitaręs su įtakingesniais parapijiečiais, perėjo į reformatų tikėjimą. Katalikų bažnyčios uždarymo laiką jie išnaudojo verbavimui savo kaimynų ir pažįstamų į reformatų tikėjimą. Pradžioje tas vyko slaptai, bet kuomet bažnyčios pertvarkymas buvo įpusėjęs, verbavimas pasidarė pusiau slaptas. Žmonės pradėjo tikėti sklindančioms paskaloms, kad bažnyčia esanti pertvarkoma reformatų tikėjimui.

Katalikai labai susirūpino savo bažnyčios likimu. Teisingam atsakymui gauti jie kelis kartus lankėsi pas kunigą, norėdami patirti, kas iš tikrųjų daroma su bažnyčia. Iš kunigo gaudavo paaiškinimą, kad viskas esą daroma pagal iš anksto numatytą planą. Toks kunigo paaiškinimas jų nepatenkindavo.

Kartą po apsilankymo klebonijoje ir neradę kunigo (jis buvo kažkur išvykęs), grįždami pro bažnyčią ir radę atdarus šventoriaus



Papilio miestelio vaizdas nuo Pandėlio pusės. Matosi Lietuvos nepriklausomybės metu pastatyta katalikų bažnyčia

vartus, jie panoro žvilgtterėti, kas darosi bažnyčioje. Prie bažnyčios durų jie pamatė krūvą sumestų buvusių altorių, paveikslų ir šventųjų stovylių. Šio vaizdo išgąsdinti, jie panoro pažiūrėti, kas darosi bažnyčios viduje, bet buvo sulaikyti ir, juos išprašius, užrakino šventoriaus vartus.

Katalikų atstovai nekantriai laukė iš kelionės grįžtančio kunigo. Jam sugrįžus, kuo greičiausiai nuskubėjo pas jį. Juos pasitiko pats kunigas ir tarpdury pasisveikinęs, juos labai maloniai priėmė. Atsiprašė, kad turėjęs su reikalais išvažiuoti ir negalėjęs su jais anksčiau pasikalbėti. Išklauseęs jų pasakojimą apie matytą vaizdą šventoriuje prie bažnyčios durų ir jiems užklausus, ar kunigas tik neruošias "kalvinams" bažnyčios, jis baigė pasikalbėjimą juos kaltindamas, kam jie klausą tokių paskalų. Esą jis daręs viską, kad geriau patiktų Dievui, jiems ir jam pačiam. Pasakė, kad bažnyčia esanti baigiama pertvarkyti ir prašė šiais reikalais daugiau pas jį nebeateidinėti.

Praslinkus trimis mėnesiams pasklido žinia, kad sekantį sekmadienį bus pamaldos Papilio bažnyčioje. Žmonės buvo išpėti, kad nesirinktų per anksti. Tas buvo daroma todėl, nes norėta, kad reformatai pirmieji pripildytų bažnyčią. Reformatai pradėjo pamaldas pusę valandos anksčiau, negu buvo skelbta. Kada katalikai pradėjo rinktis, bažnyčioje jau nebebuvo vietos. Tik keletas iš jų įslinko į vidų, o didžiuma pasiliko šventoriuje. Įlindusieji į vidų tuojau pamatė, kad bažnyčia jau nebe ta: nebėra altorių, nebėra ant sienų buvusių keturiolikos kryžiaus paveikslų. Netrukus prasidėjo pamaldos. Vietoje skambučio, pasigirdo skambus balsas: "Švysime giesmę, numeris. . ." Paskui buvo pasakyti giesmės pirmų eilučių žo-

džiai. Vargonai ir visi žmonės užtraukė giesmę. Taip užsakant giesmės žodžius buvo giedama toliau. Katalikai tuojau suprato, kad čia jau nebe jų tikėjimo pamaldos ir visi išskubėjo lauk.

Buvę viduje tuojau papasakojo kitiems apie bažnyčios vidų ir pamaldų eigą. Bažnyčios vidus buvo visai kitaip perdirbtas. Skaldytų akmenų sienos buvo nutinkuotos ir nubaldytos. Ant didžiųjų durų kryžius irgi buvo nebe toks, kaip anksčiau.

Prasidėjo bruzdėjimas. Karštesnieji katalikai pradėjo šaukti: "Eikime ir išmeskime visus lauk!" Tada pasigirdo tvirtas balsas: "Geriau nemėginkite, gausite įkailį!" Jie pamatė, kad ten stovi būrys jaunų ir tvirtų vyrų. Katalikai pajutė, kad jie neturi užtektinai jėgos, ramiai išsiskirstė. Eidami namo tarėsi, kaip atsiimti bažnyčią.

Katalikai daugelį kartų rinkosi ir tarėsi slaptai. Pagaliau buvo sutarta pasiųsti pasiuntinius pas tolimesnės parapijos katalikų kunigą. Nuvykę pasiuntiniai užtikrino kunigą, kad jie atsiims bažnyčią ir kleboniją. Sakėsi nebeleis reformatams ten laikyti pamaldų, o kunigą išvys, o gal ir nužudys. Viską aptarę su naujuoju kunigu, pasiuntiniai sugrižo.

Slaptame pasitarime buvo išdirbtas kovos planas. Nutarta sudaryti tris pulkus, ne mažiau, kaip iš penkiasdešimt vyrų kiekvieną. Vyrus apginkluoti naminiai ginklais: iešmais, pusbasliais, kočėlais ir kiekvienam reikėsia turėti po keletą akmenų kišenėje. Pirmas pulkas, kuris eis iš rytų, užims bažnyčią; antras pulkas, kuris eis iš šiaurryčių, užims šventorių ir trečias pulkas, kuris eis iš pietų, užims šventoriaus išorinę pusę. Atsarginiai pulkai, įvairaus didumo, pradės vyti reformatus iš Papilio. Kai visas valymo darbas bus atliktas, po to nė vienas reformatas nebebus išsileidžiamas į Papilį. Katalikų kunigas turėsias atvažiuoti šeštadienį ir užimti kleboniją, o sekmadienį jau laikyti pirmas mišias atsiimtoje bažnyčioje.

Pulkams žygiuojant užimti bažnyčios, vos pradėjus eiti į Papilį, pasijuto esą apsupti daug didesnės jėgos, ginkluotos tokiais pat ginklais. Mūšis tęsėsi keletą valandų. Abi pusės turėjo nemaža užmuštų ir kelis kart tiek lengviau ar sunkiau sužeistų. Katalikai, pralaimėję mūšį, turėjo netvarkingai pasitraukti.

Po mūšio reformatai tuojau pradėjo gelbėti savo sužeistuosius ir rinkti žuvusius. Atvykus katalikų delegacijai su balta vėliava, buvo leista ir jiems gelbėti savuosius ir susirinkti užmuštuosius. Šiam darbui atlikti leido tik dešimčiai katalikų bažnyčios narių, kurie turėjo nešti sužeistuosius toliau nuo mūšio vietos ir atiduoti saviesiems globoti. Praėjo visa savaitė, kol visi buvo suglobti ir palaidoti.

Reformatai didžiavosi pergale prieš katalikus, manydami, kad katalikai nebedrįs prie jų kabinėtis. Jei mėgintų, tai pagrąsino išvyti iš apylinkės. Katalikai nemanė pasiduoti, nors mūšį ir pralai-

mėjo. Keletas įtakingesnių katalikų pradėjo slaptai tartis, kaip surasti išdavikus, kurie išdavė reformatams bažnyčios puolimo paslaptį. Nutarė įterpti savo agentus į reformatų tarpą. Parinko du vyriokus, kurie buvo mažiausiai įtartini, kad galėtų šnipinėti. Vienas buvo gana protingas ir apsukrus. Jis mėgo vaidinti žioplą. Daugelis manė, kad jam vieno šulo trūksta, tačiau vadovaujant žmonės įsitikino, kad jis nėra nei kvailas, nei žioplas. Antrą parinko tokį, kuris mėgo niekinti visus ir visur, o ypač tuos, kurie mėgo kuo nors pasigirti. Šie vyrai greit surado išdavikus.

Vienas išdavikų buvo garbingas, pirmaeilis katalikų veikėjas. Slaptas tribunolas padarė jam tokį sprendimą: nukankinti jį iki mirties. Antras, taipgi geras katalikų veikėjas, pasisakė savo žmonai apie būsimą puolimą, o ji pasisakė savo gerai prietelkai, kuri buvo reformatė. Slaptas tribunolas padarė tokį šiai porai sprendimą: moteriai įkirsti šimtą beržinių rykščių per nuogą sėdynę, o vyrui, kuris išplepėjo, -prikalti liežuvio galą prie medinės kaladės ir palikti pačiam išsilaisvinti. Po to jis turės išeiti iš šios apylinkės ir daugiau nebegrįžti. Dar kiti du vyrai, buvę geri ir veiklūs katalikai, bet jau persikrikštiję reformatais, tačiau likę katalikų tarpe šnipinėjimo tikslais, buvo nuteisti mirti.

Pirma, negu bausmės buvo įvykdytos, tie du vyrai, pasiūsti šnipinėti reformatų tarpe, dingo, kaip akmuo į vandenį. Po mirties bausmės įvykdymo tiem dviem reformatam, prasidėjo tikras tarp-religinis karas. Pradžioje buvo užpuldinėjami tik vadovaujant asmens, vėliau pradėjo užpuldinėti visus, kurie tik buvo skirtingo tikėjimo, neskiriant nei moterų, nei piemens amžiaus vaikų. "

Pradėjo bausti ir amatininkus, kurie teikdavo kitokio tikėjimo žmonėms patarnavimą. Kiti vėl bausdavo amatininkus, kurie atsisakydavo duoti patarnavimą. Dėl tokios padėties per trumpą laiką nebeliko nė vieno amatininko miestelyje. Vieni gavo mušti ir buvo išvaryti, kiti buvo išdeginti ir turėjo išeiti, dar kiti iš baimės slapčia pabėgo.

Papilys pavirto į baidyklių miestelį. Didžiumoje namai buvo išdaužyti, kai kurie sudeginti. Puošnioji gi karčiama vis dar laikėsi savo išdidumo. Pravažiuotojai vis dar sustodavo, nors ir su didele baimė. Šiame laikotarpyje atsiradė dvi naujos karčiamos: viena Kubilių kaime, kita - Parovėjoje. Šios dvi karčiamos negalėjo lygintis su Papilio karčiama. Pravažiuotojai pradėjo vengti sustoti Papilyje, nes kitur atrodė saugiau. Su laiku Papilio karčiama prarado beveik visus pakeleivius.

Kartą pakeleivis apsistojo Papilio karčiamoje. Vakarieniaujant užklausė patarnautoją: "Kodėl nėra svečių? Prieš keletą metų būdavo perpildyta, o dabar tuščia". Patarnautojas pradėjo skųstis ant katalikų. Tada tas ponas pasisakė, kad ir jis esąs katalikas. To tik ir tereikėjo. Patarnautojas griebęs lazda gerokai tą poną apkūlė.



Papilio ev. reformatų bažnyčia

Atskubėjęs to pono tarnas, ištraukęs iš patarnautojo lazda, ja jį keliais smūgiais paguldė. Ponas suradęs vežiką, įsakė kinkyti arklius ir kuo greičiausiai nudūmė į dvarą ieškoti apsaugos.

Katalikai greit sužinojo, kad Papilio karčiamoje patarnautojas sumušė kataliką poną. Atėjo būrys katalikų, įsibrovė į karčiamą ir už pusvalandžio vidaus įrengimai bei baldai virto šipuliais. Po šio įvykio Papilys visai sunyko.

KAIP REFORMATAI SU KATALIKAIS STATĖ KATALIKŲ BAŽNYČIĄ

Po Papilio karčiamos sunaikinimo, už keletos dienų, atvažiavo dvaro ponas porai mėnesių pagyventi ir pamedžioti po Papilio apylinkės miškus. Ponui atvažiavus, dvaro urėdijos pareigūnai pradėjo skųstis dėl susidariusios rimtos padėties Papilio apylinkėje. Jų tvirtinimu, dvare dirba abiejų tikėjimų darbininkai, bet negalima jų siųsti prie vieno darbo. Negalima net dirbti, kada vieni kitus mato. Nesątos savaitės, kad nebūtų kelių sumušų ir beveik nesą mėnesio, kad nebūtų užmuštų.

Ponas, išklauseš visus nusiskundimus, pasiteiravo, kas reikėtų daryti, kad pagerinus tą padėtį. Vienas iš dvaro pareigūnų, reformatas, paklausė poną, ar jis galėtų ką nors patarti, nors tai nesąs jo reikalas, bet katalikų. Ponas, pažiūrėjęs į tarnautoją, pasakęs, kad esą nesvarbu kokio tikėjimo jis esąs, nesvarbu kokio tikėjimo esą kiti, bet svarbu rasti būdą, kaip pagerinti šią nelemtą padėtį. Tada tarnautojas pasakęs ponui: "Juk žinai, kad jie neturi bažny-

čios. Kuomet mes įsigijome bažnyčią, tuomet jie jos neteko. Iš to ir kilo visas nelemumas. Jeigu būtų galima padaryti, kad jie turėtų bažnyčią, tuomet baigtųsi visi neramumai".

Ponas, ramiai išklausęs tokį pasiūlymą, gerokai pagalvojęs, užklausė: "Ar jūs žinote kiek kainuotų pastatyti bažnyčią? "Tarnautojai tik patraukė pečiais. Ponas, patylėjęs valandėlę ir nesulaukdamas atsakymo, prabilo: "Gal kainuos kelias dešimtis tūkstančių auksinų, bet ar jūs žinote, kad per paskutinius keletą metų šioje urėdijoje įeigos labai sumažėjo?" Tada vienas iš katalikų pareigūnų pasakė: "Įeigų sumažėjimo priežastis yra neramumai. Jei mes turėtume bažnyčią, esu tikras, kad mes atstatytume ramumą ir taiką. Pranyktų produktų gadinimas ir pakiltų darbo našumas". Po trumpos tylos ponas paprašė, kad rytoj iš ryto pas jį ateitų po vieną pareigūną nuo abiejų tikėjimų.

Paskirti pareigūnai anksti atėjo prie pono buto, bet nedrįso eiti į vidų, -manė poną dar miegant. Lūkuriuodami pamatė, kad kažkas sode dūluoja. Prisiartinus arčiau, išvydo poną vaikštinėjantį po sodą. Ponas pareigūnus įsivedė į vidų. Jis jų pasiteiravo, ar jie jau po pusryčių. Sužinojęs, kad ne, pašaukęs tarną liepė atnešti pusryčius dėl trijų. Pusryčiaujant ponas jų paprašė, kad jie dar šiandie surinktų visus dvaro pareigūnus ir po pietų visi ateitų pas jį, -čia jis duosiąs pilną atsakymą.

Popietėje pareigūnai susirinko pono svečių kambaryje. Pirmiausia ponas užklausė, ar visi gali išlaikyti paslaptį. Priminė, kas atsitiko su tais, kurie neišlaikė paslapties. Visi prižadėjo paslaptį šventai išlaikyti. Ponas kalbėjo: "Nusprendžiau pastatyti katalikams bažnyčią. Aš duosiu jums įsakymą, kas reikės daryti, nes man pačiam reikia tuojau išvažiuoti". Pono įsakymas buvo toks: kai tik lauko darbai bus baigti, reformatai turės surinkti gerą būrį vyrų, kad jie prikirstų šimtą pačių didžiausių eglių, kokias jie tik galės rasti. Žiemos metu turės jas suvežti į paskirtą vietą Papilyje. Pavasarij reikės nulupti žieve, o kitą pavasarij-už metų, turės tuos sienojus prirengti statybai. Kitą rudenį turės tą patį padaryti katalikai. Visą šį reikalą reikia griežtai laikyti paslapyje. Jei kas teirautųsi, ar klaustų, kas bus statoma, sakyti, kad tai bus statomi ponui namai. Ponas prižadėjo atsiųsti statybos žinovus tam darbui vesti.

Pabaigę laukų darbus, reformatai sukirto reikiamą kiekį sienojų ir žiemos laiku suvežė į paskirtą vietą. Pavasarij nulupo mauknas (žieves) nuo sienojų. Kitą žiemą tą patį padarė katalikai. Kuomet katalikai lupo žieves nuo sienojų, reformatai pradėjo sienojus rengti statybai. Dirbdami netoli vieni nuo kitų, negalėjo iškęsti nesvaidę paniekinančių žodžių vieni kitiems. Dvaro pareigūnams teko stropiai saugoti, kad vieni su kitais nesusieitų ir neįvyktų muštynės.



Papilio Katalikų bažnyčia



Papilio katalikų bažnyčios Marijos altorius

Po poros savaičių atvažiavo meistrai. Matininkai matavo vietą pastatui, statybos meistrai-studijavo brėžinius. Vienas iš reformatų buvo labai landus, nors jis nemokėjo nei skaityti, nei rašyti, bet pamatęs nubraižytą pastatą, tuojau atpažino, kad tai ne ponui namas. Priėjęs prie studijuojančio brėžinius, paklausė: "Kam bus šis pastatas?" Studijuotojas, pažiūrėjęs į tą žmogelį, sako: "Dirbi ir nežinai, aišku-bažnyčia, ar tu nematai!" Tada žmogelis jam atkirto: "Mes jau turime bažnyčią, o kam bus šita!?" Brėžinių studijuotojas jam ramiai atsakė: "Katalikams". Žmogelis bėgte nubėgo prie savųjų visa gerkle šaukdamas: "Meskite darbą, čia bus bažnyčia tiems prakeiktiems katalikams!" Tuojau visi pasiėmė, kas jiems priklauso, nužygiavo reformatų bažnyčios link. Tą visą girdėjo katalikai. Jie iš džiaugsmo šoko ir šūkavo.

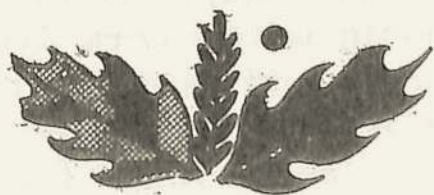
Vienas dvaro užvaizdas, reformatas, tuojau nubėgo pas reformatų kunigą prašyti, kad jis viską darytų, kad tik neįvyktų muštinės. Priartėjęs reformatams prie klebonijos, kunigas, lyg nieko nežinodamas, pasiteiravo, kas čia esą pasidareę. Visi šaukė, keikėsi ir koliojo katalikus: "Jie visą Papilį išdegino, kaip mes galime leisti čia statyti jiems bažnyčią! Mes tuojau sudeginsime visus sienojus!" Kunigas, pamatęs turįs reikalą su įsikarščiavusiais

žmonėmis, tarė: "Mieli mano parapijonys. Man atrodo, kad ne visai teisingai suprantate šį reikalą. Mes, reformatai, paveržėm šią bažnyčią iš katalikų. Viena šios bažnyčios pusė yra tikrai mūsų, o antrapusė yra jų. Mes esame skolingi jiems pusę bažnyčios. Mūsų pareiga jiems pagelbėti pastatyti bažnyčią". Balsas iš būrio nuškambėjo: "O kas užmokės už išgriautą ir išdegintą miestelį?" Kunigas jam atsakė: "Mes visi naikinome kitų nuosavybę. Visi esame kalti. Ar jūs norite, kad tokia padėtis pasiliktų visam laikui?" Visi vienu balsu sušuko: "Ne, ne, ne!" Jei to nenorite, tai eikite prie jums paskirto darbo ir dirbkite, kaip geri žmonės, tikri krikščionys". Pastoviniavę, truputį pasiginčiję, -sugrįžo atgal prie savo darbo.

Grižus reformatams prie darbo, tad katalikai užprotestavo: tie biaurybės neturį teisės liesti jų bažnyčios. Katalikai savo kunigo Papilyje neturėjo. Tai vienas iš dvaro pareigūnų, pasilipęs aukščiau ant sienojų, kad visi jį matytų, pradėjo savą kalbą: "Mieli mano tikėjimo prieteliai! Leiskite mūsų broliams, kad jie pagelbėtų mums pastatyti bažnyčią, nes jie jaučiasi, kad yra mums skolingi. Jūs nenorite, kad kito tikėjimo žmonės statytų jūsų bažnyčią. Atsiminkite štai ką: sienojis nėra pastatas, o ir pastatas nėra bažnyčia, kol pilnai nėra įrengta ir pašventinta. Tik po kieliko su švenčiausiu sakramentu įnešimo bei pirmųjų mišių atnašavimo, ji pasidaro šventa bažnyčia. Šie sienojai neturi jokio šventumo. Prie jų gali dirbti kiekvienas ir nebus papildyta jokia nuodėmė". Pabaigoje dar paklausė: "Ar jūs norėtumėte ramaus gyvenimo, kaip buvo anksčiau?" Visi sušuko: "Taip!"

Baigęs, jis pakvietė vieną iš įtakingesnių savo pasekėjų ateiti prie jo. Taipgi paprašė, kad ir reformatai parinktų vieną iš savo tarpo. Kai tas buvo padaryta, -dvaro reformatų pareigūnas ir paskirtas atstovas iš reformatų paėjo iki pusės aikštės, kuri skyrė abu būrius. Tą patį padarė ir katalikai. Vienas dvaro pareigūnas tarė: "Paduokite vienas kitam ranką ir prižadėkite, kad jūs ir jūsų atstovaujami žmonės čia padaro taiką, pasižada daugiau vieni kitų nepuldinėti ir taikoje gyventi". Visi pajuto palengvėjimą. Daugeliui net ašaros riedėjo iš akių.

Po kelerių metų bažnyčia buvo baigta. Gyvenimas pasidarė ramus. Užpuolimai buvo beveik pranykę. Tik vienur, kitur per išsišokėlius pasitaikydavo apsistumdymų. Žmonės peikdavo tuos išsišokėlius. Kunigai iš sakyklų išvardindavo prasikaltėlius. Buvusi neapykanta laipsniškai mažėjo ir per metų eilę beveik visai išnyko.



VASARIO 16 MININT

Jei mes, vyresnioji karta, galėjome 22-jus metus savo tėvynėje laisvi būti, laisvai gyventi ir entuziastingai darbuotis, tai tik dėka tų pasišventusių vyrų, kurie mums tą laisvę iškovojo. Jiems visuomet privalome būti dėkingi ir niekuomet jų nepamiršti.

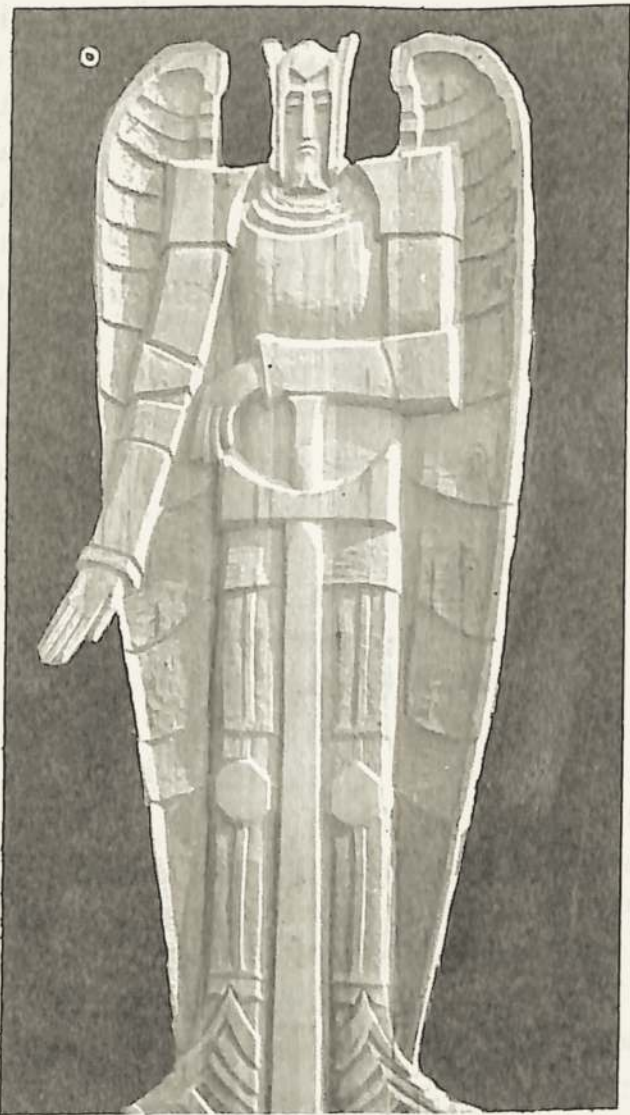
Minėdami Vasario 16-tąją, tarpe kitų iškilių vyrų, visuomet turėtume prisiminti, daug padariusius prie Lietuvos atstatymo, dvi stambias advokatų figūras: II-jo ministerių kabineto ministerių pirmininką Mykolą Sleževičių ir to kabineto finansų ministerių Martyną Yčą. Tame 1918-1919 m. audringame ir netikrame laikotarpyje jie abu pasirodė, kaip drąsūs, energingi ir nepamainomi.

Lietuvos nepriklausomybės atstatymą su sunkiai nugalimomis kliūtimis, kurias teko nugalėti daugumai mūsų vyresniosios kartos pasišventėlių, tuos lemtinguosius laikus atvaizduoja rašytojas J. Gliuda savo istoriniame romane "Sunkiausiu keliu", išėjusiame 1973 m. pradžioje. Adv. Jonas Našliūnas, recenzuodamas tą knygą (Naujienos, 1973. III. 14-15, Nr. 62-63) objektyviai aptarė paminėtų vyrų nuopelnus.

Adv. M. Sleževičius atsikūrimui Nepriklausomos Lietuvos, jos apgynimui nuo priešų, pašaukė savanorius į Lietuvos kariuomenę, išleisdamas atsišaukimą "Į Lietuvos piliečius". M. Sleževičius buvo faktinis kariuomenės organizatorius, tai jo vienas iš svarbiausių nuopelnų. M. Sleževičiui, kol susikurs Lietuvos kariuomenė, pavyko išreikalauti iš Vokietijos vyriausybės palikti ilgesniam laikui Lietuvoje vokiečių kariuomenės dalinius, kurie padėjo mūsų kariuomenei išvyti iš Lietuvos rusų-bolševikų pulkus. Apie M. Sleževičių adv. J. Našliūnas savo recenzijoje taip rašo: "Buvo nemažai ano laikotarpio žmonių, kurie manė, jeigu ne M. Sleževičius su savo energija, dinamika, drąsa ir užsidegimu, vargu ar būtume sėpėję per tokį laiką sukurti Lietuvos kariuomenę".

Lietuvos savanoriai plikomis rankomis apginti krašto nuo priešų negalėjo. Reikalingi buvo ginklai. O tam reikalui, kaip kariuomenę organizuojant, taip ir kuriant valstybę, buvo reikalingi pinigai. Valstybės Tarybos rūpestis-gauti iš Vokietijos 100 milijonų markių paskolą, -buvo realizuotas įgaliojus šiai misijai atlikti labai tinkamą žmogų M. Yčą.

Adv. M. Yčas I-jo Pas. karo metu, be reikšmingų darbų lietuvių švietimui, ko niekas kitas šioje srityje nėra tiek padaręs, taipgi didžiai nusipelnė būdamas finansų ministru pirmuose trijuose ministerių kabinetuose. Ats. mjr. Petro Gudelio išleistoje 1972 m. knygoje: "Bolševikų valdžios atsiradimas Lietuvoje 1918-1919 m.



TAIKA AR KARAS DAGYS



Dr. BASANAVIČIUS skelbia Lietuvos nepriklausomybę (reljefas) DAGYS

jų pačių dokumentų šviesoje", apie M. Yčą randame sekančias žinias: "Kad lietuvių kamienas buvo išsaugotas Rusijoje, didelis nuopelnas priklauso Dūmos atstovo M. Yčo vadovaujamam nukentėjusiems nuo karo šelpti komitetui. Jis visuose Rusijos užkampiuose turėjo daugiau kaip 250 skyrių. Jis buvo įsteigęs 254 mokyklas, pradedant gimnazijomis ir baigiant amatų mokyklomis; daugybę bendrabučių moksleiviams ir prieglaudų pavargėliams, taip pat šelpė senesnio amžiaus ir ligų prispaustusius atskirai gyvenančius lietuvius. Lėšų tiems reikalams jis gaudavo pagal sąmatas iš kunigaikštystės Tatjanos komiteto" (23 psl.).

Toliau, 95 ir 96 psl., kur kalbama apie Nepriklausomos Lietuvos kūrimosi pradžią, taip parašyta: "Matydama, kad vokiečių karinė galybė griūva, Valstybės Taryba 1918 m. spalio mėn. pabaigoje atliko pirmuosius konkrečius žygius įsteigti laikinajai vyriausybei ir perimti valdžiai iš vokiečių. Tačiau vokiečių okupacinė valdžia visomis išgalėmis priešinosi.

Laikinoji vyriausybė iš pat pradžių turėjo didelių sunkumų su pinigais. Štai kaip tą reikalą apibūdina pirmasis finansų ministe-

ris M. Yčas: "Visam tam reikalinga buvo trijų dalykų: pinigų, pinigų ir pinigų. Kas tuos pinigus turėjo parūpinti? Žinoma, finansų ministeris. Ir štai man teko užtraukti pirmą Lietuvos valstybės vidaus paskolą, sumai 30,000 markių. . . Šešioms ministeriams padalinau po lygiai: kiekvienas gavo 5,000 markių, su kuriomis pradėjo organizuoti ministerijas". Daugiau lėšų beieškodamas, ministerių kabinetas nutarė pareikalauti iš vokiečių okupacinės valdžios, kad ji asignuotų "iš krašto įplaukų avansą ligi atsiskaitymo 15 milijonų markių". Derybas su Darlehenkasse-Ost jis taip aprašė: "Vokiečių karo valdžia mūsų krašte, nuo pat Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo dienos, buvo stojusi į griežtą opoziciją prieš mūsų nepriklausomos valstybės sukūrimą. Todėl šis konkretus reikalavimas pastatė juos prieš dilemą—arba davus 15 milijonų tuo pačiu jau pripažinti Lietuvos vyriausybę su visomis išdavomis, arba toliau traktuoti ją kaip nesančią. Telefonas neperstojo veikęs tarp Berlyno ir Kauno. Aš buvau šaukiamas kelis kartus duoti vis naujų paaiškinimų, ir apie 11 val. nakties, matyt, buvo gautos galutinės instrukcijos iš Berlyno asignuoti mums 10 milijonų markių, išmokant po du su puse milijono savaitėje". . .

Tik sumaniai pasinaudojus pasitraukiančiųjų vokiečių keblia padėtimi, pavyko priversti vokiečius sutikti duoti ir didesnę paskolą. M. Yčas tą kombinaciją smulkiau šitaip aprašo: "Vokiečiai, traukdamiesi iš mūsų krašto, neturėjo jokio fizinio galimumo išvežti jų įtaisytas mūsų krašte įmones, k. a. : elektros stotis, lentpiūves, įvairius fabrikus, telefono ir telegrafo linijas bei medžiagą ir t. t. Todėl jų ūkio skyriaus vedėjas. . . kreipėsi į mane su pasiūlymu tas visas įmones perimti savo žinion ir už jas vėliau atsiskaityti su Vokietija. . . Aš jam pasakiau, jog nėra jokio galimumo man tą visą priimti, nes mes neturime nei milicijos, nei policijos, nei kariuomenės, kuri galėtų tas įmones apsaugoti. . . Jei vokiečių vyriausybė nori, kad mes pirktume. . . , ji turi duoti mums galimumą suorganizuoti administracinį aparatą, ir todėl aš prašiau paskolinti mums bent 100 milijonų markių tam reikalui. . . Tik po sunkių derybų gruodžio mėn. pabaigoje minėta paskola buvo gauta".

Adv. J. Našliūnas savo recenzijoje paskolos gavimą taip įvertina: "Jeigu paskola nebūtų gauta, kažin ar M. Sleževičius būtų buvęs toks sėkmingas ginkluotas pajėgas kurdamas, ir kažin ar būtų įėjęs į Lietuvos istoriją, kaip Lietuvos kariuomenės kūrėjas? Laimingas supuolimas, kad tuo pačiu laiku buvo gauta paskola". . .

Kad paskola tinkamu laiku buvo gauta, tai tas didžiai reikšmingas nuopelnas priklauso kuratoriui adv. Martynui Yčui. Minėdami Vasario 16-tąją, neturėtumėme aplenkti nepaminėję šių didžių Lietuvos Valstybės kūrėjų. Tenka apgailėstauti, kad dar iki šiol apie adv. dr. M. Yčą neišleista platesnė jo biografija. Žinios ir atsiminimai apie jį, laikui bėgant, nueina užmirštin.

KLAIPĖDOS KRAŠTAS IR UOSTAS

Šiais metais minime 50 m. sukaktį, kai Klaipėdos kraštas, vokiečių jungą šimtmečius nešęs, gaivalingai sukilo ir, nusikratęs pavergėjų, prisijungė prie savo didžiosios sesutės-Lietuvos.

Nesigilinsime į krašto istoriją, kodėl ten, gilioj senovėj, įsiviešpatavo kryžiuočiai-vokiečiai. Lietuvos valdovai, turėdami daug reikalų rytuose, atidėliojo vėlesniam laikui sutvarkymą Lietuvos žemių vakaruose. Galima sakyti, čia ir buvo didžiausia jų klaida. Didžioji Lietuva nusilpo, buvo suskaldyta ir tapo carų verge.

Praūžus I Pas. karui, Amerikos prezidento T. W. Wilson tartas žodis: "Kiekviena tauta turi teisę būti laisva ir tvarkyti savo reikalus, kaip ji nori", -turėjo didžios reikšmės. Dalis Mažosios Lietuvos, Klaipėdos kraštas, vakarų sąjungininkų buvo išjungtas iš pokarinės Vokietijos ir laikinai pavestas Prancūzijos priežiūrai.

Mūsų pietų grobuoniškas kaimynas-lenkai, būdamas pajėgesnis ir turėdamas tampresnius santykius su prancūzais, niekindamas lietuvius darė viską, kad Klaipėdos kraštas nebūtų priskirtas Lietuvai. Berlynas ir vietos vokiečiai stengėsi, kad Klaipėdos kraštas neatitektų ne tik lietuviams, bet ir lenkams. Jie, vokiečiai, norėjo, kad Klaipėdos kraštas būtų laisvas ir nepriklausomas, anot jų-Freistadt. Jie manė, kad tokiaipadėčiai esant, ateity galės lengviau vėl prijungti prie Vokietijos. Tai matydami Klaipėdos krašto mažlietuviai sujudo: įsteigė Mažosios Lietuvos Vyr. Gelbėjimo Komitetą ir pasiryžo sukilti. Jie prašė Lietuvos vyriausybę jų pastangas paremti, juos globoti. Daugeliui atrodė, kad sukilimas neįmanomas: kaip tokie maži gali pasipriešinti galingiems sąjungininkams!

Šviesaus atminimo du drąsūs vyrai-ministeris pirm. E. Galvanauskas ir J. Budrys pritarė Maž. Lietuvos Gelbėjimo Komitetui. Sukilimas buvo įvykdytas, prancūzai išprašyti iš Klaipėdos ir Lietuvos trispalvė pakilo visame Klaipėdos krašte, o išdidūs sąjungininkai turėjo nusileisti mums-mažiesiems. Ypač turime būti dėkingi ministeriui pirm. E. Galvanauskui už jo drąsą ir suradimą sumanaus sukilimui vado J. Budrio. Jei ne tie drąsūs Lietuvos sūnūs, greičiausia Klaipėdos krašte būtų šeimininkavę lenkai ir nuodiję mūsų gyvenimą.

Atgavus Klaipėdos uostą, atsivėrė vartai į platųjį pasaulį. Nebereikėjo prašyti kitų malonės. Anksčiau, didele dalimi, nuo kaimynų nuotaikos priklausydavo mūsų gyvenimas. Tiek vieni, tiek kiti išnaudodavo mūsų sunkią padėtį, imdami aukštus mokesčius už visokeriopą patarnavimą, įvežant ir išvežant prekes pro jų uostus.

Vokietijos valdymo laikais Klaipėdos uostas buvo apleistas.



Klaipėdos uosto švyturys



Klaipėdos uostas



Jūrų kapitonas kuratorius Stasys DAGYS, buvęs Klaipėdos uosto inspektorius



Klaipėdos uosto direkcija 1934-1939 m. (iš k. į d.)—I-je eilėje: prek. RADZEVIČIUS, direkcijos pirm. inž. B. SLIŽYS, uosto kap. A. DAUGIRDAS; II-je eilėje: N. N., direkcijos reikalų vedėjas PATAS, jūrų kap. inž. BUNTINAS, uosto insp. S. DAGYS, uosto muitinės vald. V. EMPAKERIS

Daugiausia pro jį buvo išvežami Rusijos medžiai. Vokietijai jis buvo nereikalingas. Nuo tikrojo savo užnugario-Lietuvos jis buvo atskirtas. Klaipėdos uostas kartu su Klaipėdos miestu, prijungus prie Lietuvos, pradėjo geriausias savo gyvenimo dienas, nes jis buvo vienintelis mūsų valstybės uostas. Kas metai vis daugiau ir daugiau atplaukdavo laivų ir nuolat didėjo krovinio apyvarta. 1913 m. įplaukė 789 laivai su 340, 000 tonų krovinio. Tarp įplaukusių laivų buvo daugumoje maži būriniai laivai 150-300 tonų talpos. 1922 m. įplaukė 615 laivų su 215, 500 tonų prekių, o jau 1938 m. įplaukė 1544 laivai su 1, 800, 000 tonų prekių. Taigi, po 16 metų, uostui prisijungus prie Lietuvos, įplaukiančių laivų skaičius padidėjo dvigubai, o krovinio apyvarta padidėjo net penkeriopa.

Lietuvos laikais laivai atplaukdavo prikrauti anglimis, druska, geležimi, mašinomis, audiniais, automobiliais, cementu ir kitokiomis prekėmis, o išplaukdavo pakrauti sviestu, kumpiais, bekonu, dešromis, kiaušiniais, odomis, grūdais, faniera ir kitokiomis mūsų krašto gėrybėmis. Be to, reguliariai lankydavosi švedų ir anglų keleiviniai laivai, o vasaros metu atplaukdavo ir vokiečių keleiviniai laivai.

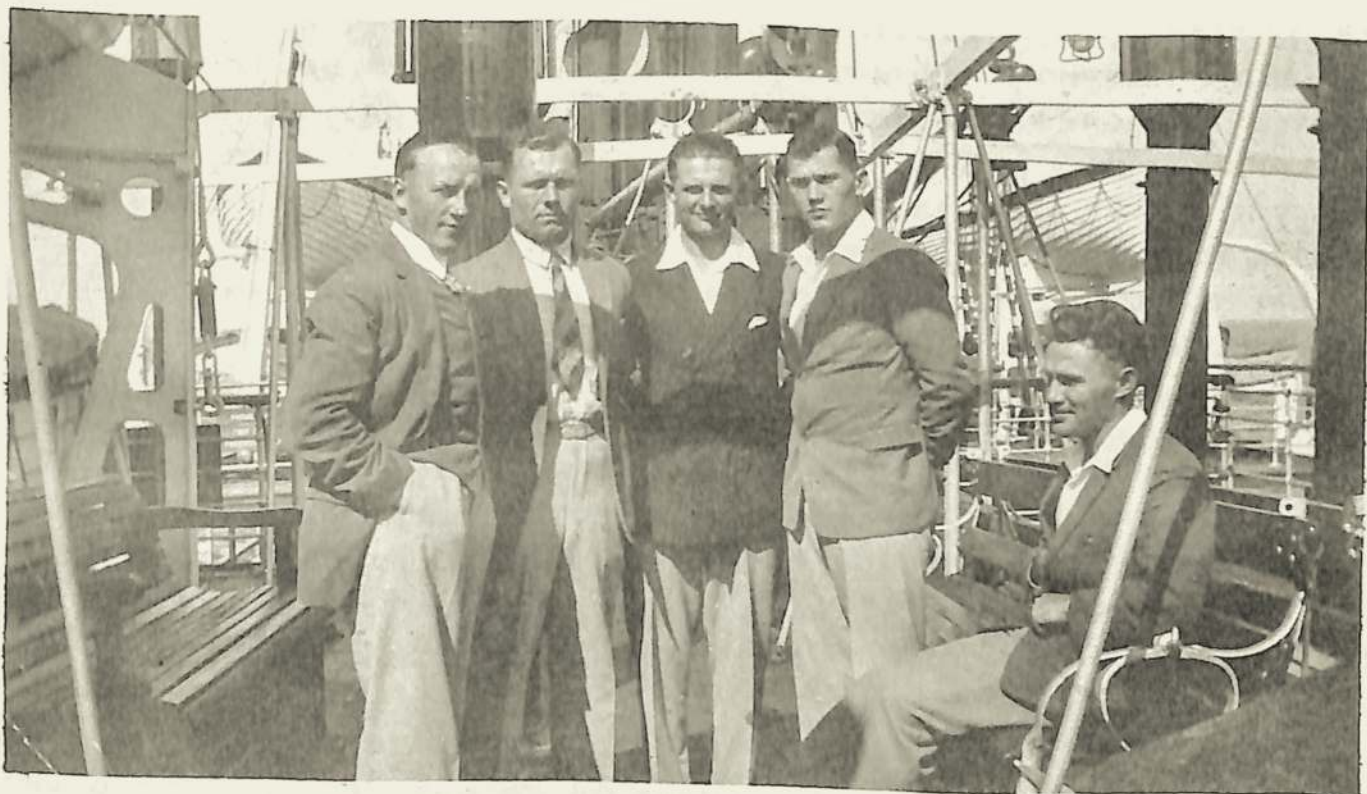
Uostas Lietuvos vyriausybės buvo žymiai pagerintas. Uosto baseinai buvo pagilinti nuo 13 ligi 27 pėdų. Buvo statomos naujos krantinės, prie kurių būtų galėję prisirišti didieji vandenynų laivai. Jau 1927 m. buvo iškastas naujas baseinas, kuris kainavo 6 milijonus litų; pastatyti didžiuliai Lietūkio, Lietuvos Banko ir muitinės sandėliai. Be to, prekėms krauti į laivus ir iškrauti buvo įrengti modernūs kranai.

Gyvas judėjimas, didelis darbo jėgos poreikis, geresnis darbininkijos gerbūvis atsiliepė ir į patį miestą. Klaipėda pradėjo sparčiai augti. 1939 m. miestas turėjo apie 50, 000 gyventojų. Išaugo visa eilė naujų rūmų, gražių pastatų, iš kurių ypač pažymėtini Vytauto Didžioji gimnazija, Raudonojo Kryžiaus ligoninė, Pedagoginis Institutas, pradž. mokykla ir su ja sujungti sporto rūmai, amatų mokykla, -tai didžiausias pastatas Pabaltijy.

Klaipėdos mieste išaugo didelė pramonė, ypač pažymėtini fabrikai: celiuliozės, fanieros, audinių, trašų, muilo, rūkalų ir mėsos gaminių - "Maistas". Veikė kelios didelės lentpiūvės, laivų statyba, uosto dirbtuvės ir daug kitų mažesnių gamybos įmonių.

Klaipėda pasidarė žymus mokslo-kultūros centras. 1934 m. buvo įkurtas Prekybos Institutas, 1935 m. - Pedagoginis Institutas; įsteigtas valstybinis teatras, leidžiami žurnalai: "Jūra", "Pajūris" ir kiti laikraščiai.

Gaila, kad gana ilgai užtruko, iki buvo įsteigtas Lietuvos prekybos laivynas. Ilgą laiką naudojantis svetimais laivais, daug, labai daug reikėjo sumokėti svetimiesiems, tuo didžiai apsunkinant valstybės biudžetą. Tik 1935 m. buvo nupirktas pirmas Lietuvos laivas



Lietuviai kadetai, atlikę mokomajame laive praktiką, grįžta į Suomijos Jūrų Navigacijos Institutą (iš k. į d.): M. LIMBA, S. DAGYS, K. DAUGĖLA, A. RASIULIS, B. KRIKŠTOPAITIS



Laivai Klaipėdos uoste žimos baseine

"Maistas", kuris pradėjo plaukioti su Lietuvos vėliava. Tuoju buvo pastebėta, kokia yra nauda turėti savus laivus. Tais pačiais metais buvo įsigyti ir kiti laivai: "Kretinga", "Utena". Vėliau kasmet prisijungė daugiau: "Marijampolė", "Šiauliai", "Kaunas", "Panevėžys". Tuo pačiu laikotarpiu Reišio vadovaujama b-vė "Sandėlis" įsigijo du laivus-"Nidą" ir "Klaipėdą". Visų laivų kapitonai, kari-

ninkai ir visa įgula buvo lietuviai.

Iš savojo laivyno turėjome ne tik nemažai naudos, bet ir lankydamasis įvairiuose kraštuose garsino Lietuvos vardą; priminė pasauliui, kad kažkur prie Baltijos jūros yra nedidelė, bet drąsi, sumani, ryžtinga lietuvių tauta ir Lietuvos valstybė. Prof. K. Pakšto žodžiais tariant, mes iki atgaunant uostą, buvome lyg erelis uždarytas narve. Atgavę uostą ir įsteigę savo laivyną, išskridom iš narvo ir nuolat stiprėjančiais sparnais skriejom iš vieno uosto į kitą, ne kartą net gana toli.

Kiekvieniame lietuvyje, priėjimas prie jūros ir ypač savo laivyno įsteigimas, sukėlė lig tol nepajustą džiaugsmą, ryžtą, norą gyventi, būti amžinai laisvu. Kiekvienas lietuvis, kai tik pasitaikydavo proga, vykdavo prie jūros, į Klaipėdą. Grįždavo namo pilnas išspūdžių, negalėdamas atsistebėti, kaip Lietuva tokia maža ir per tokį trumpą laiką galėjo tiek padaryti.

Iš tikrųjų, jei politiniai įvykiai būtų vystęsi normaliau ir taikingesne raida, jeigu ne ta baisioji žmonijos rykštė-II-sis Pas. karas, tai šie Klaipėda būtų tikrai graži, būtų turėjusi jau virš šimto tūkstančių gyventojų ir būtume toli pažengę laivininkystės srityje.

Liūdime, kad mūsų tėvynė žiauriai naikinama bei niekinama, kad mūsų sesės ir broliai yra slegiami sunkios rusų-mongolų letenos. Tikėkime, kad ne amžinai Lietuva bus vergijoje. Vėl sušvis laisvės saulė virš Lietuvos ir Baltijos jūros. Ir vėl laisvas lietuvis jūrininkas, kaip tas erelis, savais laivais raižys Baltijos jūrą ir lankysis tolimiausiųose pasaulio uostuose.

DAGYS

TU LAIMĖS NIEKAD NEŽINOSI

Tu kaip gėlelė rugienose,
Tu kaip pūkelis tarp bangų,
Ar laimę tu dar sužinosi, -
Ar bus gyventi dar smagu?..

Tu kaip rūtelė iš darželio
Rūstaus likimo išrauta
Ir kojoms mindžioti prie kelio
Tarp purvynėlių numesta.

Tu laimės niekad nežinosi,
Našlaitė liūdinti viena, -
Tu ta gėlelė rugienose
Iš pašaknėlių pakirsta.

DAGIO SKULPTŪROS PARODA



Vaikas, mėgstant medžioti, palieka muziką
(reljefas) DAGYS

Individuali Dagio skulptūros darbų paroda, surengta Čiurlionio galerijoje paties dailininko su Ponia, atvykusių iš Toronto, buvo atidaryta 1973 m. balandžio 6 d. ir tęsėsi ištisą savaitę iki balandžio 15 d. imtinai.

Paroda buvo gausi meno kūriniais. Atvežta apie šimtas įvairaus didžio eksponatų. Net naujai įrengtos Čiurlionio galerijai patalpos buvo perankštos tokiai gausiai parodai.

Didžiąją eksponatų dalį sudarė visokiausio dydžio medžio statulos ir bareljefai. Buvo parodyta ir keliolika bronzos darbų ir viena marmuro. Tai dailininko 20-ties metų kūrybos vaisius, nors, toli gražu, ne visi darbai buvo atvežti. Parodos atidarymo metu, tartame žodyje, dailininkas išreiškė troškimą kurti liaudies bei Lietuvos istorijos motyvais. Dailininkas taipgi parodė skaidrėmis puikių "miražų" iš pasaulio tvėrimo, gyvavimo ir jo pabaigos. Tai es-



Skulptorius DAGYS, svečias iš Toronto, kalba parodą atidarant (iš k. į d.): dail. DAGYS, Čiurlionio galerijos direktorė Vanda BALUKIENĖ, Aldona LABOKIENĖ ir p. VALAITIENĖ. Chicago, 1973.IV.6
Nuotr. M. NAGIO



Skulptorius DAGYS (kairėje) demonstruoja parodos žiūrovams savo sukurtus „miražus“. Chicago, 1973.IV.6
Nuotr. M. NAGIO

tetiškai vertingi ir žavingų spalvų piešiniai, prie kurių dailininkas dirbo porą metų.

Visus stebino dailininko Dagio produktingumas. Sukurtieji me-



Skulptūros parodos atidaryme dalyvavę dailininkai (iš k. į d.): Mikas ŠILEIKIS, Magdalena STANKŪNIENĖ, Jokūbas DAGYS, Aldona LABOKIENĖ, Vladas VAITIEKŪNAS, Bronius MURINAS. Chicago, 1973.IV.6 Nuotr. M. NAGIO

niniai dalykai yra įdomūs, vertingi ir artimi lietuvių sielai. Dail. Dagys yra stiprus savitu originalumu, savita technika ir įvairia tematika. Jo darbai turi ryšį su gyvenimu, istorija bei realybe. Kūriniai išraiškingi, jautrūs ir intriguoja žiūrovą.

Dagio paroda ypač įdomavosi dailininkai ir meno mėgėjai. Paroda turėjo pasisekimą. Lietuvių spauda gerai įvertino skulptorių Dagį. Dail. M. Šileikis: "Jeigu Dagio skulptūra remtųsi akademiniais principais technikos atžvilgiu, tai ar būtų tokia išraiškinga ir jautri, kokia yra dabar? ... Dagys moka piešti ir skulptuoti nepamėsdamas ryšių su realybe. Modernieji tapytojai ir skulptoriai žavisi primityvių rasių menu vien dėl jų formos paprastumo, kurioj yra visas to meno grožis ir išraiška" (Naujienos, 1973. IV. 13, Nr. 88). Dail. Mikalojus Ivanauskas: "Skulptoriaus Jokūbo Dagio meno darbai jau seniai yra įrašyti į lietuvių nacionalinę meno istoriją. Jie perdėm lietuviški savo tautiniu ir nacionaliniu charakteriu; gyvenamojo momento aspiracijomis-kova už tautos valstybinę nepriklausomybę ir tinkama reprezentacija svetimuose. Dail. Dagys neatsilieka taip pat nuo modernių laikų laisvės privilegijų, kurias panaudoja racionaliai ir santūriai formų suprastinime, deformavime ir stilizavime. Jo kūrinuose atsispindi gili religinė nuotaika ir ryžtingo kūrėjo dvasia" (Mūsų Žinios, 1973. IV. 15, 8-30).

Kuratoriumi skulptoriui Dagiui-kuo tvirčiausios sveikatos ir nepalaužiamos energijos tautinės kultūros kūryboje!

MELANCHOLIŠKAS GRUODIS

Jau ir gruodžio sulaukėm-
Galo metų su juo:
Mūsų dienos nuplaukia,
Kaip tas upės vanduo...
Mūsų dienos nuplaukia-
Nebegriš jos daugiau,
Ir daugiau nesulauksim,
Ką praleidome jau!

Gal būt dar pora gruodžių
Mums už durų pabels:
Žilą galvą beturim,
Kaip žiedeliai obels...
Gal būt dar pora metų
Nejučiom praskubės,
Apdengti juodai ratai
Mus atveš prie duobės...

M. Z.

DAGYS

Į AMŽINYBĘ LYDINT

Tu ankstų rytmetį neb'kelsi
Ir nebegulsi per vėlai,
Ir niekad niekam neb'siskųsi,
Kad begaliniai pavargai.

Tu šiuo pasauly neb'sidžiaugsi
Ir neb'viešėsi tarp draugų,
Ir apsilankančių neb'lauksi-
Lauktųjų vis mielų svečių...

Tu šaltą žemę vis bučiuosi
Su lūpom vystančiom karste,
Ir viską jai tu atiduosi,
Kad ji prisiglaudė tave...

Perlėks per tavo kapą vėjas,
Perskris paukštelis debesų,
Pabirs gėlelės nužydėję,
Paluš stiebeliai iš šaknų...

Bet vėl pakils saulutei kviečiant,
Vėl pumpurėliai prasiskleis, -
Pragis paukštelis-mielas svečias,
Tik nebebūsi tu su jais.

Tu ankstų rytmetį neb'kelsi
Ir nebegulsi vakare,
Ir niekad nieko nebeklausi, -
Kas vargt padės, kas guos tave...

Pabaigęs savąją kelionę,
Beeidamas vingių-vingiais,
Tu nuėjai į Jo malonę
Su išgyvenimais savais...

IŠKELIAVUSIEJI AMŽINYBĖN

MOKYTOJAS JONAS DILYS

Daugeliui biržiečių pažįstamas, buvęs Biržų gimnazijos mokytojas, Ev. Reformatų Bažnyčios kuratorius, Jonas Dilys, pragyvenęs viengungiu 85 su viršum metų, mirė 1973 m. vasario 25 d. savo gimtinėje-Svidžiuose.

Mkt. J. Dilys gimė 1887 m. birželio 23 d. (sen. st.), Svidžių kaime, Biržų vls. ir aps. Mokėsi Nem. Radviliškyje, Kaune, Kijeve, Peterburge. 1919 m. sausio 20 d. pradėjo mokytojauti Biržų gimnazijoje, dėstydamas pasaulinę istoriją.

1920 m. įsijungė į Biržų "Mūzos" dailės draugijos darbą. Vadovavo Lietuvos gyventojų ir turto surašymui Biržų valsčiuje 1923 m. Šiam darbui talkininkauti pasikvietė Biržų gimnazijos vyresnių klasių mokinius. Trumpą laiką buvo Biržų metereologijos stoties vedėju. Priklausė ir veikė Lietuvos mokytojų profesinės sąjungos Biržų skyriuje iki sąjungos uždarymo 1936 m. Ilgą laiką buvo Biržų žemės ūkio draugijos nariu. Labai domėjosi kultūriniu ir visuomeniniu gyvenimu.

Iš mokytojavimo Biržų gimnazijoje buvo atleistas 1928 m. Mokiniai mokytoją Dilį mėgo. Dėl savo švelnaus būdo nesugebėjo palaikyti klasėje reikiamos drausmės. Per jo pamokas mokiniai, išnaudodami jo švelnumą, per laisvai elgdavosi.

Iki pirmosios Sovietų Rusijos okupacijos buvo Biržų Spaudos Fondo knygyno vedėju. Per pirmąjį bolševikmetį buvo Biržų aps. liaudies švietimo skyriaus vedėjas. Vokiečių okupacijos metu gyveno savo ūkyje Svidžių kaime. Nuo 1944 m. vėl dvejus metus buvo Biržų aps. švietimo skyriaus vedėju. Po to, buvo paskirtas Papilio gimnazijos mokytoju ir išrinktas švietimo ir meno darbuotojų profsąjungos Biržų aps. komiteto pirmininku.

Susilpnėjus sveikatai 1947 m. nuo pedagoginio darbo atsisakė ir buvo paskirtas Biržų muziejaus direktoriumi. Po kurio laiko grįžo gyventi į savo gimtinį kaimą Svidžius. Čia dirbo jo namuose įrengtame klube, skaitykloje.

Mkt. J. Dilys buvo kuklus, ramaus būdo, doras, visiems malonus, prieteliškas, geros širdies ir kitiems žmonėms jautrus. Pikto žodžio niekas iš jo nėra išgirdęs. Tebūnie kilniam humanistui, mūsų Bažnyčios kuratoriui, lengva tėviškės žemelė.

J. Kregždė

TEISININKAS MYKOLAS JAŠINSKAS

Kun. P. Dagį ir lietuvius reformatus, gyvenančius New Yorke, sujaudino pavėluotai gauta žinia, kad 1972 m. gruodžio 10 d., eidamas gatve, Williamsburge, nuo širdies smūgio mirė teisininkas Mykolas Jašinskas. Jį žmonės rado gatvėje pusgyvį, iššaukė policiją, bet nuvežtas į ligoninę, neatgavęs sąmonės, mirė. Pas jį nerado jokių, asmenybę įrodančių, dokumentų. Po to jį nugabeno į Kings County ligoninę, kur yra specialūs šaldytuvai ir ten išlaikė virš 10 dienų. Padarius pirštų nuospaudus, policija išaiškino jo tapatybę, bet neatsirado, kas jo palaikus paimtų ir palaidotų. Pagaliau, atsirado samarietis kap. J. Jankus, kuris jį gerai pažino ir iš savo kuklių lėšų Jašinsko palaikus palaidojo.

Teisininkas Mykolas Jašinskas gimė 1908 m. gruodžio 23 d. Marmakiškių kaime, Biržų vls. Baigęs Biržų gimnaziją, įstojo į Kauno V. D. universitetą, kurį su pasižymėjimu baigė. Neužilgo, kaip gabų teisininką, paskyrė teisėju. Sakoma, kad tai buvęs vienintelis, jauniausias amžiumi, teisėjas Lietuvoje. Karinę prievolę atliko Kauno karo mokykloje jaun. leitenanto laipsniu. Paskutiniaus laisvos Lietuvos laikais dirbo Vilniaus apygardos teisme, kur ėjo teisėjo pareigas. Užėjus antrajam bolševikmečiui, pasitraukė į Vakarų



Teisininkas Mykolas JAŠINSKAS

ir 1950 m. atvyko į JAV. Nors būdamas dar jaunas, Amerikoje nesiekė karjeros, nepriklausė jokioms organizacijoms, bet tyliai ir kukliai leido tremtinio dienas. Visą laiką dirbo įmonėje ir prieš pat mirtį, kad gražiau ir jaukiau sulaukti Kalėdas, išdažė savo nedidelį butelį, bet Aukščiausias nebeleido jam sulaukti nei Kalėdų, nei pensijos, kurią turėjo pradėti gauti už 13 dienų.

Graudu darosi, kad tokiame New Yorke, kur dar priskaitoma apie 50,000 lietuvių, kur veikia nemažai organizacijų, nėra nė vienos, kuri pasirūpintų palaidoti lietuvių, kaip pridera krikščionims. Tai gal ne pirmas ir ne paskutinis toks skaudus atsitikimas.

K. Klastauskas

ROČESLOVAS MAŽEIKA

Ročaslovas Mažeika, reformatas, gimęs 1910 m. Biržų krašte, po sunkios širdies operacijos, per keletą dienų neatgavęs sąmo-

nės, mirė ligoninėje 1972. XII. 6, būdamas 62 metų amžiaus. Gyveno vienas, buvo nevedęs. Lietuvoje tarnavo gelžkelių valdyboje.



Ročeslovas MAŽEIKA

Amerikoje išgyveno 23 metus ir dirbo fabrike, kaip mechanikas. Pašarvotas buvo Lekavičiaus koplyčioje. Gruodžio 9 d. draugų ir bendradarbių skaitlingo būrio, su bažnytinėmis apeigomis, buvo išlydėtas ir palaidotas Lietuvių Tautinėse kapinėse.

Mūsų kartos žmonėms išsireiškimas: "dingo be žinios", arba "nežinomo kareivio kapas" yra ne svetimi. Tokių antkapio užrašą galėtumėme skirti ir miam velioniui.

Albertas Schweitzer sako: "Dar daug šaltumo reiškiasi žmonių bendravime, nes jie nedrįsta pasirodyti savo nuoširdumu tokiais, kokie jie esmėje yra". Bendraudami dažnai būname santūrus, nenorime liesti klausimų, kurių užklaustasis vengia. Todėl ir pasitaiko, kad ir širdamiesi nuo mieło gero draugo, su kuriuo buvo sėdėta viename bažnyčios suolo, ištisus metus dirbta vienoje darbovietėje, kartu praleistas laisva-

laikis žvejojant ar prie bilijardo stalo, ką velionis mėgo, viens antro arčiau nebuvo pažinta. Kas pažino mielą Ročeslovą, turėjo pastebėti jo prislėgtą nuotaiką, surištą su susirūpinimu ir kartu susilaikymą atverti savo širdį, išlieti savo pergyvenimus, patikėti savo vargus, kurie jį slėgė, gal nenorėdamas tuo kitus apsunkinti ir jiems rūpesčių sukelti. Vargino jį nusilpusi sveikata, pakartotinos nesėkmingos operacijos, didmiesčio gyvenimo tempas ir triukšmas, tėvynės ilgesys. Patyręs medicinos nepajėgumą gelbėti, nors tokios pagalbos nevengė, savo viltį ir pagalbą vis daugiau Dievuje reiškė. Iš vėliausių pasikalbėjimų girdėjosi užuomina, kad nebeilga jo žemės kelionė. Vengdamas skaitlingesnių pobūvių, norėdamas gauti dvasios stiprybės, nepraleisdavo progos dalyvauti šv. vakarienėj. Prašymo, kad praneštų, kai susirgs ar vyks į ligoninę, - neišpildė. Taip tad netikėtai ir nelauktai atsiskyrė iš mūsų tarpo. Kalėdų švenčių išvakarėse sugrįžo, kaip ištikimas vaikas, pas savo dangišką Tėvą.

Laidotuvėmis rūpinosi buvę jo kaimynai-Povilas Urbonas su ponia, kurie visus dalyvius po laidotuvių pakvietė pietums į restoraną. Dalyvavo virš 50 asmenų, kurie su meile bei gailėsčiu minėjo iškeliavusį draugbrolių. "Pavesk Viešpačiui savo kelią ir pasitikėk juo, tad Jis veiks ir padarys, kad užtekės tau pateisinimas, kaip saulės šviesa, ir tavo teisė, kaip vidudienis". (Ps. 37, 5).

Kun. S. Neimanas



VASARIO 16 GIMNAZIJA

X-SIS LIETUVIŲ EVANGELIKŲ ADVENTAS

Po Vasario 16 gimnazijos suruoštų kūčių sekančią dieną, 1972. XII. 17 d., Evangelikų Jaunimo Ratelis suruošė advento sekmadienio kavutę. Priešpiet Hüttenfeldo bažnyčioje pamaldas atlaikė kun. J. Stanaitis. Į bažnyčią susirinko daugiau tikinčiųjų, negu eilinais sekmadieniais.

Gimnazijos valgykloje prie per visą salę nusitęsusių stalų susėdo apie 50 asmenų. Jutai ir Romy Piedaitėms akordeonu palydint buvo pagiedota Kalėdų giesmė: "Tyli naktis, šventa naktis". Eglutę uždegė: ateitininkų pirm. P. Dauknys, skaučių atstovė A. Šaduikytė, skautų-L. Lipčius, Ev. Jaunimo Ratelio atstovė K. Ramanauskaitė ir mokinių komiteto pirm. V. Ivanovas. Eglutei sušvitus šimtu žvakučių, maldą prieš kavutę sukalbėjo kun. J. Stanaitis, prašydamas Tvėrėjo palaimos Jo vardu susirinkusiam būreliui.

Mkt. Fr. Skėrys pranešė, kad šiandieninė kavutė yra jubiliejinė. Evangelikų Jaunimo Ratelis jau 10-tą kartą susirenka evangelikų advento apmąstymų. Kai kurie šioje krikščioniškoje puotoje dalyvauja pirmą kartą (pr. metais iš okup. Lietuvos atvykę mkt. Kaciucevičiai ir kt.). Pavardėmis pristatė visus vyresniusius svečius. Kalbėtojas priminė evangelikų Kalėdas Lietuvoje. Jos būdavo apgaubtos šių dienų jaunimui sunkiai suprantama romantika ir mistika. Į bažnyčią būdavo vykstama rogėmis, dažniausiai per gilų sniegą ir aštrų speigą ne tik šventiškai apsirengus, bet taip pat ir nusiteikus. Būdavo užmirštami visi vaidai bei nesusipratimai ir gimęs Kūdikelis pasitinkamas tikrai kūdikiškai tyromis širdimis. Kai kunigas paskelbdavo angelų giesmės žodžius "Ramybė geros valios žmonėms"-kiekvienas jausdavo, kad tai jam asme-

niškai taikoma. Iš tikro, Išganytojo gimimo šventė per šimtmečius nešė taiką ir ramybę pasauliui. Karo dienomis nustodavo net ginklai žvangėję. Ir šiomet buvo siekiama ginklų paliaubų per Kalėdų šventes Vietnamo kare. Linkėjo, kad ir mes, laikydamiesi senos krikščioniškos tradicijos, puoselėtume savo širdyse taikos ir ramybės dvasią, kad vienas kitam būtume broliais ir seserimis.

Kun. J. Stanaitis pasidžiaugė, matydamas tokį šaunų būrį susirinkusių į evangeliškus apmąstymus. Tačiau dar ne visos kėdės užsėstos. Linkėjo, kad visas tuščias gimnazijos valgyklos kėdes per ateinančius trejus metus užimtų evangelikai ir pažadėjo asmeniškai tuo pasirūpinti. Pasiskundė sunkiomis keliaujančio lietuvių kunigo pastoracijos sąlygomis. Viešėdamas Romuvoje jis prisirinkęs geriausių išpūdžių, su kuriais pažadėjo supažindinti savo parapijiečius. Visiems, ypač moksleiviams, važiuojantiems pas tėvelius atostogų, palinkėjo smagių Kalėdų švenčių ir laimingų Naujų Metų. Jie bus laimingi tiems, kurie netingės mokytis ir dirbs iš peties. Pažadėjo dažniau lankytis šioje gimnazijoje.

VLB Romuvos apylinkės pirm. Sal. Antanaitis pavydėjo evangelikams tokio puikaus organizatoriaus, koks yra mkt. Fr. Skėrys. Jo jau suruošta 10 evangeliškų apmąstymo sekmadienių ir beveik dvigubai daugiau kalėdinių eglučių. Šie parengimai pareikalauja nemažai lėšų, bet mkt. Skėriui tai nėra jokia kliūtis-jis sugeba sutelkti.

Mkt. H. Septinius (iš Hanau) pasidalino su susirinkusiais jam staiga iškilusiu vieno sunkaus klausimo sprendimu. Būdamas pats nebe pirmos jaunystės, jis dažnai susitinka su senais žmonėmis. Lankydamasis Lübecke, kalbėjęs su Endriukaičiu, kuris turi brangų archyvą, susidedantį iš senų Prūsų Lietuvos leidinių ir kt. Skundėsi, kad neišgalvojęs kam palikti tą turtą. Dabar jam atėjusi išganinga mintis, kad tuo ir panašiais archyvais galėtų pasirūpinti mkt. Skėrys.

B. Girskytė padeklamavo "Baltos snaigės tyliai krinta"; Sigrid Preuss-vokiškai "Weihnachtslied"; B. Dubauskas akordeonu pagrojo "Žinau aš skaisčią rožę" ir "Linksmi skamba Kalėdų varpai"; P. Ramanauskas-"Kaip aš vertingas" ir J. Piedaitė-vokiškai "Weihnachten". Pabaigai visi sugiedojo "O džiaugsminga, išganinga ta Kalėdų skaisti diena", akordeonu palydint sesutėms Piedaitėms.

Mkt. Fr. Skėrys Ev. Jaun. Ratelio vardu padėkojo visiems už dalyvavimą šiame religiniame parengime, o ypač aukotojams, savo aukomis prisidėjusiems prie šios kavutės suruošimo. Palinkėjo gero kelio grįžtant į namus ir palaimintų Kalėdų švenčių bei laimingų Naujųjų Metų.

J. L.





Mažosios Lietuvos Lietuvių Draugijos šūpinyje, surengtame Lietuvių Tautiniuose namuose, mergaičių oktetas, vadovaujant Tėviškės p-jos choro vedėjui mkt. J. LAMPSAČIUI ir akompanuojant V. JURKŠAIČIUI gražiai padainavo kelias lietuviškas daineles (iš k. į d.): Edita Žemaitaitytė, Rūta Naujokienė, Zelma Juškėnienė, Aldona Buntinaitė, Viktorija Grigalaitytė, Karina Srugytė, Lilija Buntinienė, Irena Kleinaitienė. Chicago, 1973.II.3.

Nuotr. M. NAGIO



Chicagos lietuvių tautinių šokių grupės „GRANDIES“ šokėjų dalis, Mažosios Lietuvos Lietuvių D-jos 21-me tradiciniame šūpinyje, puikiai pašoko keletą tautinių šokių. Chicago, 1973.II.3.

Nuotr. M. NAGIO

MOTINOS DIENOS PROGA

PASIKALBĖJIMAS

Marytė: Nors aš dar mažutė,
Dar nedaug metelių,
Bet noriu jau būti
Kaip tikra panelė.

Ko aš užsigeidžiu, -
Sau imu, neklausiu
Ir nenusileidžiu
Net pačiam didžiausiam.

O kai man sakyti
Nori ką motulė,
Aš tik trept, kojyte,
Kad nutilti turi.

Onutė: Aš esu mažutė,
Man švari širdelė,
Aš myliu motutę
Ir klausau tėvelio.

Ką man mielas tėtė
Ar mamytė liepia, -
Nebandau murmėti
Aš prieš tai jiems niekad.

Ievutė: Aš myliu tėvelį,
Nemažiau mamytę
Ir kalbu maldelę
Vakarėlį, rytą.

Marytė: Aš girdžiu, kaip tėtė
Ant mamos vis baras,
Kaip mama vėl tėtę
Pro duris lauk varo.

Bet kai aš paaugsiu,
Kai didesnė būsiu,
Juos abu tikriausiai
Iš namų išsiųsiu!

Onutė: Mano tėtė geras,
Aš su juo vis lieku:
Jį mamytę barant
Negirdėjau niekad.

Ievutė: Tėtę ir mamytę
Visados mylėsiu,
Iš namų varyti
Niekad nenorėsiu!

Marytė: Visos mano draugės,
Su kurioms aš žaidžiu,
Juokiasi ir džiaugias,
Kad nenusileidžiu

Tėtei anei mamai,
Nei vienai kaimynei
Viso mūsų namo,
Jei mokint mėgina.

O vaikai iš bloko
Ar rajono kito,
Tiek daug turi juoko
Dėl dalyko šito!

Onutė: Aš nemėgstu baisiai
Pykt ir išdykauti,
Su vaikais blogaisiais
Nenoriu draugauti.

Ievutė: Kai jie pyksta, baras-
Mane šiurpas krato,
Nes Dievulis geras
Iš dangaus juos mato.

Onutė: Jis visus nubaus tuos
Ir nustos mylėti,
Kas tik nebeklauso
Mamos arba tėtės...

M. Z.



TĖVIŠKĖS parapijos choras, vadovaujant dirigentui mkt. Jurgiui LAMPSAČIUI, sklandžiai išpildė Verbų sekmadienį giesmių vakaro programą. Chicago, 1973.IV.15

Nuotr. M. NAGIO

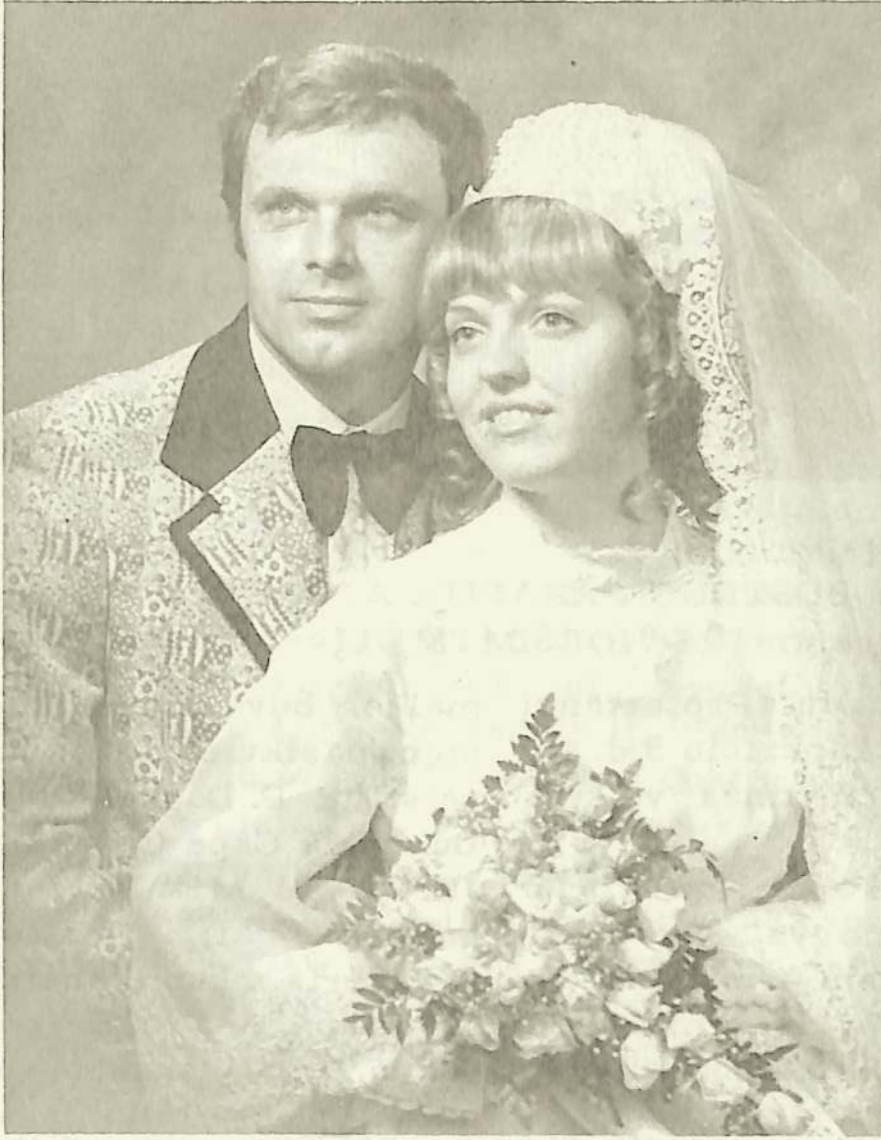


Berniukas nežaidžia su mergaite



Galvoja ir galvoja

DAGYS



Lilija PALŠYTĖ su Hermanu MIKAIČIU buvo sutuokti Tėviškės p - jos bažnyčioje senj. A. TRAKIO ir gener. suprt. St. NEIMANO. Chicago, 1973 m. sausio 13 d.



Arūnas DAGYS, Jono ir Aldonos Dagių vyr. sūnus, Illinois u-te Circle Campus įsigijo iš matematikos mokslų magistro laipsnį 1973.III.16. Tame u-te dirba mokytojo asistento pareigose ir rengia doktoratą



BOSTONO PARAPIJA ATŠVENTĖ DVIDEŠIMTMEČIŲ

Bostono Lietuvių Protestantų parapija 1972 m. lapkričio 5 d. atšventė 20 m. bažnytinės veiklos sukaktį.

Pamaldas laikė iš New Yorko atvykęs kun. P. Dagys. Savo turiningame pamoksle prisiminė kūrimosi laikotarpį ir amžinybės išskelavusius: E. Akambakaite, P. Blakutį, J. Čigą, M. Čigienę, A. Herbstą, O. Gudaitienę, I. Micpovilienę, E. Šmitą, T. Šležą, J. Paškauskaitę, Trečiokiene, E. Urbšienę ir J. Valiūnaitę. Dalyvavo apie 60 asmenų. Jų tarpe viešnios: iš Bostono buv. garbės Konsulo žmona adv. S. Šalnienė ir iš New Yorko-liet. org. veikėja Spūdienė, Marija Enskaitė-Vasilčikovienė.

Vaizdą apie parapijos įsikūrimą nušvietė Irėna Manomaitienė. Antro dešimtmečio veiklos pranešimą padarė valdybos pirm. A. Orentas.

Bostono p-ja įsteigta 1952 m. kovo 30 d. Pirmąją valdybą sudarė: pirm. A. Klemas ir nariai: Ir. Manomaitienė, Micpovilius ir K. Žilinskas. Parapija išsilaikė 20 m. neturėdama vietinio kunigo. Pa-

maldos buvo organizuojamos kunigus pasikviečiant iš kaimyninių valstijų: P. Dagį iš N. Yorko, H. Dumpį iš Cape Codo, MA ir dr. A. Jurėną iš ME. Be to, pamaldas laikė svečiai: iš Vokietijos-kun. A. Keleris ir kun. Stanaitis, iš Chicago-kun. A. Trakis ir iš Toronto-kun. A. Žilinskas, užaugęs Bostone. 1963 m., talkininkaujant kun. H. Dumpiui, buvo suorganizuotas Amerikos ir Kanados lietuvių protestantų jaunimo suvažiavimas. Tam reikalui buvo sudarytas iš jaunų žmonių organizacinis komitetas, kuriam pirmininkavo Augiras Manomaitis. Suvažiavimas, su įvairia programa, įvyko Cape Code, Barnsteble miestelyje. Jis tęsėsi 3 dienas. Dalyvavo apie 300 asmenų. Dabartinė valdyba išrinkta 1962 m. ir ją sudaro: pirm. A. Orentas, nariai: A. Enzinas, J. Simokaitis, A. Urbšas ir vargonininkė Ir. Manomaitienė.

Iždininkas A. Urbšas padarė 10 metų veiklos apyskaitą. Parapija per 20 metų suorganizavo 77 pamaldas. Šalia to, dirbo ir šalpos darba: rėmė dr. Vydūną, E. Simo-

naitį ir, pagal kun. Kelerio patiektą sąrašą, Vokietijoje likusius ligonis. Jau virš 10 metų prisideda prie 16 Vasario gimn. Liet. Evang. Jaunimo Ratelio kalėdinių dovanų parėmimo. Parapijiečių skaičius mažėja, bet į pamaldas dar atsilanko 40-50 žmonių.

Atsilankiusi adv. S. Šalnienė trumpoje sveikinimo kalboje pabrėžė, kad žmogui labai svarbu dalyvauti ir jausti dvasinę šilimą bei priklausymą tikėjimo rateliui, nes gyvenime ateina momentai, kada tokia parama labai reikalinga. Po jos trumpai kalbėjo dr. A. Kriščiūnas, O. Šležienė, A. Puskopalaitis ir iš N. Yorko p. Spūdienė. Raštu sveikino: Liet. Liut. Bažnyčios Vyr. Tarybos vardu kun. A. Keleris, 16 Vasario gimn. Ev. Jaun. Ratelio vardu mkt. Fr. Skėrys, Tėviškės pjos vardu kun. A. Trakis, Toronto p-jos vardu kun. A. Žilinskas.

Minėjimo programos vedėjas inž. E. Manomaitis pareiškė: "Mūsų grupė maža, bet ją riša ir išlaiko gyvi V. Kudirkos žodžiai" Iš

praeities tavo sūnūs te stiprybę semia". Mūsų gi, protestantų, praeitis yra papuošta garbingais istoriniais vardais: kng. Radvilos, pirmos liet. spausdintos knygos-katekizmo autorius kun. M. Mažvydas, "Metų" autorius Kr. Donekaitis, prof. V. Gaigalaitis, filosofas dr. Vydūnas, E. Simonaitis, J. Vanagaitis ir kt. Visi šie didžios dvasios lietuviai davė pagrindą lietuvių spausdintam žodžiui ir padėjo atgimti "Aušrai". Malonu, kad ir mes šiandie turime savo tarpe prūsų genties lietuvių palikuonių: spaustuvininką A. Puskopalaitį, visuomenininko J. Vanagaičio dukteris-Oną Šležienę ir Jevą Janukienę".

Baigiamąjį žodį tarė kun. P. Dagsys, įvertindamas steigėjų, valdybos ir rėmėjų darbus. Bostono p-jos didžiausias moralinis rėmėjas kūrimosi stadijoje buvo kun. P. Dagsys, kuris ir dabar neatsisakė atvykti iš New Yorko ir laikyti pamaldas. Bostoniečiai tai pripažįsta ir įvertina.

Dalyvis

NEPRIKLAUSOMYBĖS MINĖJIMAS

Chicagos Liet. Ev. Reformatų Parapijos valdyba, kartu su Moterų Dja, Vasario 16-tos, t. y., Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 55-tos ir Klaipėdos krašto atvadavimo 50-tos sukakčių proga, surengė paminėjimą 1973 m. vasario 25 d. Mums visiems brangi Vasario 16 šventė, kartu yra kovos ir laisvės siekių šventė, - ji buvo tinkamai paminėta.

Pamaldas pravedė suprint. kun.

P. Dilys. Pamaldų pradžioje buvo sukalbėta malda už taiką Vietname. Kun. P. Dilys turiningame pamoksle iškėlė, teologine prasme, Lietuvos laisvės reikšmę ir kovos už ją prasmingumą. Pamaldų metu buvo sugiedota suprint. kun. Adomo Šerno sukurta patriotinė giesmė:

O Dieve Tėve, gailestingas,
Kurio galybė ir valdžia,
Išgirska tautos maldas širdingas



Prie Knopfmilierių namo (iš k. į d.): Kurt. Leonas KNOPFMILERIS, Amelija PAVILONIENĖ, kurt. inž. Hermanas PAVILONIS. Leigli, Fla., 1973.II.10

Nuotr. A. KNOPFMILERIENĖS

Išlaisvink mūsų Lietuvą:

Iš svetimos valdžios vaduoki,
Ir vėl ją laisve vainikuoki!

Pamaldos buvo baigtos tautos himnu. Vargonavo buv. Lietuvos konsulas muzikas Antanas Kalvaitis.

Moterų D-jos paruoštuose užkandžiuose (kavutėje) dalyvavo visi pamaldų dalyviai, o taipgi ištrūkusi nuo darbo ir mūsų Bažnyčios mecenatė dr. Alvyna Šabanienė. Ačiū dr. Paulinai Vaitaitienei, bažnyčioje Dievo stalas ir parapijos salės stalai buvo papuošti baltų rožių puokštėmis, perpintomis tautinėmis juostelėmis, kas sudarė žavingą vaizdą. Darbas ir gėlės supuošmenomis - dr. P. Vaitaitienės, o sidabrinė vaza stambei gėlių puokštei ir ant stalų gėlėms laikyti stikliniai indai - dr. A. Šabanienės. Šios abiejų geradarių Vasario 16-tos proga aukos buvo paskirtos mūsų Bažnyčiai.

Salėje minėjimą pravedė kurt. inž. Jonas Variakojis. Suprnt. kun. P. Dilys savo ilgesniame žodyje prisiminė 1940 m. pergyventus įvykius išžengiant į Vilnių Lietuvos kariuomenei. Kurt.dr. A. Šabanienė papasakojo savo išspūdžius iš praeitais metais lankymosi Vilniuje. Jūrų kapt. kurt. St. Dagys ilgesnėje paskaitoje (atspausta šiame numeryje) išryškino Klaipėdos krašto pažangą, padarytą Lietuvos nepriklausomybės metu. Vytautas Uznys savo kalboje pasiūlė papildomas priemones kovai už Lietuvos laisvę. Kurt. V. Karosas paryškino Vietnamo karo prasmę, pasisakydamas už tautų ir žmonių laisvę. Trumpesni žodį tarė kurt. St. Palšis.

Minėjimo metu pasireiškė tvirtas ryžtas nepailsti kovoje prieš didelę tarptautinę neteisybę - Lietuvos pavergimą.

Kurt. Petras Variakojis, tik spė-

jęs sugrįžti į namus po operacijos ligoninėje, savo sveikinimus ir gražius linkėjimus perdavė telefonu.

Oficialioji minėjimo dalis baigta gener. suprnt. kun. St. Neimano sukalbėta malda.

Minėdami Lietuvos nepriklausomybės sukaktį, žvelgiame į ateitį su dideliu susirūpinimu ir kartu su viltimi. Lietuvos laisvės diena gal išauš greičiau, negu šių dienų drumsta tarptautinė padėtis leidžia išvelgti. J. Kr.

PARAPIJOS SUSIRINKIMAS

Chicagos Liet. Ev. Reformatų Parapijos visuotinis narių susirinkimas įvyko 1973 m. kovo 25 d., tuojuo po pamaldų, parapijos salėje.

Susirinkimą atidarė suprnt. kun. P. Dilys. Susirinkimui vadovauti buvo išrinktas kurt. J. Kregždė, sekretoriauti-kurt. J. Pelanis, kurio perskaitytas praeito susirinkimo protokolas buvo priimtas be pataisų.

Susirinkime pirmą kartą dalyvavo kurt. Edmundas Tunkūnas, atvykęs iš Gardner, Mass. Jis šiltu žodžiu buvo pasveikintas ir pareikšta jam padėka už mūsų Bažnyčios rėmimą.

Parapijos pirm. kurt. inž. H. Pavilonis padarė išsamų parapijos ir valdybos veiklos pranešimą. Pasidžiaugė, kad parapijos veikloje buvo pasireiškęs pagyvėjimas ir per tai buvo padaryta nemažai darbų. Parapijiečių duosnumas taipgi padidėjęs. Gražiai išreiškė padėką dr. Alvynai Šabanienei, kuri yra mūsų Bažnyčios tikroji pažiba. Padėkojo dr. P. Vaitaitienei, Uznių šeimai, kurt. P. Bružui ir kurt. J. Kregždei, kurie nepailsta rūpintis mūsų reikalais. Laike atostogų aplankęs Floridoje gyvenančius kuratorius M. Tamulėną ir L. Knopfmilerį su po-

niomis ir perdavė jų gražius sveikinimus bei linkėjimus. Palinkėjo dar daug metų išlikti visiems gyvastingiems, nors senatvė retinanti mūsų eiles ir kartais kai kuriuos priverčia persikelti gyventi į kitas vietas. Padėkojo valdybos nariams ir parapijiečiams už darbų ir veiklos tęsimą. Šviesa visada pro tamsumus prasi-
muša.

Pjos kasininkas P. Bružas patiekė praeitų metų parapijos pajamų ir išlaidų apyskaitą ir referavo 1973 m. sąmatą, vaizdžiai pailiustruodamas skaitlines su įvykdytais darbais.

Revizijos komisijos aktą perskaitė kurt. P. Variakojis. Revizija konstatavo, kad kasos knygos vedamos gerai, išlaidos pateisintos dokumentais; valdybos sudaryta sąmata 1973 m. - reali ir pasiūlė susirinkimui patvirtinti. Revizijos komisija atkreipė dėmesį, kad ne visi parapijiečiai laiku ir kruopščiai moka mokesčius.

Susirinkimas užgyrė valdybos veiklą, patvirtino 1972 m. apyskaitą ir priėmė 1973 m. sąmatą. Būsimai valdybai pavedė priminti atsilikusiems su mokesčiais nariams.

Sekančiais 1973-1976 m. kadencijai valdyba buvo in corpore per-



Ziono ev. liuteronų parapijos Moterų Draugijos Rūta narės dvidešimtmečio minėjimo proga (iš k. į d.)—

I-je eilėje: M. Gydienė, A. Janušauskienė, M. Pauperienė, B. Kempynienė, A. Pilmonienė;

II-je eilėje: E. Sedaitienė, A. Galinauskienė, M. Hermanienė, A. Šilgalienė, M. Hoffmanienė, V. Kapteinienė, A. Šliažienė;

III-je eilėje: E. Šimborienė, p-jos pirm. J. Fettingis, A. Blokienė, M. Paulikienė, M. Kupreišienė, A. Kasperaitienė, A. Burbulienė, M. Orentienė, M. Lukaitienė, kun. J. V. JUOZUPAITIS. Chicago, 1973.IV.29.

Nuotr. M. NAGIO

rinkta ta pati. Valdybą sudaro šie dvasininkai ir kuratoriai: general. suprnt. St. Neimanas, suprnt. P. Dilys, inž. H. Pavilonis-pirm., kap. St. Dagys-v. pirm., J. Pelanis-sekret., P. Bružas-kasink., inž. J. Variakojis-ryšininkas su presbiter. Revizijos koms. sudaro šie kurt.: P. Variakojis, E. Bružienė ir R. Neimanaitė.

Išaiškinimui santykių su pres-

biterijonų vadovybe, susirinkimas paprašė ir įgaliojo suprnt. St. Neimaną ir kurt. V. Karosą.

Susirinkimas padėkojo kunigams už dvas. patarnavimą, valdybai už atliktą darbą ir Moterų Dr. už pobūvių globą. Susirinkimas praėjo rimtoje, darbščioje nuotai-koje. Suprnt. St. Neimanas malda uždarė susirinkimą.

J. Kr.

IŠ PAVERGOTOS TĖVYNĖS

Okupuotoje Lietuvoje valdžia teleidžia evangelikams per metus išleisti tik vieną skurdų "Evangelikų Bažnyčios Kalendorių". 1973 m. kalendorius-kukli, kiše-

ninio formato knygelė, juodos spalvos viršeliais, turinti tik 29 psl. Tai Ev. Liuteronų Konsistorijos leidinys, spausdint. Vilniuje. Knygelės I-je dalyje atspaus-

dinta:dekalogas, apaštališkojo tikėjimo išpažinimas, Viešpaties malda, šv. krikšto ir šv. vakarienės sakramentai, malda po šv. vakarienės, palaiminimas ir trumpa giesmelė.

II-ji dalis skirta mirusių atminimui. Čia paduotos trumpos kronikinės žinutės.

III-ji dalis skirta "Iš Ev. Reformatų Bažnyčios gyvenimo". Šiame skyrelyje pranešama, kad žymaus reformatų veikėjo kun. A. Aleksandro Balčiausko mirties 20 metų minėjimo proga buvo atlaikytos gedulingos pamaldos Biržų reformatų bažnyčioje. Pamaldas pravedė suprint. P. Jašinskas asistuojant diakonams: P. Čepui ir Pr. Kalvanui.

Kurt. Petras Kregždė, ilgamestis Nem. Radviliškio ref. bažnyčios globėjas, sulaukęs 81 metų amžiaus, užmigo amžinuoju miegu 1972. V. 24. Į Nem. Radviliškio kapines palydėjo suprint. P. Jašinskas. Kurt. P. Kregždė, kunigui nespėjant, palydėdavo ne vieną

mirusį į amž. poilsį.

Povilas Skeberdis, Biržų reformatų p-jos narys, Zizonių km., mirė 1972. III. 8 sulaukęs 106 metų amžiaus. Buvo giliai tikintis, padorus, blaivus.

IV-je kalendorėlio dalyje surašytos trumpos žinutės iš Bažnyčios gyvenimo: suprint. P. Jašinskas 1972. VIII. 19 tyliai savo namuose, šeimos ratelyje, paminėjo 83 metų amž. sukaktį ir kt.

Kalendorėlyje patalpinta 13 nuotraukų, kurios didžiumoje blankios ir neryškios.

* * *

LAIŠKE IŠ LIETUVOS rašoma:

Kas liečia pavasario (1972, R.) įvykius Kaune, tai visi mano, kad tai buvo fanatikų veiksmas, kad atkreipti pasaulio dėmesį į esamus suvaržymus... Dvasiškija tikrai turi sunkumų net konfirmuojant vaikus, nes neturi teisės juos nuklausti, kaip juos mama išmokė tikybos. Mūsų senelis šįmet irgi buvo patekęs į saugumą, kai jis prieš konfirmaciją priėmė vai-



Kurt. E. GERULIS demonstruoja filmą, darytą laike ekskursijų po Europą.

Nuotrauka — M. PUODŽIŪNO

kus bažnyčioje. Milicija jį paėmė, išvežė, vaikus gi surašė.

Agr. Petras Variakojis, Kvietkelių vnk., tragiško žuvimo išvaikarėse lankėsi Biržuose. Grįžęs į Alytų, anksti rytą ėjo lankyti gulnčios ligoninėje po infarkto žmonos. Pereinant gatvę, pasitaikė

sunkvežimis. Jį praleido, o kad paskui jį lekia motociklistas-nepastebėjo. Eidamas atsitrenkė į motociklą. Sako, lyg griebėsi už motociklo, bet nesuspėjo. Aukštelininkai griūdamas, pataikė galva į šaligatvio bortą ir mirtinai užsimušė.

J. Kr.

* * *

GERA PAŽANGA

"M. Sp." žurnalo nr. 33 tilpo straipsnis "Nežymi pažanga", kur aprašoma, kaip dr. K. Sruoga dienraštyje "Draugas", paliesdamas Biržus, tarp kitko, minėjo, kad tame mieste yra katalikų bažnyčia, dvi-trys sinagogos, reformatų ir liuteronų maldos namai, cerkvė ir dar keletas silpnesnių religinių sektų maldos namų. Dar pasiūlyta iš krikšto Apaščios upėje.

Bevertydamas "Draugo" dienraščių užėjau straipsni: "Ne religijos reikalams atstatomos cerkvės ir vienuolynai" (Draugas, 72. XII. 18), pasirašytą inicialais "b. kv.". Tame straipsnyje yra toks skirsnelis: "Vilniaus katedra-dabar paveikslų galerija, Šv. Kazimiero bažnyčia-ateizmo muziejus, Kauno dominikonų bažnyčia-kino teatras, Kauno jėzuitų vienuolynas-proftechninė mokykla, jėzuitų bažnyčia-sporto salė, reformatų bažnyčia Vilniuje-koncertinė salė, Kauno Prisikėlimo bažnyčia-sandėlis, Nidos evangelikų bažnyčia-koncertų bei kino teatrų salė. Tokių ir panašių pavyzdžių būtų galima priskaičiuoti daugybė".

Papildant šį sąrašą, reiktų paminėti, kad Kauno liuteronų bažnyčia prie Nemuno, paversta sandėliu, o reformatų bažnyčioje, prie

Ožeškienės laiptų, įkurta milicijos būstinė.

Šio straipsnio autorius "b. kv." visiškai aiškiai Vilniaus reformatų ir Nidos liuteronų bažnyčias vadina jau tikraisiais vardais.

M. T.

IŠ STATISTIKOS DUOMENŲ

Pirmą kartą nuo viduramžių, būtent 1972 m. Grenlandijoje buvo pašventinta katalikams bažnyčia. Tarp tos salos 40,000 gyventojų, katalikų esą 50, jų tarpe 3 kunigai, kurie juos dvasiniai aptarnauja.

Norvegijoje 4,000 katalikų aptarnauja 80 kunigų.

Suomijoje iš 4,7 milijonų gyventojų, 2,800 priklauso katalikų Bažnyčiai. Šių skaičių aptarnauja 20 kunigų.

Tuo tarpu pietų Amerikoje vienam dvasininkui tenka 30,000 parapijiečių.

S. N.

CHICAGO. Lietuvių Evangelikų Taryba pasveikino JAV prezidentą Richard M. Nixon inauguracijos proga. Prašyta veikti, kad pasaulyje viešpatautų taika ir laisvė visoms tautoms. Sveikinimą pasirašė: Liet. baptistų vardu už kun. Jurėną-Mart. Nauburas; Liet. ev. liuteronų vardu senj. kun. A. Trakis; Liet. ev. liuteronų Missouri sinodo vardu-kun. J. Juozupai-

tis; Liet. metodistų vardu-kun. K. Burbulyš ir Liet. ev. reformatų vardu-genr. supernt. kun. St. Neimanas.

KNYGOS

Lietuvių Veteranų S-gos "Ramovės" ir autoriaus lygiomis lėšomis, Nidos spaustuvė Londone 1972 m. išspausdino ats. mjr. P. Gudelio studiją: "Bolševikų valdžios atsiradimas Lietuvoje 1918-1919 m. jų pačių dokumentų švietimoje" su prof. dr. Z. Ivinskio įvadu, kuriam šią studiją autorius dedikavo.

Šioje knygoje autorius argumentuotai atremia 1918-19 m. komunistinės istoriografijos sufalsifikuotas tiesos tezes. P. Gudelio knyga įrodo, kaip iš tikrųjų yra buvę tais lemtingais Lietuvos atkūrimo metais.

Knygos gale duoti šaltiniai, bibliografija, vardynas, panaudotų dokumentų sąrašas ir knygos turinio santrauka anglų ir vokiečių kalbomis. Knyga 160 psl. storumo.

VLIK'o pastangomis ir Tautos Fondo lėšomis 1973 m. išleista stambi 543 psl. anglų kalba knyga: "THE USSR-GERMAN AGGRESSION AGAINST LITHUANIA" (Sovietų Sąjungos-Vokietijos agresija prieš Lietuvą), redaguota tarptautinės teisės mokslų profesoriaus dr. Broniaus J. Kaslo. Tai pati svarbiausioji Lietuvos padėti liečianti dokumentų rinkinio knyga su reikalingais paaiškinimais, kurioje sudėta 250 dokumentų. Labai svarus indėlis Lietuvos laisvės bylai ginti.

Šiai knygai išleisti VLIK'as bu-

vo sudaręs komisiją iš dr. Jono Puzino, dr. Broniaus Nemicko ir Juozo Audėno ruošiamiems studijiniams darbams peržvelgti, sukuria prof. dr. B. Kaslas artimai bendradarbiavo. Redaktorius savo šį didelį darbą paaukojo Lietuvos laisvei ginti.

Knygą išleido "Robert Speller and Sons, Publisher, Inc.", New York. Kaina 15 dol. VLIK'as dar šiais metais yra numatęs išleisti keletą vertingų knygų.

* * *

Atsiūsta paminėti knyga "MANO DIENOS". Tai buvusio mūsų neprikl. kovų kario-savanorio-vėliau policijos pareigūno Jono Juodvalkio atsiminimai. Knyga 112 psl. dydžio, minkštais viršeliais, tiražas 500 egz. Knygą redagavo Bronius Kviklys. Leidėjas Anatolijus Kairys. Kaina nepažymėta. Tai netolimos, daugelio išgyventos, praeities škikas.

SKAITYTOJŲ ŽODIS

Malonus Redaktoriau. Gaila, Jūsų pageidaujimų žinių apie poetą St. Dagilį suteikti negalėsiu. Buvau jo namuose 1913-14 mokslo metais porą, trejetą kartų. Tuo metu man nerūpėjo atkreipti dėmesį į poeto būdą ir gyvenimą. Taigi, atmintyje nieko konkretaus neliko. Kiek prisimenu, iš namų neišeidavo. Pavasari, kai būdavo gražios dienos, išeidavo į savo gražų užnamo sodelį. Žiemą kambaryje jį matydavau sėdintį minkštoje kėdėje, prisidengusį kojas didele, stora, vilnone skara. Mes, jaunimas, laikydavomės jo atžvilgiu labai pagarbiai ir ramiai. Jis mažai kalbėdavo. Mūsų buvimas

ir deklamavimas jam suteikdavo džiaugsmo.

M. Karaša
BRAZILIJA. Širdingai dėkoju už "Mūsų Sparnus", kuriuos skaitau su dideliu malonumu. Be aprašymų apie Biržus ir Lietuvą, jie duoda bendrą vaizdą apie reformatų gyvenimo eigą. Be to, turi gerą redakcijos personalą, nes straipsniai parašyti ir parinkti su geru skoniu, lengvu ir maloniu stilium ir skaitomi su malonumu be nuovargio. Linkiu "Mūsų Sp." daug metų gyvuoti, stiprėti ir nepavargti. Žurnalas labai naudingas visuomenei.

J. Š.
BREMEN. Gavau "Mūsų Sparnai" 33 numerį. Nuoširdus ačiū už tai. Su dideliu įdomumu jį skaitau. Tikrai galima pasidžiaugti tokiu gražiu ir maloniu leidiniu. Leidėjams dėkoju už jų visą triūsą.

F. Š.
TORONTO. Ačiū už žurnalo siuntimą. Jis man yra taip širdžiai mielas. Tiek daug ten yra brangių tėviškės nuotraukų, senų pažįstamų veidų, daug įdomių straipsnių, kuriuos skaitau su atsidavimu.

M. Š.
CHICAGO. Irma Bikneris užsakė "Mūsų Sparnus" savo mamytei ir dviem seserim.

CHICAGO. "Mūsų Sparnus" prenumeruoju seniai. Aš pats esu senas ir griežtas katalikas. Jums linkiu daug gero.

S. T.
HOT SPRINGS. Su naujuoju "M. Sp." numeriu dar kartą linkiu visokeriopos sėkmės Jums. Paskutinis numeris išėjo "riebesnis" ir yra gerų straipsnių. Lauksime sekančio numerio.

K. P.



„Mūsų Sparnų“ rėmėjai Birutė ir Clifford CARLSONAI. Rockford, Ill., 1964 m.

MIELI PRIETELIAI

Žurnalas "Mūsų Sparnai" lanko savo skaitytojus jau 22-ji metai. Šiuo-34-ju numeriu stengiamės daugiau dėmesio kreipti į mūsų literatūrinę praeitį.

Jeigu pas ką nors rastųsi senų mūsų leidinių (kaip "Pasiuntinys", "Mūsų Žodis", "Sėjėjas" ir kiti reformatų leidiniai ar net senesnės bažnytinės knygos), labai prašytume juos siųsti į mūsų centrą Chicagoje: 5230 So. Artesian Ave, Chicago, 60632, USA. Čia mes telkiame visas knygas. Jau turime virš 150 egz. knygų.

"Mūsų Sparnų" Redakcija

NUO 1972 M. GRUODŽIO 1 D. IKI 1973 M. BIRŽELIO 1 D.
GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

* * *

Pagerbimui velionės Elzbietos Skeberdytės-Metelienės aukojame žurnalui "Mūsų Sparnai" 5 dol.

Emilija ir Martynas Karašos

* * *

V. Karosas, Cicero-25 dol. ; po 20 dol. : J. Pelanis, Chicago; N. Yorko Liet. Ev. P-ja; N. Yorko Liet. Ev. P-jos Moterų D-ja; A. J. Šilimas, Dorchester ir dail. Dagys, Toronto; M. Kregždė, Los Angeles-15 dol.; E. Railienė, Baltimore-11 dol.

Po 10 dol. :

Dr. J. Yčas, Toronto; P. Čigas ir K. Zaronkis, Cleveland; E. Manomaitis, W. Roxbury; M. Šenferienė, Toronto; F. Šlenteris ir F. Johnson, Vokietija; J. B. Bernsteinas, Jamaica Pl. ; J. Dagys, Rockford; V. Shobrys, Berwyn; K. Žemaitienė, Rochester; J. Tatoris, I. Bikneris, J. Gepneris, kun. P. Dilys, P. Vaitaitienė, A. Sėdaitis, H. Kuzienė-visi iš Chicagos; J. Kutra, Calif.

* * *

J. Šeštokas, Australija-8. 26 dol. ; S. Tamulaitis, Chicago-8 dol. ; W. Klimkeit, Vokietija-20 DM; J. Anyšas, Chicago-7 dol. ; po 6 dol. : O. D. Jankūnas, Hamilton, E. Gudaitienė, Chicago, Vl. Mieželis, Phoenix.

Po 5 dol. :

A. J. Gylys, Waterbury; K. Plepys, Hot Springs, M. Pesienė, Fairfield; J. Aukštikalnis, N. York; O. Dagienė, St. Louis; E. Balcerienė, Wisc.; W. Sherksnis, Gardner; P. Dagys, Columbus; V. Šarka, Detroit; J. Valiūnas, Brockton; M. Yčas, Toronto, M. Pudimat, Ansonia; C. Kikutis, Collinsville; P. Kutra, Cheltenham; O. Beresnevičienė, Canada;

O. Dubra, Rockford; O. Tilindienė, Elgin; St. Neimanas, jr., G. Josuweit, M. Guobužienė, A. Uznys, O. Budėjienė, A. Ramonis, M. Nordeonas, E. Hollenderienė, E. Šleiterienė, J. Jurkšaitis, H. Penkienė, O. Gražienė, J. Hofmanas, L. Leipienė, E. Panavienė, K. Bertulis, I. Laisvėnaitė, P. Lampsatienė, E. Krauzienė-Starr, R. Timpienė, p. Srugiai, E. Jasiūnas, visi iš Chicagos.

Po 4 dol. :

V. Puodžius, P. Variakojis, E. Pušneraitienė-visi iš Chicagos. Fr. Skėrys, Vokietija-3. 50 dol.

Po 3 dol. :

V. Nastopka, Baltimore; P. Šernas, Canada; V. Girdauskas, E. Smilgys, H. Malonė, J. Padagas, A. Vėlius-visi iš Chicagos.

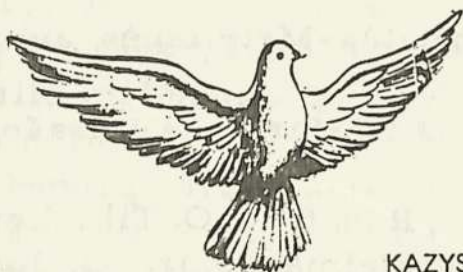
* * *

J. Pipynė, Anglija-1 svaras.

Po 2 dol. :

J. A. Urbonas, Dayton; J. Bigelis, Cicero; M. Neumanas, St. Misiulis, Edmonton; F. Narvydas, Maspeth; J. Mikūnas, O. Kregždienė, L. Plačaitė, R. Buntinas, P. Kleinaitis, A. Šikšnius, J. Galinaitis, M. Naujokienė, N. Žibas, V. Noreika, A. Kaminskas, P. Kiaupa, E. Simaitis, I. Janušaitienė, E. Noreikienė, J. Peteraitis, K. Bakšytė, R. Naujokienė, A. Buntinaitė, L. Liubartienė, O. Barnienė, E. Varneckienė, I. Kasparaitienė, A. Albrechtienė, A. Veinšneiderienė, I. Bakūnienė,

Phone: PR 6-3140



K. J. MACKE REALTY CO.

Established in 1924

Complete Insurance Services

KAZYS J. MACKE

2549 WEST 71st STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60629

L. Klimienė, E. Juodienė, O. Lepertienė, M. Kūjus, M. Pauperienė, U. Šlefendorf, A. Jankus, H. Plaušinitienė - visi iš Chicagos.

Po 1 dol. :

A. Džiuvienė, Baltimore; M. Jurgaitienė, M. Bundelis, A. Juknevičienė, I. Peteraitienė, I. Bliksonaitė, J. Skvirblys, M. Patrienė, R. Buntinienė, V. Mieliulis, M. Dereškienė - visi iš Chicagos.

* * *

Per "M. Sp." atstovą Canadoje kurt. K. Kregždė gauta aukų: Išganytojo p-jos Moterų D-ja - 15 dol.; Mr. M. Jankus - 10 dol.; Mr. E. Jankus ir Mr. J. Dambaras - po 5 dol.; Mrs. A. Langas ir Mrs. G. Jocas - po 3 dol.; Mr. J. Stanaitis - 2 dol. ir iš 12-os asmenų po 1 dol., viso 55 dol.

Prieš nešant į spaustuveį per p. Lampsatieneį gauta aukų: Br. ir P.

Srugiai, I. Kenstavičienė ir M. Gydas - po 5 dol.; A. Hermanas - 3 dol.; M. Malinauskienė ir Lokienė - po 2 dol. ir M. Daraškienė - 1 dol., iš viso 23 dol.

* * *

REMKIME EVANGELIŠKĄJĄ SPAUDĄ

Mielas skaitytojau, tik Tavo duosnios aukos dėka ir bendradarbių pasišventimu žurnalas pajėgia tobulėti ir gyventi. Tikimės ir ateityje mus nepamiršite, leisite ir toliau viltingai žvelgti į ateitį. Nuoširdus ačiū Jums!

Aukotojas, kuris nerastų savo pavardės aukų sąrašė, prašomas susisiekti su administracija:

"Mūsų Sparnai"

5718 So. Richmond Str.

Chicago, Ill. 60629

Administracija

TELEVIZIJOS

Spalvotos ir paprastos, radijal stereo.

Krantuvė Marquette Parke. Pardavimas ir taisyimas.

MIGLINAS TV

2346 W. 69th St

tel. 776-1486

Chicago Savings and Loan Association



5 1/4% CERTIFICATES
SAŠKAITOMS
6%

5% Ant visų
knygelių
sąskaitų

MRS. PHILOMENA PAKEL, President

6245 SO. WESTERN AVE.

TEL. GR 6 - 7575



MIDLAND SAVINGS

AND LOAN ASSOCIATION

5% Passbook Savings
All accounts com-
pounded daily —
paid quarterly

6% 2 Years Savings
Certificate
(Minimum \$5,000)

TWO LOCATIONS

4040 Archer Ave.
CHICAGO, ILL. 60632
• Phone 254-4470

8929 S. Harlem Ave.
BRIDGEVIEW, ILL. 60455
• Phone 598-9400



All Savings Insured to \$20,000.00

Frank Zogas

Frank Zogas PRESIDENT



PETKUS

LAIDOJIMO ĮSTAIGA



MARQUETTE PARK CHICAGO

2533 W. 71 St. Tel. GR 5-2345-6



CICERO ILLINOIS

1410 S. 50 Ave., Tel. TO 3-2108-9

TRYS MODERNIOS KOPLYČIOS